

Rozehraná partie: talentky sedm let poté

Marta Vohlídalová

Rozehraná partie: talentky sedm let poté

Marta Vohlídalová

SOÚ

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Praha 2014

Tato publikace vznikla v rámci projektu Národní kontaktní centrum – ženy a věda (č. LE12003), financovaného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci programu EUPRO a s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace RVO: 68378025.

Autorka působí v Sociologickém ústavu AV ČR, v.v.i.

© Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha 2014

ISBN 978-80-7330-261-0

Obsah

Rozehraná partie: talentky sedm let poté	9
Elena Buixaderas	
Myslím, že být rodičem je mnohem těžší než být ředitelem nějaké firmy.	14
Lenka Záveská Drábková	
Vědecký svět se řítí cestou honby za body a upřednostňování kvantity nad kvalitou. Ale já se tomu nehodlám podřizovat.	26
Marcela Fejtová	
Přijde mi důležitější, že se moje výstupy budou používat, než že mi něco otisknou v prestižním časopise a připíšou mi za to body.	36
Eva Chodějovská	
K čemu je, když publikujeme nepromyšlené věci?	46
Klára Ivánková	
Jakmile začne nadšení z práce opadat, je to známka, že je třeba udělat další krok.	56
Lenka Palová Jelínková	
I když vím, že to není napořád, že to může kdykoli skončit, přesto mi přechod do soukromého sektoru hodně dal.	66
Michaela Lišková	
Někdy není možné najít dobré řešení, aby šlo zvládnout všechno, a člověk si prostě musí zvolit, co je pro něj momentálně nejdůležitější.	78
Eva Muchová	
Mám pocit, že svobodné ženy u nás mají dost možností. Ale když mají děti, trochu to drhne.	88
Markéta Pokorná	
Pro mě je vlastní cesta cílem.	98
Marie Prchalová	
V těhotenství jsem si představovala, že dítě přece hodně spí, takže budu mít spoustu času. Realita byla samozřejmě odlišná.	108
Alena Rettová	
Pracuju v Londýně, ale žijeme v Čechách.	118
Lucie Sedmihradská	
Nemůžu někam odjet a mít tam takový servis, jako měl Jágr, když odjel do zahraničí hrát hokej a maminka mu tam vařila a starala se o něj.	128

Abstrakt

Publikace se zaměřuje na životní a pracovní dráhy mladých žen působících ve vědě, výzkumu nebo terciárním vzdělání. Navazuje na publikaci *Dámský gambit: zahájení vědecké dráhy* z roku 2007, která představila úspěšné mladé vědkyně z různých vědeckých disciplín na začátku vědecké dráhy. Publikace *Talentky sedm let poté* se za těmito vědkyněmi vrací po zhruba sedmi letech. Věnuje se tomu, jak se od posledního rozhovoru odvíjely jejich pracovní a životní dráhy, jak se za poslední roky změnily jejich profesní i soukromé plány, cíle a představy. Zjišťuje, jaké měly mladé vědkyně tenkrát představy o svém životě a práci a jaká je dnešní realita, a zaměřuje se také na to, jak reflektují proměnu vědeckého prostředí, jejichž svědky jsme v posledních letech. Vlastní rozhovory jsou uvozeny analytickou studií zaměřující se na vývoj pracovních drah mladých vědkyň a proměnu jejich vyprávění.

Klíčová slova

Pracovní dráhy, mladé vědkyně, věda, gender

Rozehraná partie: talentky sedm let poté

Marta Vohlídalová

V roce 2005 zahájilo Národní kontaktní centrum – ženy a věda projekt *Talentky*, který se zaměřil na úspěšné a talentované mladé vědkyně na začátku akademické dráhy. Při hledání těchto žen jsme se tehdy obrátily na vedoucí výzkumných a vzdělávacích institucí s prosbou, zda mají na svém pracovišti nadané a úspěšné mladé vědkyně či doktorandky, jejichž práce si váží a mohli by je doporučit pro rozhovor. Podařilo se tak získat rozhovory s různorodou skupinou začínajících úspěšných vědkyň z nejrůznějších oborů – z přírodních a technických věd stejně jako z věd sociálních a humanitních. V úvodní kapitole knihy *Dámský gambit: zahájení vědecké dráhy*, která představovala deset vybraných rozhovorů s těmito mladými vědkyněmi, hledala její autorka Barbora Tupá analogie mezi šachovou hrou a vědou. Zahájení akademické dráhy mladých vědkyň připodobnila k dámskému gambitu, tedy způsobu zahájení šachové hry, který otevírá šachovnici pro dámu. Na konci své úvodní kapitoly se zamýšlí nad budoucností zpovídáných vědkyň: *„Možná že na začátku partie chybělo pár figur a pravidla protihráče se trochu lišila od těch, která znáte vy. Věřím, že tyto mladé vědkyně, které mám tu čest vám zde představit, budou hrát i nadále s chutí a radostí a tato partie pro ně bude vítězná.“*

Knih, kterou právě držíte v rukou, nás přenáší z momentu zahájení do plného proudu šachové partie – do střední hry, několik let poté, co vznikly první rozhovory. Po zhruba sedmi letech jsme se za našimi talentkami vrátily a zajímaly jsme se o to, jakým způsobem se od posledního rozhovoru odvíjely jejich pracovní a životní dráhy, jak se změnil jejich profesní i soukromé plány, cíle a představy, jaké měly tenkrát představy o svém životě a práci a jaká je dnešní realita. Výsledkem je dvanáct otevřených výpovědí, které popisují rané pracovní i životní dráhy mladých vědkyň a jejich situaci ve vědě z trochu jiné perspektivy, než tomu bylo v případě prvních rozhovorů. Dnes jde totiž už o pohled těch, které do hloubky pronikly do principů fungování vědy a vědecké profese. Předznamenejme, že na rozdíl od první vlny rozhovorů, v nichž byla patrná jistá míra optimismu, nadšení a nadějí do budoucnosti, šlo tentokrát o pohled pevně zakotvený v realitě a většinou zbavený příliš optimistických očekávání.

Spletité pracovní dráhy mladých vědkyň

Životní i pracovní realita mnoha těchto žen se v době mezi oběma rozhovory výrazně změnila. V době prvního rozhovoru byla většina z nich bezdětná (děti měly pouze čtyři). Většina z nich měla slibně započatou kariéru

a patřila svým způsobem k úspěšným osobnostem ve svém oboru. Přestože jsme je v první vlně rozhovorů obvykle zastihly v době, kdy byly ještě doktorandkami nebo čerstvými držitelkami doktorského titulu, již tehdy pracovaly v prestižních laboratořích, vedly pracovní skupiny a týmy nebo za sebou měly významný objev, bohatou publikační historii a často také různá ocenění. Druhá vlna rozhovorů ukázala, jak se jejich pracovní dráhy během několika málo let rozrůznily a jak neobyčejně komplikované a spletité mohou být. Dnes již má většina z nich (celkem deset) děti.

Pouze dvě vědkyně přitom zaznamenaly od doby posledního rozhovoru opravdu výrazný kariérní růst. Přestože jedna z nich byla v době prvního rozhovoru v doktorském studiu a druhá byla čerstvě po absolvování doktorátu, v době druhého rozhovoru působily obě na zahraničních institucích v pozicích, které v českém prostředí zhruba odpovídají pozicím profesorky a docentky. Oběma těmto vědkyním byla společná schopnost a zároveň i možnost být extrémně geograficky mobilní, spojovalo je ale i takové uspořádání soukromého a rodinného života, které jim umožňovalo plně se soustředit na svou práci. Zatímco jedna z nich je bezdětná a má partnera, s nímž nebydlí, druhá založila rodinu a v současné době má dvě malé děti. Její příběh však ukazuje, jak zásadní roli hrály v jejím pracovním životě mj. také specifická rodinná situace (její partner se stará o děti) a relativně příznivé podmínky pro rozvoj kariéry v dané instituci, stejně jako i celková otevřenost některých zahraničních akademických kultur vůči ženám ve srovnání s českým akademickým prostředím.

Většina žen v našich rozhovorech však takové podmínky zdaleka neměla, přičemž jejich pracovní dráhy se i přes relativně podobnou startovní pozici odvíjely dosti odlišným způsobem. Překvapující bylo, že v době druhého rozhovoru se tři vědkyně nacházely mimo akademickou sféru. Jedna z nich v současnosti působí v administrativní pozici v projektovém managementu, jedna je nezaměstnaná a zároveň pečuje o malého syna a jedna se rozhodla pro odchod z akademické vědy do soukromého výzkumného sektoru. Ve všech těchto případech byl odchod do určité míry spojen s problémy s kombinací pracovního života a rodičovství, přestože rozhodně nešlo o jediný důvod pro odchod z akademické vědy. Důležitou roli hrála také extrémní nejistota pracovní pozice, závislost na grantech a s tím související ukončení pracovní smlouvy na dobu určitou. Systém časově omezených pracovních smluv a zvyšující se tlak na flexibilitu vědecké pracovní síly má zásadní negativní dopady právě na mladé vědkyně, které se v systému krátkodobých pracovních smluv a časově omezených grantů snaží naplánovat mateřství. Jak ukazuje příběh jedné z nich, nezaměstnanost se může stát velice snadno jediným reálným řešením této situace, a to bez ohledu na CV nabitě publikacemi a bohatými zkušenostmi z vědeckých pobytů v zahraničí.

Jednoznačně nejvyšší podíl mladých vědkyň se však v době druhého rozhovoru nacházel ve stadiu pracovní dráhy, které je možné nazvat pozastavenou kariérou. Zatímco první rozhovor tyto ženy zastihl obvykle v době, kdy získaly ocenění za svou práci, vedly týmy či pracovní skupiny nebo měly za sebou jiné výjimečné úspěchy, v době druhého rozhovoru sice většinou působily na stejných institucích, zpravidla se však nacházely v pozicích řadových výzkumníků a často pracovaly na relativně malých či částečných úvazcích. Tyto ženy se mnohdy netajily s pocitem, že do určité míry profesně stagnují. Některé pak z tohoto důvodu zpočátku váhaly, zdali mají opakovaný rozhovor vůbec

poskytnout. Měly obavy, že jejich životní příběh nebude nikoho zajímat, zejména proto, že posledních několik let strávily na rodičovské dovolené nebo intenzivní péči o děti a podle svých představ toho v pracovní oblasti mnoho nového nedokázaly. Zkušenost mateřství a snaha kombinovat ho s prací byla přitom společná téměř všem ženám v tomto stadiu pracovní dráhy, přičemž právě u nich bylo nejvíce patrné extrémní napětí spojené s kombinací práce a rodičovství – jejich narativy byly plně vyprávění o vyčerpání, nevyspání a stresu. Některé z nich pak pod vlivem těchto zkušeností hovořily o odsouvání „té pravé“ vědecké kariéry na dobu, až děti odrostou, případně na ambici budovat „velkou“ kariéru rezignovaly úplně.

Nejen rodičovství a podmínky jeho kombinace s pracovním životem však hrály ve vyprávění mladých vědkyň o vývoji jejich pracovní dráhy důležitou roli. V rozhovorech se objevovala také kritika systému vědy založeného primárně na hodnocení impaktovaných publikací a také na permanentní nutnosti shánět granty v prostředí stále ostřejší soutěže a zmenšujících se finančních zdrojů. Na toto nastavení pak narážely zejména ty vědkyně, které prosazovaly relativně široké pojetí vědecké práce a věnovaly se řadě činností, které se do hodnocení vědeckého výkonu obvykle nezapočítávají, jež však ony samy považovaly za velice důležité (věnovaly se např. správě a dokumentarizaci specifických listin a dokumentů, pedagogické práci, aniž by měly pedagogický úvazek, popularizačním a dalším aktivitám, které v současném systému nejsou oceňovány ani hodnoceny). To je pak pochopitelně částečně odvádělo od produkce výsledků, které se v současném systému „počítají“ a které jsou jedním z předpokladů výrazného kariérního růstu. Kariérní dráha těchto žen tak byla relativně pozvolná a jejich současná pracovní pozice se výrazněji nelišila od té, kterou zastávaly v době prvního rozhovoru.

Proměna vyprávění

Nejen že u těchto žen většinou došlo k výrazné proměně a rozrůznění pracovních drah, došlo u nich také k proměně názorů a postojů týkajících se jejich pracovního a rodinného života.

Kombinace práce a rodičovství nebyla v první vlně rozhovorů tehdy většinou bezdětnými ženami obvykle popisována jako zásadní problém v kariérním růstu (ženy hovořily o tom, že se jejich profesní rozvoj na určitou dobu zpomalí, očekávaly ale, že bude možné se bez větších problémů brzy vrátit zpátky do práce). Problém kombinace práce a rodičovství byl v rozhovorech první vlny často redukován na rovinu osobních kompetencí – na potřebu „dobře si věci zorganizovat“ a „nastavit si priority“, případně „mít chápajícího a vstřícného partnera“. Celkově byly plány ohledně kombinace práce a rodičovství prezentovány jako otázka svobodné volby: „když se chce, všechno jde“. O strukturálních bariérách či střetu s nastavením vědeckých institucí se mladé ženy obvykle příliš nezmiňovaly a spíše měly tendenci poukazovat na pozitivní příklady ze svého okolí. Ve druhé vlně rozhovorů byl však zřejmý výrazný názorový posun. Jak jsem ukázala výše, respondentky narážely na značné strukturální

problémy a bariéry a v druhé vlně rozhovorů je často reflektovány (např. problém s grantovým systémem – problémy s přerušením řešitelství grantu kvůli rodičovství, neochota hodnotitelů akceptovat kariérní přestávky v souvislosti s hodnocením publikačního výkonu při podávání grantů, vysoká zátěž druhou směnou v domácnosti, nedostatek zařízení péče o děti, absence mezigenerační pomoci ze strany prarodičů, dočasné pracovní smlouvy, omezená mobilita a další).

Velké rozdíly byly také patrné v tom, jak bezdětné ženy v prvním kole rozhovorů popisovaly své plány ohledně sdílení péče o děti a domácnost se svým partnerem a jaká byla nakonec realita. Budoucnost byla v první vlně rozhovorů většinou popisována jako rovné sdílení práce v domácnosti a péče s partnerem, přičemž ženy v rozhovorech často uváděly příklady pečujících otců a mužů na rodičovské dovolené ze svého okolí. V řadě rodin, s výjimkou několika málo většinou bezdětných párů, však bylo patrné, že mezi dvěma vlnami rozhovorů došlo k prohloubení genderových nerovností v rozdělení péče o děti a domácnost mezi partnery. Ženy se tak většinou stávaly těmi, na kom leželo hlavní břemeno zodpovědnosti za péči o děti a domácnost.

Výraznou proměnou prošlo také jejich vyprávění týkající se rodičovských plánů. Pokud vědkyně neměly děti v době prvního rozhovoru, často mluvily o tom, že by chtěly mít první dítě do svých třicetin. Hovořily o tom, že už se na mateřství připravují a v krátké době by se rády staly matkami. Druhá vlna rozhovorů však ukázala, že většina z nich rodičovství odkládala a první dítě měla až po třicítce. Zatímco v první vlně rozhovorů se úvahy o celoživotní bezdětnosti neobjevily, v druhé vlně rozhovorů se u žen, které zůstaly bezdětné, tato strategie objevovala jako jedna z reálných voleb. U těch, které zůstaly bezdětné, se také posouvala hranice pro „normální“ těhotenství až ke čtyřiceti letům věku. Ženy, které v první vlně rozhovorů hovořily o tom, že by chtěly mít více dětí, pak v druhém rozhovoru počet plánovaných dětí často redukovaly.

V neposlední řadě bylo v rozhovorech také patrné, že se v průběhu času u mnohých žen proměnil jejich vztah k práci i vědecké profesi jako takové. V rozhovorech první vlny byla patrná určitá míra workoholismu – vědkyně často hovořily o potřebě absolutního oddání se vědě, mnohdy tento ideál sdílely a obvykle se k němu kriticky nevztahovaly, hovořily o svém velkém zapálení pro vědu. Často diskutovaným tématem rozhovorů druhé vlny byla naopak proměna vědy, vědecké profese a podmínek práce ve vědě, grantový systém a rostoucí nejistota akademické práce. Oproti určité euforii, která byla patrná v první vlně rozhovorů, se v druhé vlně mnohem častěji objevovaly pocity frustrace, zklamání a určitý odstup od vědecké profese. Tento posun přitom souvisel na jedné straně s proměnou životní situace řady vědkyň a jejich zkušeností s rodičovstvím, na druhé straně také s určitým zklamáním ze současného vývoje vědy, ze stále se zvyšující závislosti na nejistých grantech a zhoršujících se pracovních podmínkách ve vědecké profesi.

Závěrem

Rozhovory s mladými vědkyněmi názorně ilustrují, že jejich pracovní dráhy jsou „klikaté jak dráha šachového koně“, jak uvedla Barbora Tupá v úvodu knihy *Dámský gambit*. Ukazuje se, že i některé velice silně motivované a bezpochyby nadané, talentované a pracovitě ženy se mohou v labyrintu vědecké profese snadno ztratit. I tyto rozhovory přitom dokládají, že jejich ztráta není způsobena nedostatkem motivace či talentu, jak někdy můžeme slyšet, ale zejména podmínkami, v nichž se tyto ženy musí pohybovat. Ty nikdy nebyly šity na míru jejich životním zkušenostem a potřebám. Přestože mnohdy nejde o příliš optimistické čtení, jsou rozhovory neobyčejně poutavou výpovědí o životní situaci mladých vědkyň. Skutečnost, že nám umožňují sledovat, jak se jejich životní dráhy na straně jedné a názory a postoje na straně druhé proměňují, z nich přitom dělá zcela jedinečné svědectví o jejich pracovních a rodinných drahách a obecně podmínkách vědecké práce pro ženy v České republice. Věřím, že poslouží k hlubokému zamyšlení osobám ve vedení vědeckých institucí a v dalších rozhodovacích pozicích vědy a výzkumu, často téměř výhradně mužským kolektivům, nad tím, zda je stávající nastavení podmínek jediné možné a nutné a zda tím nedochází k velké ztrátě talentů a motivace lidí, kteří měli značnou šanci ve vědě něco dokázat.

Střední hra je pro tyto mladé vědkyně velmi náročná, často je plná zvrátů, ústupů, taktik a nemilých překvapení. I v šachu se však může vývoj hry nenadále změnit. Jaký bude výsledek jejich šachové partie? Pevně věřím, že i přes řadu zvrátů a strategických ústupů to bude nakonec jejich jednoznačné vítězství. Pokud však nezačnou lidé v rozhodovacích pozicích a rozhodovacích orgánech vědy a výzkumu věnovat skutečnou pozornost postavení a podmínkám žen v české vědě, jak je to běžné ve většině vyspělých západních zemí, u nichž máme tendenci se v řadě jiných aspektů inspirovat, bude jejich boj i boj řady dalších velmi tvrdý.

Dr. Elena Buixaderas, Ph.D.

Narodila se v roce 1969 ve Španělsku, kde také vystudovala. Vysokoškolské studium absolvovala na Univerzitě v Zaragoze a doktorát v oboru fyzika úspěšně obhájila v roce 2001 na Baskické univerzitě v Bilbao. V České republice žije od roku 1996, kdy získala stipendium španělského Ministerstva pro výzkum baskické oblasti Španělska. V ČR nastoupila díky tomuto stipendiu do Fyzikálního ústavu AV ČR, kde pracovala mj. také na své disertační práci a kde působí dodnes. V letech 2002–2003 absolvovala patnáctiměsíční postdoktorský pobyt ve Francii v CNRS (*Le Centre national de la recherche scientifique*) v Ústavu pro výzkum materiálů při vysokých teplotách CRMHT v Orleánsu. Za mimořádné výsledky ve vědecké práci byla v roce 2005 oceněna premií Otto Wichterleho pro mladé vědecké pracovníky a pracovnice Akademie věd ČR. Je autorkou a spoluautorkou řady vědeckých publikací. Ve volném čase se věnuje literatuře. Překládá do španělštiny současnou českou literaturu, včetně poezie.

„Myslím, že být rodičem je mnohem těžší než být ředitelem nějaké firmy.“

O kombinaci pracovního života a mateřství

Když s vámi v roce 2006 moje kolegyně dělala rozhovor, pracovala jste ve Fyzikálním ústavu AV ČR. Zajímalo by mě, jakým způsobem se od té doby odvíjela vaše pracovní dráha, vaše pracovní pozice, kam jste se posunula a kde teď působíte.

No, popravdě se nic nezměnilo (směje se). Pracuji na stejném místě, ve stejném oddělení, ve stejné kanceláři, jen jsem změnila laboratoř, protože teď dělám trochu jiná měření než tenkrát. Ale jinak mám víceméně tu samou pracovní pozici – jsem vědecká pracovnice. Mám dvě děti a skloubit postup v kariéře s výchovou dvou dětí je velice komplikované. Možná že náš rozhovor bude právě o tom, jak jsem před těmi sedmi lety byla naivní a myslela jsem si, že se dá kariéra ve vědě bez problémů skloubit s rodičovstvím. Zjistila jsem ale, že to moc nejde.

Jak staré máte děti?

Dvanáct a osm let. Když jsem s kolegyní dělala první rozhovor, byly děti ještě velmi malé. V té době jsem dostala cenu Otto Wichterleho a poté jsem zůstala na mateřské. Měla jsem velké plány – chtěla jsem se vrátit brzo do práce, udělat to a to, podat nějaké granty a pracovat na projektech. Ale ve skutečnosti to nebylo tak jednoduché. Člověk se sice vrátí do práce, ale děti vyžadují spoustu vašeho času. Po prvním dítěti jsem se vrátila do zaměstnání zhruba po půl roce. S jedním dítětem to bylo mnohem jednodušší. Ale dvě děti – to už tak jednoduše nešlo. Byla jsem skutečně naivní, když jsem si myslela, že to půjde. Najít hlídání pro jedno dítě není tak těžké jako najít hlídání pro dvě děti. Třeba babička ráda hlídala jednoho syna, ale nerada hlídala oba, protože zlobili ve velkém (směje se). A také byli pořád nemocní. Pořád si ty nemoci předávali mezi sebou, bylo to nekonečné. Nemohla jsem třeba dva měsíce chodit do práce, protože doma pořád někdo marodil. A s tím jsem vůbec nepočítala! To vás pak samozřejmě brzdí, protože člověk chce pracovat, a nemůže, chce dělat nějaké experimenty, ale nemůže, chce psát nějaké články a na to musí být plně soustředěný, a nemůže, protože je napůl doma, napůl v práci a pořád někam utíká. A samozřejmě za takových podmínek nejde kariéře postupovat. Byla jsem z toho opravdu zaskočená.

V rozhovoru z roku 2006 jste zdůrazňovala, že je podle vás velmi důležité, aby se do péče o děti a o domácnost zapojili i muži. Jak to bylo u vás doma? Zapojoval se váš partner do péče o děti?

Ano, partner se o děti staral. Ale můj život se strašně změnil. Rozešli jsme se a já jsem zůstala víceméně sama se dvěma dětmi. Myslím ale, že pro muže je v naší společnosti těžké vydobýt si v práci prostor, aby se mohl více zapojit do péče o děti. Pro ženy tu je obvykle určité pochopení, ale muž musí dokázat, že je chlap a že pracuje od nevidím do nevidím. Partner s tím měl v práci problémy.

Můžete mi přiblížit, jak to vypadalo ve vaší domácnosti a jakým způsobem se zapojoval váš partner do péče?

Viceméně jsme to měli rozdělené „půl na půl“. Když chodil starší syn do školky a mladšího nám mohla hlídat babička, oba jsme chodili do práce a střídali jsme se v tom, kdo se domů vrátí dřív. Když byli synové nemocní, doma jsme se střídali, stejně jako když bylo potřeba jít s dětmi k doktorovi.

Před jakou dobou jste se s partnerem rozešli?

Asi před třemi roky. Ze začátku to mezi námi po rozchodu vypadalo docela dobře, protože jsme měli děti ve střídavé péči. Děti byly týden u mě a týden u něj. Nikdy jsme to sice neměli ošetřeno soudně, protože jsme nebyli manželé, ale mezi sebou jsme se tak bez problémů dohodli. Bývalý partner se však už o děti nemůže ze zdravotních důvodů postarat, a proto děti zůstaly se mnou.

Co je teď pro vás ve vaší současné situaci nejtěžší?

Že nemám čas na nic, protože pořád někam utíkám – utíkám do práce, utíkám vyzvednout děti, dovést je do kroužků. Na mně je také samozřejmě příprava večeře, jít s nimi k doktorovi, když jsou nemocní; všechno leží jen na mně. Takže to teď kombinuju velice špatně, zvláště ten poslední půlrok, co jsou děti jen v mojí péči, je dost náročný. Jsem taková „uběhaná matka“. Ale snažím se dělat, co můžu...

V práci vám vycházejí vstříc?

Naštěstí ano, protože kdybych pracovala v nějakém normálním podniku, myslím, že by mě už dávno vyhodili. Třeba teď jsme měli období, kdy byli synové pořád nemocní. Neustále jsem volala do práce, že nemůžu přijít. Nemůžu si ani vzít paragraf, protože bych nevydělala dost peněz, abych naši rodinu uživila. Naštěstí je můj šéf chápatý, má také děti, takže můžu pracovat z domova. Nemám tedy problém v práci, spíš mám problém sama se sebou, protože vím, co bych chtěla dělat, ale nemám na to čas. Třeba vím, že mám pár článků, které bych chtěla dodělat, ale nejsem schopná je dopsat. Doufám, že se k tomu konečně dostanu.

Rodičovské povinnosti vám totiž opravdu zaberou většinu času. Hlavně když jsou děti nemocné. Teď je moje situace trochu výjimečná tím, že jsem s dětmi sama, nemám tady bratra ani rodiče, kteří žijí ve Španělsku. Kdybych měla partnera, který by se se mnou staral o děti, bylo by to o něčem jiném. Když jsme se střídali s bývalým partnerem, bylo to mnohem lepší, protože jsem měla čas na spoustu věcí, mohla jsem jezdit na různé konference, a protože jsem měla volné týdny, pracovala jsem opravdu hodně. Teď jsem se ale tak trochu zadržela. Uvidíme, jak dlouho to bude trvat...

Dovedu si představit, že pokud máte z jednoho platu vědkyně táhnout celou domácnost, musí to pro vás být poměrně složité...

Ano, poslední půlrok, co jsem na děti sama, si to „vychutnávám“. Je samozřejmě problém, že základní plat ve vědě je obecně velice nízký. Rozdíly ve mzdách tvoří zvláštní příplatky za publikace, vedení grantů, mimořádné úspěchy. Myslím, že ve vědě není problém, že by ženy braly menší plat, protože jsou ženy, ale žena, která má děti, je omezena, jako třeba teď já, a potom nedostává doplátky, které by dostala, kdyby neměla děti a měla by víc času na práci. Nemůžete si žádat o větší plat, když jste byla měsíc s dětmi doma, protože byly nemocné. Nejste v pozici, kdy můžete šéfovi říct: „Podívej, jak jsem dobrá! Publikovala jsem to a to, a proto si zasloužím odměnu.“ Abych nějaký den mohla pracovat až do večera, potřebuju hlídání. A to je tak drahé, že si to nemůžu dovolit. Takže jsem nakonec nucena zkrátit pracovní den a jít domů dříve. Práce potom ale samozřejmě stojí. Teď to vidím jako takový neřešitelný problém. Kluci jsou sice už velcí, ten starší by už mohl být sám, ale ten osmiletý ne. Nikdo neví, co ho napadne (směje se).

Dva kluci jsou náročná kombinace! Myslím, že rodiče, kteří mají holčičky, mají klidnější život, protože (co vím od svých známých) holčičky jsou mnohem samostatnější. Já si kolikrát říkám, jak je to možné, že strávím tři hodiny denně tím, že je neustále hlídám při večeři, když dělají úkoly, čistí si zuby a jdou do postele. Kdybych je nehlídala a neupozorňovala každých pět minut, co mají dělat, nechtěl by to. Já to nechápu, ale je to tak.

Takže myslíte, že klíč k úspěchu ženy-vědkyně je mít holčičky? (směje se)

Možná, v příštím životě vám to řeknu, jestli náhodou budu mít holčičku. Jen mám zkrátka pocit, že lidé, kteří mají holčičky, mají život jednodušší.

Myslím, že být rodičem je mnohem těžší než být ředitelem nějaké firmy. Když mi občas lidé říkají, že fyzika je hrozně složitá a že mám takovou těžkou práci, říkám jim: „To není vůbec pravda, protože když něco studuju, má to nějaké zákonitosti, o kterých vím, jak fungují. Je těžké je pochopit, ale když už je jednou pochopíte, fungují víceméně pořád.“ Ale život, a hlavně děti, to je samá nepředvídatelnost a je to mnohem těžší než celá fyzika. A navíc se děti neustále mění a rozvíjejí. S dětmi je to, jako když se člověk snaží nastudovat literaturu, která se pořád mění a člověk ji nemůže nikdy přečíst. Když už k nim najdete nějaký klíč, změní se a najednou ten klíč zase nefunguje, musíte hledat nový. Podle mě je normální běžný život mnohem náročnější než vědecká práce, která má nějaké zákony a pravidla.

Na druhou stranu se ale člověk od dětí naučí spoustu věcí – improvizovat, být adaptabilní, flexibilní. Já jsem se hodně naučila, a hlavně jsem duševně strašně moc omládlá. Už jsem zapoměla, jaké to je být dítě, a když se dívám na svoje děti, vzpomínám si na hodně věcí z vlastního dětství a na určitý pocit, který mám pořád uvnitř...

O práci a profesní dráze

V době minulého rozhovoru jste byla zhruba pět let po doktorátu. Zajímalo by mě, v čem se vaše současná pozice liší od tehdejší.

Má pozice se příliš neliší, protože si to jednoduše nemůžu dovolit. Zaprvé, nemůžu cestovat a jezdit po světě po různých státech, jak bych chtěla, protože mám děti. A zadruhé, poslední roky jsem nezískala žádný grant, který by mě posunul dopředu, abych si třeba mohla sestavit nějakou menší výzkumnou skupinu. Podařilo se mi sice získat postdoktorandský grant, ale pak jsem neúspěšně žádala o několik evropských a českých projektů. To vás samozřejmě brzdí, protože člověk nemůže postoupit dál. Nevím, jak to bude. Asi to nechám na později, až bude dětem osmnáct... (směje se)

Máte i přesto, že nemáte vlastní projekt, ve svém týmu dobrou perspektivu?

Samozřejmě ano. Vždycky se najde nějaký projekt s dalšími lidmi nebo nějaká zahraniční spolupráce. To všechno mám, ale chybí mi můj vlastní projekt. Vzhledem k mé současné životní situaci je to tak ovšem možná lepší, musí to asi ještě pár let počkat.

Podařilo se vám vyjet někam do zahraničí na nějaký vědecký pobyt či stáž?

Když jsem měla jen jedno dítě, byla jsem na postdoku ve Francii, v CNRS v Orleánsu. Pak už jsem neměla možnost, když má člověk dvě malé děti, musí trčet doma (směje se). Pro mě by to znamenalo vzít si s sebou dvě děti a partnera, a to prostě muž neudělá. Muž neodejde za ženou, nebo jen výjimečně. Navíc, vzít s sebou děti můžete tehdy, když chodí do školy, ale když už chodí do školy, bylo by to velice komplikované.

O genderových rolích

V rozhovoru z roku 2006 jste byla hodně kritická, pokud jde o české prostředí a jeho postoje k roli žen a mužů. Hovořila jste o tom, že se vám české prostředí jeví hodně genderově konzervativní, nevstřícné k narušování tradičních norem muže-živitele a ženy-pečovatelky. Myslíte, že se v tomto ohledu od té doby něco změnilo?

Já nevím, teď už tuto otázku neřeším. Ale tenkrát bylo skoro nemyslitelné, aby si třeba muž vzal v práci snížený úvazek a staral se o děti. Nemám pocit, že by se to nějak radikálně proměnilo k lepšímu. Když třeba chodím na třídní schůzky, jsou tam samé maminky, jen občas nějaký otec. Ženy se tady pořád starají o děti a věci kolem dětí. A muži pracují a vydělávají peníze. Možná se to trochu mění, ale není to otázka deseti let, spíš třeba třiceti, aby se něco pohnulo.

Jak už jsem řekla v minulém rozhovoru, když mají dva rodiče děti a u toho pracují, nejlepší kombinace by byla, kdyby každý pracoval na sedmdesát nebo sedmdesát pět procent. To jim umožní zvládnout práci, kterou potřebují, a zároveň mohou jít domů dříve, vyzvednout děti, jít s nimi k doktorovi a podobně. Jenže doteď jsem nepotkala nikoho, kdo by to tak měl. Nevím, čím to je – jestli muži nechtějí nebo se bojí pracovat na zkrácený úvazek. Muži se logicky snaží bránit si své pozice, protože by to pro ně znamenalo, že budou muset pracovat mnohem více. Kromě své práce budou muset zvládat i péči o rodinu.

U nás je jakousi normou, že ženy zůstávají dlouho na rodičovské dovolené s dětmi doma.

Jaká je v tomto ohledu situace ve Španělsku?

Ve Španělsku se ženy vrací po mateřské do práce mnohem dřív, trvá jen čtyři měsíce, a jsou zvyklé kombinovat rodinu a práci lépe než tady, protože tam žádná žena nezůstává čtyři roky doma. Přišla by o práci. Na druhou stranu čtyři měsíce mohou být málo. Záleží na dítěti a matce... Řešením by mohlo být něco mezi nebo větší flexibilita.

A jaké je v tomto ohledu chování vašich kolegyně z oboru?

Záleží na tom, odkud jsou. Nemám ve svém okolí žádnou mladou Češku. Mezi kolegyněmi mám jednu Francouzku, Ukrajinku a Rumunku. Rumunka ještě nemá děti, ale Francouzka a Ukrajinka mají děti a jsou na tom podobně jako já. Také chtějí pracovat, dělají, co můžou, aby to skloubily, mají ty samé problémy jako já. Já myslím, že ve vědě není problém administrativní, nebo že by byly nějaké předsudky, které by ženám bránily vrátit se po narození dětí brzy do práce. Jsou to jenom praktické problémy. Myslím ale, že každá žena ve vědě se chce vrátit v poměrně krátkém čase. Pro vědkyně je velice těžké vypadnout na tři roky z vědy, protože všechno za tu dobu pokročilo natolik, že se pak vrací do úplně jiného prostředí a musí začínat znovu.

V rozhovoru v roce 2006 jste mluvila také o tom, že váš obor je hodně mužskou doménou. Změnilo se něco v tomto ohledu?

Ano, to se mění hodně. Teď máme daleko více studentek. Například v naší kanceláři jsme tři ženy, což bylo v době, kdy jsem začínala, téměř nemyslitelné.

Ženy si asi uvědomily, že jsou dobré na matematiku, a proč by tedy nestudovaly inženýrství nebo fyziku? Počet studentek těchto oborů stoupá, a protože jsou dobré a pracovité, mají samozřejmě i dobré výsledky a dostávají se výše. Myslím, že dříve tady chyběly ženské vzory. Dříve nebylo úplně běžné, že by žena řekla „bude ze mě fyzik“. To se teď ale mění. Už si nemusí připadat, že by byly nějaké podivné, když si zvolí zrovna takový obor. Rada dívek už dnes může otevřeně přemýšlet o tom, že z nich budou badatelky, vědkyně. Je to vidět třeba také na konferencích, kam jezdím – spousta prezentujících jsou právě studentky.

O životě v České republice

Už šestnáct let žijete v Čechách, přestože vaší rodnou zemí je Španělsko. Jak to pro vás je, žít v cizí zemi?

Už jsem si zvykla, už Česko neberu jako cizí zemi. Cítím se spíš jako Poločeška. Zvykla jsem si na spoustu věcí. Teď je to spíš tak, že mě některé věci překvapují, když se vracím do Španělska na dovolenou. Tomu jsem odvykla.

Jak pro vás byla největší překážka v souvislosti s životem v České republice?

Samozřejmě jazyk.

Ale mluvíte skutečně nádherně!

Také mi to dalo práci (směje se). Také klimatické podmínky mi dělají dodnes potíže, protože můj imunitní systém není na vaše klima asi úplně dobře nastavený a docela dost marodím, mnohem více než ve Španělsku. Máte tady málo slunce, málo tepla a vadí mi i velké teplotní výkyvy. S tím mají problém i moje děti.

A z hlediska kulturního jste se setkala s nějakými problémy?

Už jsem si zvykla natolik, že mě nepřekvapuje skoro nic. Možná jediný rozdíl (ale na ten jsem si už také zvykla) je v tom, že Češi jsou ze začátku studenější než Španělé. Když je člověk pozná, je to samozřejmě jiné. Zdá se mi také, že Češi se nedovedou moc radovat ze života. Když se potkají dva lidi v Čechách a jeden se zeptá: „Jak se máš?“, druhý mu zpravidla neodpoví: „Fajn, dobře.“ Maximálně řekne: „Jde to.“ A to už je hodně optimistické. Zdá se mi, že si tady lidé stěžují mnohem více než ve Španělsku. Nevím, jestli je to kulturní záležitost. Ve Španělsku většinou říkáme „fajn“, i když to není pravda. Působí to ale mnohem lépe.

Jak se vám tu žije bez rodiny?

Zvykla jsem si, protože spolu udržujeme kontakt, vidíme se každý rok. Kdybych žila ve Španělsku v jiném městě, bylo by to možná podobné. Horší je to teď, samozřejmě mi dost chybí, hlavně ta pomoc. Ale částečně to překonávám s pomocí mailu a Skypu...

Pokud jde o psychickou podporu, tu mám od své rodiny pořád. Mám velmi dobrý vztah s rodiči a s bratrem a vždycky mě podporují ve všem, co dělám. Samozřejmě praktická pomoc je druhá věc. Občas si říkám, že můj život by byl mnohem jednodušší, kdybych tu měla rodiče a bratra. Ale na druhou stranu také vím, že si to možná trochu idealizuju, protože i kdybych žila ve Španělsku, neměli by rodiče patrně moc času. Mají své vlastní problémy, svůj vlastní život...

Zdá se mi docela zajímavé, že jste si jako svou destinaci vybrala Českou republiku. Protože v současné době směřují toky akademické mobility v rámci EU spíše opačným směrem. Španělsko je spolu s Německem, Velkou Británií nebo Francií jednou ze zemí, která je cílovou destinací pro akademickou mobilitu...

Tedy to tak ale nebylo. To je možná záležitost posledních deseti let. Před dvaceti lety byly ve Španělsku docela špatné šance uplatnit se ve vědě. Věděla jsem, že musím odejít někam do zahraničí. Já jsem si nevybrala Česko, to byla spíše náhoda, že se tu vyskytla ta možnost. Řekla jsem si tedy, proč ne? Přišla jsem sem a překvapilo mě, že se mi tu líbí. Měla jsem samozřejmě předsudky, že je to ten bývalý Východ...

A kdybyste měla českou situaci srovnat se Španělskem, máte pocit, že se tu dělá skutečně dobrá věda?

No samozřejmě! Řekla bych, že jsme ve svém oboru špičkové oddělení. Myslím, že některé věci tu jsou dokonce lepší než ve Španělsku. Třeba teď, kdy je ve Španělsku velká krize, se mi zdá, že je to tam horší než tady. Tam se sice před několika lety otvíraly nové výzkumné instituce a vypadalo to, že všechno půjde bez problémů, teď ale některé z těchto center zavírají a utlumují se také univerzity. Lidé přišli o práci. Já se tady sice také občas rozčiluji, že mám malý plat a podobně, ale podmínky zde jsou mnohem lepší. Ať už jde o materiální podmínky pro práci, nebo o ty lidské.

Když jsem pracovala ve Španělsku, což je tedy už dávno, navázat s někým spoluprací bylo velice složité. Lidé tam byli hodně individualizovaní, nebavili se spolu. A tady, alespoň tedy v našem oddělení, neustále spolupracujeme a pomáháme si. Je to taková velká rodina.

O proměnách vědeckého prostředí

Jak vnímáte proměnu českého vědeckého prostředí? V poslední době začíná být stále více patrný tlak na výkon a určitá posedlost jeho měřením...

To je jistě problém. Vidím to u nás. Když je člověk tlačěn, aby zvýšil počet publikací, samozřejmě pak jde dolů jejich kvalita. Protože nemůžete pracovat více než na sto procent. Myslím také, že „kafemlejnek“ vůbec nepomáhá české vědě. Zdá se mi ovšem, že tyto změny nejsou patrné pouze v Čechách, jsou bohužel patrné všude. Tlačí se na to, aby byla věda aplikovaná. To je na jednu stranu dobré, vypadá to, že jde o určitý přínos pro společnost, což mají politici rádi. Na druhou stranu je to ale velice krátkozraká vize. Když pracujete pouze v aplikovaném výzkumu, za deset let máte po výzkumu, protože nemáte kam se posouvat dál. Chybí tady skutečná podpora základního výzkumu. Právě základní výzkum posouvá vědu dál v dlouhodobém horizontu. Může totiž najít nové technologie nebo vylepšit to, co už máme.

Jak se proměňují grantové možnosti ve vašem oboru?

Je to mnohem horší, než to bývalo. Zatímco dříve rozdělovalo peníze na základní výzkum více grantových agentur, teď je tu jenom GA ČR. Zatímco dříve byla úspěšnost kolem 25 nebo 30 %, teď je to 12 %! Když chceme získat nějaký grant, je to těžké, soutěžíme i mezi sebou v oddělení. Získat grant u TA ČR je pro nás také velmi komplikované, protože v tu chvíli už musíme spolupracovat s nějakou firmou, která dá na projekt peníze.

V Čechách je ale téměř nemožné takového partnera získat. Nikdo nechce dát peníze do výzkumu, firmy nechtějí riskovat. To znamená, že pro nás TA ČR použitelná není. Je to opravdu těžké. Základní výzkum je běh na dlouhou trať. Během čtyř let člověk nemůže vymyslet nějaký nový efekt a vyrobit nějaké zařízení. To je prostě nemožné, na to je potřeba patnáct dvacet let.

Je na nás vyvíjen velký tlak, abychom aplikovali do Evropských fondů, abychom se snažili získat nějaké evropské peníze, jenže to jde už také velice těžko. Já jsem to zkoušela dvakrát, neúspěšně. Navíc v těchto projektech je nejhorší, že musíte vědět, jak na to, což rozhodně není triviální věc. Člověk musí mít pomalu nějaký kurz, aby pochopil, jak to celé vůbec funguje.

Pak je tu ovšem otázka efektivity. Granty a jejich příprava vyžadují takového času, že pak nezbyvá čas na vědu. Člověk pořád jenom vyplňuje formuláře. I u obyčejného projektu GA ČR pořád něco vyplňujete, což zabere spoustu času.

O úspěchu a plánech do budoucnosti

Když se podíváte zpátky na těch uplynulých sedm let, co se vám nejvíc povedlo, na co jste pyšná, z čeho máte radost?

Za poslední roky jsem napsala spoustu článků, měla jsem také možnosti zahraniční spolupráce, což mi přineslo i další experimenty. Jednu dobu jsem tak měla i spoustu citací a zvykla jsem si na to. Právě kvůli tomu teď tak trochu trpím, když vidím, jak stagnuji. Tehdy jsem ale měla spoustu času, protože děti už byly starší a střídala jsem se s partnerem; měla jsem čas na vědu, čas přemýšlet o různých věcech. A proto mi to také šlo a psala jsem jeden článek za druhým.

Co je to podle vás úspěch ve vědě? Co to znamená být úspěšný?

To je těžká otázka... Pro mě by byl úspěch, kdybych mohla mít menší skupinu a pracovat na nějakém svém projektu. Kdybych mohla jezdit po konferencích, prezentovat naše výsledky a psát. Pochopit nějaké jevy, které mě zajímají už mnoho let.

Jaké máte plány do budoucna? Uvažujete třeba o tom, že se z Čech odstěhujete?

Ne. Chci tady zůstat, protože s dětmi do ciziny jet nechci. Jediná možnost by byla vrátit se do Španělska, a tam je teď situace tak bídná, že to nepřipadá v úvahu.

A jaké plány máte do budoucna, pokud jde o váš profesní život?

Naše oddělení má pořád nějaké plány, pořád se rozvíjíme. Za těch posledních patnáct let jsme podle mého názoru

hodně pokročili, třeba i pokud jde o naše vybavení. Ráda bych byla součástí tohoto vývoje a byla při tom, až začneme zkoumat nějaké nové efekty, nové materiály a budeme úspěšní. Už dnes máme v Evropě dobré jméno.

Posunulo se od roku 2006 nějakým způsobem vaše výzkumné téma?

Pořád se zabývám stejnou problematikou, vibracemi atomů, ale používám k tomu trochu jinou techniku – Ramanovu spektroskopii. S touto technikou jsou experimenty rychlejší. Ty původní experimenty, které jsem dělala třeba na dizertace, byly časově náročné. Teď ale máme velice dobrý ramanovský spektrometr, velmi citlivý detektor. Dostanu tak data na zpracování v kratší době, a mohu tedy odejít domů z práce dříve.

To je zajímavý moment, jak vaše mateřství zřejmě částečně ovlivnilo vaši výzkumnou metodologii... (směje se)

Od té doby, co jsem se stala matkou, mateřství a děti dirigují můj život. Já už nejsem já, už jsem řízena svými dětmi. Už to není můj čas, ale jejich čas. To jsem dopředu nevěděla...

Nemyslela jsem si totiž, že je to tak komplikované, a že i když chce člověk mít čas na své věci, nakonec si děti ten čas prostě berou, protože ho potřebují. A člověk je musí vychovávat a hlídat a být s nimi, když jsou nemocné. A teprve ten zbylý čas se dá rozdělit mezi ostatní věci a práci.

V rozhovoru z roku 2006 jste vyprávěla o tom, že překládáte českou literaturu a poezii do španělštiny. Věnujete se ještě tomuto koníčku?

Ano, překládám. Ale je pravda, že fyzika potřebuje spoustu energie a soustředění, takže se jí musím věnovat na sto procent. Ale když jsou třeba děti nemocné a nemůžu se věnovat naplno vědě, zbývá mi trocha času, kdy se můžu věnovat něčemu jinému. Tak se třeba dám do literatury, překladů a dalších různých věcí. Nežiju z toho, dělám to pro radost. Třeba minulý rok jsem překládala román *Slib* od Jiřího Kratochvíla, který teď vyšel ve Španělsku a je tam velice úspěšný. Od té doby jsem ale nic dalšího nepřekládala.

Rozhovor byl publikován na webových stránkách www.zenyaveda.cz v srpnu 2013.

RNDr. Lenka Záveská Drábková, Ph.D.

Narodila se v roce 1975. V roce 1999 ukončila magisterské studium biologie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde v roce 2003 obhájila doktorský titul v oboru botaniky. Svou profesní dráhu započala v roce 1997 v Botanickém ústavu Akademie věd ČR, kde jako vědecká pracovnice pracuje dodnes. Mezi lety 2007 a 2011 působila v rámci spolupráce na výzkumném projektu v Ústavu molekulární genetiky AV ČR. V letech 2001–2002 přednášela v rámci svého postgraduálního studia na PfF UK. Kromě vědecké práce se zabývá také prací se středoškolskými studenty a studentkami, které vede v rámci programu AV ČR Otevřená věda. Věnuje se také popularizační práci – založila časopis *Botanika* určený pro širokou veřejnost. Absolvovala řadu zahraničních pobytů – např. v Amsterdamu, Londýně, Kodani, Edinburghu. Je řešitelkou a spoluřešitelkou řady výzkumných projektů, včetně evropských projektů rámcových programů. Výsledky své práce publikuje v prestižních mezinárodních odborných periodikách doma i v zahraničí. Ve volném čase ráda cestuje, fotografuje a jezdí na koni.

„Vědecký svět se řítí cestou honby za body a upřednostňování kvantity nad kvalitou. Ale já se tomu nehodlám podřizovat.“

O proměně vědeckého prostředí v ČR

V roce 2006, kdy s vámi kolegyně dělala první rozhovor, jste pracovala v Botanickém ústavu Akademie věd. Tehdy jste byla tři roky po dokončení Ph.D. Jak se od té doby odvíjela vaše pracovní, ale i životní dráha?

V Botanickém ústavu pracuji stále. V rámci jednoho projektu, který byl na pět let, jsem pracovala na malý úvazek zároveň v Ústavu molekulární genetiky Akademie věd, kde jsem prováděla genetické analýzy rostlin. Dlouhodobě se věnuji fylogenezi a evoluci rostlin a vývojovým vztahům ve vybraných rostlinných skupinách. Mojí oblíbenou skupinou zůstala čeleď sítinovitých (Juncaceae). Když se člověk dostane hlouběji do tématu, nachází čím dál více problematických věcí, které by rád zpracovával, takže je to taková „neverending story“. Pochopitelně je to ale tak, že jste ve své práci omezena tím, na co dostanete peníze. V současném grantovém systému to není tak jednoduché, takže se samozřejmě věnuji ještě řadě dalších projektů, spolupráci s jinými ústavy a tak dále.

Co se ve vašem životě změnilo po osobní stránce?

Vdala jsem se – to byl významný životní krok. Bydlíme teď s manželem ale u mých rodičů. Kvůli financím. Kdybychom se chtěli nějakým způsobem osamostatnit a bydlet na úrovni, tak bychom na to neměli. S vědeckými platy to není tak úplně jednoduché...

Na problém s financemi jste narážela už v rozhovoru z roku 2006. Máte pocit, že je to pořád stejný problém, nebo se to mění k lepšímu?

Zdá se mi, že je to čím dál tím horší. Samozřejmě to souvisí se systémem financování vědy v ČR. Je to o tom, že ubývá institucionálního financování a přibývá takzvaného „soutěžení“. Takže dochází k tomu, že člověk většinu času věnuje vyplňování formulářů, psaní grantových přihlášek a shánění peněz, místo toho, aby se věnoval své vědecké práci. Když už ty peníze dostanete, tak zase píšete pořád nějaké zprávy – průběžné zprávy, závěrečné zprávy... Samozřejmě, že na vědu pořád nějaký čas zbývá. Ale ubíráte ho odjinud – nejčastěji ze svého volného času.

Kolik času vám v objemu práce zabere příprava věcí kolem grantových žádostí a zpráv?

Musím říct, že je to už docela dost. V lednu píšete průběžné nebo závěrečné zprávy a na to padne vlastně celý měsíc. Nedávno jsem psala průběžnou zprávu pro Grantovou agenturu ČR. Byl to třetí rok řešení projektu, zbývá mi tedy ještě čtvrtý rok, a ta zpráva měla třicet šest stran!

Problémem je také to, že dělám ryze základní výzkum. Základnímu výzkumu se ale stále ubírají peníze, které se přesouvají do takzvaných aplikovaných věd. Nedávno byla založena Technologická agentura, která poskytuje granty na principu, že si najdete firmu, která s vámi bude spolupracovat. Chtěla bych opravdu věřit tomu, že se touto realokací zdrojů podaří zvýšit konkurenceschopnost naší země. Pokud chcete peníze na základní výzkum, je tu jen GA ČR. A všichni víme, jak to s ní vypadá...

Jestli tomu dobře rozumím, zdá se vám, že současná situace je ve srovnání s rokem 2006 horší, pokud jde o podmínky vědecké práce.

Ano, domnívám se, že ano, protože systém se stále mění k horšímu. Stav GA ČR odpovídá stavu našeho státu. Nedělám si iluze o férovosti této soutěže. Kromě toho je problémem i to, že projekty mohou být maximálně na tři roky. Tři roky jsou pro nás botaniky ale hrozně málo! My potřebujeme ty rostliny nasbírat v terénu, pěstovat je, dělat s nimi pokusy na experimentální zahradě. Pokud chcete do takového projektu jít, znamená to, že byste měla mít všechno uděláno dopředu, a pak jenom podat projekt a chrlit výsledky. Jenomže za co vy ten výzkum uděláte předtím, než dostanete projekt, když institucionální financování je stále nižší a neumožňuje dělat vlastní výzkum?! Bez peněz se špatně pracuje. Tenhle systém je podle mě špatný v tom, že pokud nemáte projekt, v podstatě nemůžete pracovat. Jakožto zaměstnanec nějaké vědecké instituce si tedy musíte sama shánět peníze na práci, což je absurdní! Když hovořím se staršími pány profesory, kteří stáli na začátku vzniku grantového systému v České republice, říkají, že to bylo myšleno tak, že bude zachováno institucionální financování, které by zajistilo bazální provoz vědeckých projektů, a že grantové agentury napomohou navýšit částku na výzkum pro ty nejlepší. To se ale, jak všichni vidíme, úplně zvrhlo, protože teď jsme v podstatě závislí na tom, jestli projekt dostanete, nebo ne, protože bez grantu výzkum dělat nemůžete, nekoupíte si vůbec nic, pomalu ani obyčejnou tužku.

Samozřejmě to má také dopady na to, jaká témata se zpracovávají. Určitá témata jsou moderní a permanentně dostávají peníze a některá tak atraktivní nejsou, a proto financování nezískávají. Zmenšování počtu témat a oborů má ale podle mě na vědu velice negativní vliv. Když se na to podíváte z historického hlediska, vždycky to vedlo k velice negativním konsekvencím. Právě tvůrčí svoboda ve vědě je to krásné a jen díky ní si může člověk vybrat obor, ve kterém něco dokáže.

Mně se třeba stalo, že jsem žádala o pokračování projektu u GA ČR, konkrétně na výzkum čeledi Juncaceae, které se dlouhodobě věnuji. Přišly nám totiž nové přístroje a já jsem si říkala, že by bylo dobré je využít pro řešení nových otázek. Připravila jsem projekt, který by byl pokračováním mého výzkumu. Dostala jsem dva posudky: v jednom posudku bylo, že je to sice perfektní, že už na tom ale pracuji deset let, takže je tam všechno vybadáno – „nedáme“, tečka. Druhý posudek se nesl v tom smyslu, že jsou to nové metody a s těmi že nemám žádnou zkušenost – „nedáme“, tečka.

Vždyť to jde úplně proti sobě!

Ano. Ten systém je opravdu bezvadný! Mám vážné pochybnosti, zda tím, jak je systém nastaven, je skutečně objektivně posuzována originalita myšlenek. Hodnocení totiž výrazně zvýhodňuje řešitele s vysokým H-indexem, který s věkem přirozeně roste. A to není jediný problém.

H-index je přitom naprosto nesmyslná metrika. Všichni to vědí, ale tvrdí, že nemáme nic lepšího. Nejhorší na tom je, že u článku může být napsáno třeba padesát autorů, včetně těch, kteří pouze pipetují. Když tedy vymyslíte výzkum a celý ho provedete a publikujete, váš článek má z hlediska H-indexu stejnou váhu jako v případě někoho, kdo je jen připsán u článku z toho titulu, že udělal nějakou malou dílčí věc. Já mám třeba většinu prací jako první autorka, protože jsem na nich pracovala od A do Z, ale pak jsem na tom z hlediska H-indexu hůře než někdo, kdo se jen připsuje na publikace. To je velmi špatný systém, který nepodporuje kvalitu ve vědě nebo invenci či otevírání nových neprobádaných témat.

Je pravda, že v roce 2006, kdy jsem dělala první rozhovor, jsem o těchto problémech samozřejmě také věděla, ale zdá se mi, že situace je stále horší. Mám přitom pocit, že se v důsledku toho zhoršují i mezilidské vztahy. Vezměte si, že všichni soutěžíme o jeden balík peněz. Zdá se mi, že i komunikace mezi kolegy vážne. Navzájem před sebou tají, kdo podává grant a s kým. Bojí se vzájemné konkurence...

Kdyby měl Charles Darwin v dnešní době vymyslet evoluční teorii, tak ji nikdy nevymyslí, protože v tomto grantovém systému na to nedostane peníze. On byl ale ve své době finančně zabezpečen, neměl problémy, jak uživit rodinu. On prostě ty peníze měl a mohl v klidu desetiletí bádát, což v dnešní době nemůžete. S grantovým systémem projektů maximálně na dva či tři roky toho moc neobjevíte.

O práci a zahraniční mobilitě

Jak jsem se dívala na vaše CV, doktorát jste dokončila poměrně rychle. Trvalo vám to jen tři a půl roku...

Ano. Přitom prvního tři čtvrtě roku jsem vůbec neměla peníze na svůj výzkum, protože jsem nastupovala a můj školitel na moji práci neměl peníze. Takže jsem nejdříve odjela na delší pobyt do Londýna, kde jsem konečně začala pracovat na svém doktorátu, a potom jsem jela několikrát do Kodaně, kde jsem také mohla pokračovat v práci na svém projektu.

Studovala jsem na Přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity, na katedře botaniky. Kdybych v té době už zároveň nepracovala v Botanickém ústavu Akademie věd, tak nevím, na čem bych na fakultě pracovala, protože tehdy tam nebyly žádné přístroje a nebyl tam ani žádný vhodný školitel. Ani v Botanickém ústavu to ovšem nebyl takový med, jak si člověk zpočátku představoval, ale oproti fakultě to byl výrazný pozitivní skok. Přece jenom nějaké vybavení zde bylo, pomalu začínaly molekulární laboratoře, které potřebuji pro svou práci. Kdybych neodjela záhy do

zahraničí, určitě bych ten první krok ke své disertační práci udělala se značným zpožděním. Myslím také, že není úplně dobré být pořád ve stejném prostředí. Zahraniční zkušenost byla rozhodně moc fajn.

Byla jste od roku 2006 na nějaké dlouhodobější zahraniční stáži?

V současné době jezdím spíše na krátkodobé pobyty. Od roku 2006 jsem dlouhodobě v zahraničí nebyla, což možná souvisí i se změnou mých rodinných poměrů. Vdala jsem se a s manželem jsme chtěli být víc spolu a věnovat se víc sami sobě. Také by byl problém, kdybychom chtěli jet do zahraničí společně. Protože každý pracujeme v jiném oboru, je těžší najít dvě pracovní místa v jedné destinaci. Rádi bychom to ale někdy zkusili.

Změnil se od roku 2006 nějakým způsobem váš přístup k práci? Z vašeho minulého rozhovoru se mi zdálo, že máte pro svou práci velký zápal a že jste tak trochu workoholik. Je tomu tak pořád?

No, já se ten přístup snažím měnit, protože jsem došla k závěru, že život není jen o práci, zvláště v tomto systému, který je dost demotivující. Nejdřív jsem si to dala jako určitý závazek, že se vdám, budu mít rodinu a práci trochu odsunu na druhou kolej a už ji nebudu tak prožívat. Ale v současné době je to tak, že ji prožívám pořád stejně. Snažím se ale žít také „tady a teď“, což mi tedy vůbec nejde. Musím zároveň říct, že mě práce pořád baví, i když je tam hodně negativ. Ale snažím se to už tolik neprožívat. (směje se)

Jaké jsou vaše alternativní světy? Kam z práce utíkáte?

Strašně ráda cestuji. Jenomže někam odjedete a zase tam narazíte na nějaké kytky. Už jsme si říkali, že budeme muset příště vyrazit do Grónska, tam toho tolik není!

Tam budete mít ale určitě zase nějaké mechy...

No vidíte! Neuniknu tomu!

Cestování je fajn, protože mě nebaví jenom příroda, ale i historie, architektura – musí to být vyvážené. A kromě cestování mám ještě dalšího koníčka – jezdím na koni. V rámci svého životního programu „žít tady a teď a tolik se nestresovat“ jsem zjistila, že mi jízda na koni moc vyhovuje. A teď mám jako hlavního koníčka také manžela. (směje se)

Manžel je fajn. Povedlo se mi najít muže, který mě skutečně ctí, toleruje moje zájmy, moji práci, moje koníčky a je mi maximálně nápomocen. Je také vědec, působí na 1. lékařské fakultě UK a ve Všeobecné fakultní nemocnici. Původně studoval biologii a botaniku jako já, ale on potřebuje dělat spíš něco praktičtějšího. Mně stačí základní výzkum a jsem spokojená, ale on potřebuje tu aplikaci. Takže se nakonec dal na výzkum rakoviny.

Pokud jde o naše výjezdy do zahraničí, jezdíme všude spolu. Je tomu tak od té doby, kdy jsem odjela do Mexika, kde v té době probíhaly nějaké protestní akce, hořely tam autobusy, a když jsme opouštěli město a jeli na exkurzi do hor, mířily na nás kulometry. Když to manžel slyšel, usoudil, že bude dobré, když bude jezdit se mnou. Takže

teď jezdí všude se mnou a já jezdím všude s ním. Vždycky se dohodneme, z hlediska naší rodiny je jeho i moje práce zcela rovnocenná. Sdílíme i starost o domácnost.

O rodičovství, úspěchu a plánech do budoucna

V rozhovoru, který s vámi dělala kolegyně v roce 2006, jste hovořila o tom, že je vám kolem třiceti a že máte pocit, že vám tikají biologické hodiny. Jak to vidíte teď?

Tak zatím děti nemáme. Já jsem nemyslela, že si je brzo pořídím, ale měla jsem hranici pětatřiceti let. Člověk si říká, že do určité doby by to bylo vhodné, ale pak život plyne a myslíte si: „Ještě ne, ještě chci dokončit to a to, odjet tam a tam...“. Teď je mi osmatřicet a říkám si, že bych to chtěla stihnout do těch čtyřiceti. (směje se) V roce 2006 jsem děti ještě neměla na seznamu priorit. Ještě jsem se chtěla někam posunout. Teď už se mi rodina na seznam priorit ale dostává. Už jsem na to připravená. V té době pro mě moje práce byla hlavní a chtěla jsem ji mít na prvním místě. V současné době vím, že mám ráda svou práci, chci ji vykonávat, jak nejlépe umím, ale už jsem schopna představit si jako svou prioritu i dítě. Upřímně řečeno, vzhledem ke zmiňovaným proměnám vědy ani nemá cenu se pořád někam hnát...

Vypadnete ze systému neustálého podávání grantů a žádostí o peníze, což pak může mít velké dopady na vaši mzdu...

Na to se opravdu moc těším, že nebudu muset řešit shánění peněz, abych mohla vůbec pracovat. (směje se)

Bude to ale v podstatě to samé, jako když nedostanete grant. V současném systému si bez grantu na pracovišti nekoupíte ani pero. Dřív jsem si to nedovedla představit. Říkala jsem si, jak to budu dělat? Ale teď si říkám: „Tak co! Nějak se to zvládne!“ Teď budu ostatně řešit podobnou situaci, jsem ve čtvrtém roce řešení projektu a vloni jsme se pokoušeli dostat navazující projekt, což se nám ale nepodařilo...

Kdybyste se zpětně podívala na těch osm let, které uplynuly od vašeho posledního rozhovoru, jaké byly vaše největší úspěchy?

Největší úspěchy? Člověk pracuje, publikuje. Vždycky jsem ráda, když vznikne nový článek. Daří se mi i celkem pěkně rozluštit vztahy v té čeledi sítinovitých. Na základě molekulárních dat jsme se konečně dostali k publikaci nového rostlinného rodu. Ten náš nový rod se jmenuje *Oreojuncus*, tedy v překladu sítna horská. Podařilo se nám ukázat, že má zcela specifické znaky a tvoří samostatný rod.

Kromě článků mě nyní těší také moje účast v programu Akademie věd – Otevřená věda, což je naprosto úžasná věc. Cílem projektu je přitáhnout k vědě středoškoláky. Dělán lektorku, což znamená, že jsem vypsala nějaká témata, která zpracovávám a do jejichž řešení se mohou zapojit středoškoláci. Mají možnost se naučit něco nového, zkusit si nějaké techniky. Je to pro ně taková vědecká stáž. Většinou je výstupem například práce pro

Středoškolskou odbornou činností. Teď takto vedu tři studentky. Mám z toho velkou radost, protože předávání zkušeností a znalostí mě naplňuje. Ty holčiny jsou pro věc nadšené a mají velkou chuť do práce, což u starších studentů a doktorandů už tolik nespátují.

Ale abych to shrnula, určitě pro mě úspěch neznamená zrovna získat Nobelovu cenu. Líbilo se mi, co říkal jeden kolega, který mě potkal po nějakých deseti letech a povídal: „Mezi nobelisty jsem tě ještě nezaznamenal, takže toho potomka asi jen tak mít nebudeš, vid’.“ Jenže takové plány já opravdu nemám... (směje se)

Mezi námi, to byste musela být muž, abyste mohla pomýšlet na Nobelovu cenu...

Ano. (směje se) On ten úspěch podle mě není ani tak o uznání nějaké širší vědecké komunity, spíš jsou to takové drobnosti. Třeba když vám kolega řekne, že ho zaujal nějaký váš článek, že se mu něco líbilo, že ho v něčem posunul. Je fajn vědět, že jde člověk správným směrem, že dělá něco, co jiné lidi zajímá.

Ještě mám radost z toho, že se mi podařilo v prosinci 2013 založit nový informační a popularizační časopis *Botanika*. Je určen pro širokou veřejnost a chceme jím popularizovat botaniku, říkat lidem, na jakých zajímavých projektech pracujeme a jaké jsou naše výsledky. Jak jsem zjistila, pozitivní ohlasy to vzbuzuje nejen u studentů. Časopis bude vycházet dvakrát ročně a plánujeme i speciální čísla.

Jakým způsobem se stále přísnější pravidla hodnocení vědecké práce promítají do vaší práce, jak dopadají na váš obor?

Diskriminuje nás to. V našem oboru musíte do terénu, něco pěstujete, děláte nějaké experimenty, třeba hybridizační a podobně. A to je časově velmi náročné. A potom jsou z toho články, které se v oboru taxonomie rostlin publikují obvykle v časopisech s nízkým impakt faktorem. Zatímco třeba rostlinný fyziolog nebo molekulární biolog může publikovat v časopise s impaktem kolem deseti, taxonomovi se to jen tak nepodaří, protože my máme dobré časopisy s impaktem kolem dvou. To má pochopitelně vliv. Pokud napíšu striktně jenom taxonomickou publikaci, uplatním ji v časopise, který má impakt faktor 1–2. A když napíšu publikaci, která má nějaké molekulární výsledky, což já mívám, tak můžu jít třeba až na impakt 3 nebo 4, ale moc vysoko se nedostanu. Hodnocení je bohužel stále více o impaktech, ale celkově přece píšete články s tím, že chcete někoho oslovit. V poslední době mám dojem, že píšeme články proto, abychom napsali článek a udělali si čárku. Ale já to pořád vnímám tak, že píšu proto, abych komunikovala, protože chci vědecké obci předložit svůj výzkum, chci jim říct, na čem pracuju a jaké mám výsledky. Raději dám článek do časopisu s nižším impaktem, o kterém ale vím, že si ho kolegové přečtou, než uvažovat takto utilitárně. Kolikrát mívám na články v takových formálně nízko ohodnocených časopisech výborné ohlasy: „To je perfektní, tohle jsme dělali taky, ale nějak se nám to nepovedlo, a vám se to povedlo – to je fajn.“ Tak proč podávat články do časopisu, který má sice vysoký impakt, ale o kterém vím, že ho kolegové nečtou? Vědecký svět se řídí cestou honby za body a upřednostňování kvantity nad kvalitou. Ale já se tomu nehodlám podřizovat.

Jaké máte plány do budoucna?

Bylo by fajn, kdyby se podařilo získávat grantové projekty, mohla bych pokračovat ve svém výzkumu. Mám nasbíráno spoustu vzorků, mám uděláno spoustu různých analýz a potřebuju peníze, abych tu práci mohla dotáhnout do nějakého cíle a do nějakých výstupů. Ráda bych, aby mé články kolegové četli a aby měl člověk stále pocit, že dělá něco, čím jako kamínkem přispěje do té celosvětové mozaiky vědění.

Rozhovor byl publikován na webových stránkách www.zenyaveda.cz v březnu 2014.

Ing. Marcela Fejtová

Narodila se v roce 1974. V roce 1998 vystudovala obor technická kybernetika na Fakultě elektrotechnické ČVUT v Praze, kde od roku 2001 působí jako vědecko-výzkumná pracovníce. V současné době studuje v doktorském studijním programu na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity. Je spoluautorkou zařízení I4Control®, které umožňuje hendikepovaným lidem na základě sledování jejich očních pohybů ovládat počítač. To se jí v průběhu několika let podařilo vymyslet, sestrojít a uvést do prodeje. Za toto zařízení získala řadu ocenění doma i v zahraničí (např. The European IST Prize, zvláštní cenu poroty Česká hlava, cenu rektora I. stupně za vynikající vědecký výsledek). Podílela se na řešení řady výzkumných či výzkumně-aplikačních projektů, publikuje odborné práce, byl jí přiznán užitný vzor na zařízení I4Control a v současné době má zažádáno o patent. Kromě vědy se věnuje také výuce a práci se studenty (vedla více než dvacet pět bakalářských a diplomových prací). Ve volném čase ráda čte, sportuje a cestuje.

„Přijde mi důležitější, že se moje výstupy budou používat, než že mi něco otisknou v prestižním časopise a připíší mi za to body.“

O doktorském studiu

V roce 2005, kdy s vámi kolegyně dělala rozhovor, jste byla v doktorském studiu na ČVUT. Zajímalo by mě, jak se od té doby odvíjela vaše profesní a životní dráha a kde působíte dnes.

Byla jsem v doktorském studiu na ČVUT, které jsem skončila v roce 2010. Měla jsem hotové všechny zkoušky, udělala jsem i doktorskou zkoušku. Jediné, co jsem potřebovala, bylo odevzdat disertační práci. Problém byl ale v tom, že jsem si pro disertační práci zvolila téma, na které jsem si zároveň zažádala o patent. A jedna z podmínek pro získání patentu je, že jeho obsah nesmí být předtím nikde zveřejněn. Měla jsem velké dilema, jestli mám tu práci odevzdat, nebo počkat na patent. A vyhrál patent. Ještě mi ale bohužel přidělen nebyl, takže disertační práci jsem neodevzdala. A vzhledem k tomu, že mi vypršela doba, v níž jsem mohla řádně ukončit doktorské studium, jsem studium musela ukončit bez doktorátu.

Zároveň s tím jsem hned po ukončení studia v roce 2010 nastoupila na první mateřskou dovolenou a po půl roce jsem začala zase pracovat. Získali jsme grant na výzkum využití sledování očních pohybů pro diagnostiku. Zkoumáme, jakým způsobem a zda vůbec se dají z očních pohybů vyčíst určité vzorce, díky nimž by bylo možné diagnostikovat specifické poruchy učení, například dyslexii. V souvislosti s tím jsem minulý rok nastoupila do dálkového doktorského studia na Pedagogickou fakultu Jihočeské univerzity. Mým školitelem je pan docent Jošt, který se tomuto tématu věnuje. Slíbila jsem si, že tohle už bude moje poslední studium (směje se). Zároveň pořád pracuju na ČVUT.

Není to ale úplně jiný obor, než jste dělala doted?

Ano, je to od toho, co jsem vystudovala, poněkud vzdálené. I když je pravda, že biokybernetika, které jsem se věnovala doposud, je dosti multidisciplinární obor, do kterého spadá mnoho věcí. Odjakživa jsme byli zvyklí na to, že když jsme řešili nějaký projekt nebo výzkumný problém, museli jsme k tomu nastudovat spoustu věcí, ať už z medicíny, z psychologie nebo z řady dalších oborů. Ale je pravda, že teď je to něco úplně jiného. Podmínkou nástupu na doktorské studium na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity je úspěšné složení tří vyrovnávacích zkoušek.

Jak to zvládáte? Musí být velice složité doplnit si najednou znalosti z úplně nového oboru...

Protože jsem se dyslexií zabývala už chvíli před tím, než jsem nastoupila na doktorát, musím si doplnit hlavně základy psychologie. Ono je to ale velice zajímavé, takže studium беру spíš jako obohacení svých znalostí, ne jako nějakou zbytečnost navíc.

Jaké teď máte téma disertační práce? A jak úzce navazuje na váš původní obor – bioinformatiku?

Diagnostika dyslexie z očních pohybů. Ve své podstatě je to vlastně totéž, jde jen o to, z jakého úhlu se na ten problém díváte. Na ČVUT se to bere spíš z technického hlediska, získáváte data, která se potom analyzují. Kdežto z pedagogického hlediska sice máte zařízení, které něco měří, ale kladete důraz na to, jakým způsobem data sbíráte, na jakých úlohách apod. Je to jiný pohled na tutéž problematiku, témata spolu dosti úzce souvisejí.

Jakým způsobem reagovali na ČVUT, když jste doktorát nedokončila? Dovedu si představit, že to mohlo vyvolat nějaké problémy nebo diskuse...

Abych řekla pravdu, zas takový problém to nebyl, protože od skončení doktorátu jsem kontinuálně na mateřské dovolené. Od té doby jsem tam vlastně ani nebyla. Pracuju teď na jiné katedře na poloviční úvazek a s nějakou zpětnou vazbou jsem se nesetkala. I když si myslím, že vzhledem k tomu, jak se všude začíná přitvrzovat z hlediska financování vědy, budu muset doktorát hodně rychle dokončit.

A můžete ve své disertaci nějakým způsobem navázat na to, co jste už na svém doktorátu udělala během doktorského studia na ČVUT?

Na ČVUT jsem pracovala na dvou velkých projektech. Pokud jde o můj patent, realizovala jsem ho v rámci svých osobních výzkumných snah. Na ČVUT ale existuje takový úzus, že výsledkem disertační práce nemůže být sestavení určitého zařízení, které si necháte patentovat. Protože, jak se u nás tvrdí, to umí každý inženýr! Doktorskou práci z toho můžete udělat až tehdy, když zařízení použijete k něčemu konkrétnímu, jen pokud to má nějakou „nadhodnotu“. Pokud například přijдете na to, jak s pomocí daného zařízení diagnostikovat dyslexii. Takže je to vlastně tentýž problém – použití daného zařízení, pouze se na to dívám z jiného úhlu.

Připadá mi to absurdní. Vždyť co jiného je lepším příkladem disertační práce, než když něco zcela inovativního vymyslíte, sestrojíte, funguje to a může to být uvedeno do praxe, jako se to povedlo vám?

Ano. Jsou na nás kladeny vysoké nároky. Mně bylo ale rovnou řečeno, že samo zařízení pro disertaci nestačí, je třeba teorie nebo metodika za tím. Tak jsem s tím vždycky počítala.

Kdybyste měla vybrat hlavní důvod, proč jste první doktorát nedokončila, co by to bylo?

Primárně to bylo patentování. Ale na to se nabalila řada přidružených problémů. Pokud pro vás práce na nějakém zařízení neskončí tím, že téma publikujete, dá jeho uvedení do praxe nesmírnou práci. Místo toho, abych svou disertační práci dotáhla do úplného konce, věnovala jsem se zařízení na pomoc hendikepovaným. Potom přišel na řadu můj první syn.

Můžete na ČVUT vůbec bez titulu Ph.D. nějakým rozumným způsobem fungovat s určitou pracovní perspektivou?

Myslím, že dříve to možné bylo. Jak to vypadá teď, to vlastně moc nevím, protože jsem od roku 2010 mimo školu;

nejsem si jista, jak moc na tom bazírují a jestli je pro ně důležitější odvedení smysluplné práce, nebo správný titul. U nás to funguje tak, že když chcete podat grant nebo chcete něco vykazovat či publikovat, musí to přečíst váš nadřízený. Jsem přesvědčena o tom, že u některých grantových agentur by bylo docela přínosné, kdybych žádost o grant podávala já, protože si myslím, že už mám v této oblasti nějaké renomé. Najednou vám ale začnou vysvětlovat, že je důležitější mít titul a že je potřeba, aby projekt podal někdo jiný. Skutečně nevím, jestli je lepší, aby řízení projektu a rozhodování o financích měl na starost někdo jiný...

O pracovní dráze a úspěchu zařízení I4Control®

Jak byste popsala svoji současnou pracovní pozici?

Jsem pořád kvalifikovaná jako vědecko-výzkumný pracovník v oboru IT. V současné době pracuji na projektu Technologické agentury ČR. Projekt má několik oblastí – kromě diagnostiky dyslexie se zabývá ještě diagnostikou dalších poruch. Spolupracujeme například s bohnickou léčebnou, která v projektu řeší diagnostiku sexuálních deviací a schizofrenie. Přiznávám, že devianti a schizofrenici nejsou zrovna můj šálek kávy (směje se).

Tento projekt, ale i moje spolupráce s docentem Joštem vznikly ještě před tím, než jsem nastoupila do doktorského studia na Pedagogické fakultě. Říkala jsem si, že bych mohla zabít dvě mouchy jednou ranou – když už tu práci jednou dělám, mohla bych to využít částečně i pro svou disertaci.

Mohla byste nějakým způsobem srovnat pozici, kterou jste zastávala v době prvního rozhovoru, s pozicí, kterou máte teď? Jak se liší?

Je problematické to porovnat. Ale když se na to dívám ze své současné pozice, je hodně znát, že na pracovišti nejsem neustále, že mám jenom poloviční úvazek a také to, že se k tomu snažím pracovat co nejvíc doma a po nocích, zatímco přes den se věnuji synům. Už nemám takový přehled, co se na škole děje. Nejsem už – nechci říct plnohodnotný člen týmu – ale nejsem hybatel dění. Spíš jsem prostě taková „námezdni síla“. Není to totéž jako dřív. Přiznám se, že to tak cítím.

Vy jste dřív, jestli se nemýlím, vedla výzkumný tým...

Ano. Bylo nás asi deset lidí z různých oborů. To už skončilo. Teď pracuji v jiném týmu jako řadová výzkumnice.

Můžu se zeptat, co se stalo s vaším projektem I4Control®?

Ten se pořád vyvíjí. Na začátku bylo zařízení, které pomáhalo hendikepovaným lidem ovládat počítač očními pohyby. Ten druhý I4Control® je zase trochu předělaný pro použití v medicíně.

V roce 2005, kdy s vámi dělala rozhovor kolegyně, jste hovořila o tom, že čekáte na certifikaci svého zařízení I4Control®. V jakém stadiu se toto zařízení nachází dnes?

Zařízení už je certifikované a normálně se prodává. Myslím, že už od roku 2008. Zrovna včera mi psala nějaká paní, že by o to zařízení měla veliký zájem, jestli bych jí mohla poradit, kde ho koupí.

Já jsem si myslela, že dokud není výrobek patentován, nemůžete ho prodávat...

Tohle zařízení pro hendikepované není patentované, to má pouze užitný vzor. Ani patentované být nemohlo. Když podáváte patent, tak se zjišťuje, jestli někdo podobné zařízení či jeho část již nepatentoval nebo někde nezveřejnil. Bohužel ale nemusí fyzicky existovat. Stačí tedy, aby někdo v Japonsku do patentu namaloval podobné umístění kamer, a už to zařízení patentovat nemůžete. Máme tedy užitný vzor, což je průmyslová ochrana výroby zařízení, aby je někdo nemohl okopírovat.

O mateřství

Jakým způsobem vám mateřství zasáhlo do života?

Silně! Oba synové změnili totálně všechno. V éře před syny jsem pracovala tak, že jsem si na každý den napsala věci, co chci udělat, a nešla jsem spát, dokud jsem je neudělala. Teď si můžu napsat seznamů, kolik chci, a je mi to houby platné! Vždycky jsem všechno plánovala, věděla jsem kdy, co a jak – teď to nejde. Už jsem se odnaučila cokoli dopředu plánovat, cokoli si dopředu organizovat, protože ať jsem si zorganizovala cokoli, děti mi to vždycky všechno totálně přeorganizovaly. Na druhé straně se mi ale velmi rozšířily obzory, protože to, co by mě dřív ani nenapadlo, se teď díky dětem snažím realizovat. A to jak po odborné pracovní stránce, tak po stránce osobní.

Snažím se své syny vzdělávat, aspoň tedy toho staršího. Hledám si k tomu materiály nebo podklady a často zjistím, že na českém trhu nejsou k sehnání nebo stojí moc peněz, tak se to snažím sama vyrobit. Napadlo mě, že by o takové věci mohlo mít zájem víc rodičů a že by se prodej těchto pomůcek mohl stát zdrojem financí pro naše občanské sdružení. To se zaměřuje na pomoc hendikepovaným lidem – snažíme se jim hledat finanční zdroje na pomůcky, které jim zjednodušují život, pořádáme pro ně různé charitativní akce.

Jaký pro vás byl po půl roce mateřské návrat zpět do práce?

Zprvím mám úžasnou rodinu, zejména babičku, která mi moc pomáhá s hlídáním, a zadruhé mám strašně ráda svoji práci. Stejně jako někdo jiný odpočívá tak, že si čte knížku nebo se těší, že se podívá na nějaký film, já se těším, až bude večer, ti dva usnou a já budu moct udělat kus nějaké práce, ve které nalézám smysl. To mám moc ráda a při tom relaxuju.

Jakým způsobem vám vycházeli vstříc v práci, pokud jde o vaše návraty z mateřské?

Musím říct, že hodně, že byli velice vstřícní. V tom žádný problém nebyl. Je to také dané povahou mojí práce. Nemusím být fyzicky v práci, spoustu věcí můžu udělat doma, například když děti usnou.

Spíte vůbec?

No, to je dobrá otázka. (směje se) U mě je ten problém, že když synové usnou, já úplně ožiju. Funguju třeba do dvou do tří do rána, někdy i déle, a jsem z toho taková celá natěšená, jak mi to hezky jde. O to horší jsou pak rána! Minulý týden se mi z toho nevyspání už dělalo špatně, tak jsem se rozhodla, že to musím omezit a končit před třetí hodinou ranní. Ono je to přece jenom dost vysilující, když k tomu musíte každou chvíli vstávat k mladšímu synovi (minulý týden mu bylo teprve půl roku).

Vědkyně mi v rozhovorech velice často vyprávějí o tom, jak si představovaly, že budou po narození dětí zvládat pracovat, a jak byla realita zcela odlišná od jejich plánů. Jak to bylo u vás?

Já jsem o tom takhle nikdy neuvažovala. Je ale fakt, že mateřství nebo rodičovství není „od do“, je to práce na plný úvazek. Těžko jsem si zvykala na to, že ředitelem mého času už nejsem já sama, ale někdo úplně jiný. Vy třeba potřebujete rychle něco dodělat, poslat, odevzdat, a syn najednou začne ječet a vy víte, že na to má nárok. Musíte práci přerušit, ať chcete nebo nechcete. Vždycky jsem byla zvyklá neodcházet od práce, dokud jsem ji nedodělala. Ale to teď nejde. Předtím jsem byla sama sobě ředitelem, teď už mám jiné dva generální ředitele (směje se).

O hodnocení vědecké práce a proměně vědeckého prostředí

Dopadá na vás a vaši práci také nějakým způsobem současné stále se utahující systémy hodnocení vědecké práce a posedlost měřením vědeckého výkonu a bibliometrií?

Samozřejmě jsme tlačeni k tomu, abychom co nejvíce publikovali. Já se většinou snažím vysvětlit, že publikační výstupy jsou sice dobré, ale je dobré je mít až v okamžiku, kdy něco fyzicky uděláte. Podle mého názoru nemá cenu něco dělat jen proto, abyste to publikovala. Já se vždycky snažím, aby to, co dělám, mělo nějaký hlubší význam. Druhá věc je, že se teď klade důraz na publikace v časopisech s impakt faktorem. A to je běh na dlouhou trať. Nejenže musíte udělat nějaký kvalitní výstup, ale pak ještě musíte mít tu obratnost ho do nějakého takového časopisu protlačit. Já po pravdě řečeno zastávám spíš stanovisko, že věci se mají dělat proto, aby byly k užítku, ne proto, aby se někde publikovaly. Chápu, že je publikační činnost taky důležitá. Nebráním se tomu, ale pořád mi přijde důležitější, že se moje výstupy budou používat, než že mi něco otisknou v prestižním časopise a připsou mi za to body.

To je na současné poměry, kdy každý počítá publikace, poměrně odvážné tvrzení. Vyčítají vám tento přístup nadřizení?

Spíše mi to asi vyčítají kolegové. Myslím, že ode mne hodně očekávali, protože na konci projektu I4Control® pro hendikepované jsme měli velmi obsáhlou publikační činnost a oni čekali, že to tak bude pokračovat dál. Výzkum ale pořád ještě není v takové fázi, aby to bylo možné. Máme dílčí výsledky, ale ještě na nich potřebujeme pracovat.

Jeden z dalších znaků proměny vědeckého prostředí je také zvyšování nejistoty vědecké profese a ubývání stabilních pracovních míst ve vědě. Jakým způsobem to na vás doléhá?

Já jsem byla odjakživa člověk, který má rád své jistoty a řídí se heslem „lepší vrabec v hrsti než holub na střeše“. Musím říct, že od té doby, co mám rodinu, své syny, zodpovědnost za ně a určité představy, co bych jim chtěla v životě dopřát, na mě nejistota práce doléhá čím dál tím víc. Jsem z toho čím dál tím víc neklidná. Mám obavy, jestli děti užívím, jestli jim budu moci dopřát všechno, co bych chtěla. Já jsem nikdy neměla smlouvu na dobu neurčitou, vždycky jsem měla smlouvu na dobu trvání projektu, který moje pracovní místo financoval. Svou současnou pozici mám jistou do konce roku 2014, kdy mi končí grant. Už z toho mám trochu tik v oku, že musím sehnat další projekt.

Můžu se zeptat, jestli máte také nějaké příjmy ze svého zařízení I4Control®, které se prodává?

Ne. Všechny zisky jdou ČVUT. Ale musím říct, že vzhledem k naší snaze o to, aby koncové zařízení bylo co nejdostupnější, nemá na tom ČVUT žádnou velkou marži.

O akademické mobilitě

V rozhovoru z roku 2005 mluvíte o tom, že neplánujete odjet do zahraničí na žádnou stáž nebo vědecký pobyt. V souvislosti s tím, jak se stále více klade důraz na mezinárodní mobilitu, se chci zeptat, jestli jste svůj názor od té doby nezměnila.

Jestli jsem předtím možná byla trochu ochotna odjet, teď už nejsem ochotna vůbec. Ani nepočítám, že bych někdy někam jela. Souhlasím s vámi, že teď je na akademickou mobilitu vyvíjen obrovský tlak. Všude kolem sebe vidíte, že to, jestli jste byla v zahraničí, rozhoduje o tom, zda se můžete účastnit nějaké soutěže a podobně. Myslím, že je dobré nasát atmosféru z nějakého jiného pracoviště. Já jsem jednou jedinkrát, kromě řady krátkodobých cest, byla na čtrnáctidenním pobytu ve Finsku, na univerzitě v Tampere. To byla asi moje nejdelší zkušenost ze zahraničí. A musím říct, že se mi zdá, že je to ve své podstatě všude stejné. Díky delšímu pobytu určitě získáte bližší kontakty. Ale nepřijde mi, že byste se tam naučila něco úplně jiného, co by vás tak zásadně obohatilo. Ale je to jen můj osobní názor. Možná jsem si ho vytvořila, abych mohla vysvětlovat, proč nemá cenu, abych někam jezdila.

Co je hlavním důvodem toho, že jste nikdy nevyjela?

My jsme taková hodně kompaktní rodina. Když jsem někam jela, tatínek mi říkal: „Zase mi chceš ubrat roky!“ Vždycky měl strach, aby se mi něco nestalo. A já jsem po životě v zahraničí nikdy ani zvlášť netoužila. Jsem ráda ve svém známém prostředí, kde mám svou rodinu, známé, přátele. Navíc jsem přesvědčená, že dnes ve vědě nedokážete udělat žádnou významnou věc sám. Vždycky k tomu potřebujete tým lidí. A kde jinde ten tým lidí seženete než tam, kde je znáte, kde víte, co od koho můžete očekávat, co kdo umí, co kdo neumí, na koho se můžete obrátit. Proto jsem nikdy neměla potřebu někam vycestovat na rok či dva.

Sice jsem se nikdy nesetkala s tím, že by mi to někdo vyčítal, ale je mi jasné, když třeba vyplňuju takové ty tabulky k hodnocení, že se tam tyhle kolonky sledují a že to zkrátka musím dohonit jinde.

O úspěchu a plánech do budoucna

Když se zpětně podíváte na uplynulých sedm osm let, co byste vyzdvihla jako svůj největší úspěch, z čeho máte radost, na co jste skutečně pyšná?

Určitě jsem pyšná na rodinu a na své dva syny. A když to vezmu pracovně, myslím, že velkým úspěchem bylo, že jsme dokázali zařízení I4Control® dotlačit do podoby, v jaké je možné je prodávat. Mám radost, že může sloužit lidem, že jsme ho opravdu dotáhli do konce. Není to jako v mnoha případech a v mnoha projektech, kdy někdo něco udělal a vymyslel, publikoval to a tím to skončilo. Vždycky jsem si říkala, že nemůže být nic těžšího než něco vymyslet a sestrojit. Potom jsem ale přišla na to, že něco vymyslet nebo udělat není zase až tak složité. Dotáhnout to do konce, aby to mělo veškeré náležitosti, je možná mnohem náročnější. Ať už se jedná o certifikaci, pojištění, obal, krabičku nebo podporu, školení a tak dále. Je tam řada návazných věcí, které je třeba zajistit.

Co podle vás znamená úspěch ve vědě?

To je těžká otázka. Vnímám to tak, že chce-li být člověk úspěšný ve vědě, musí dělat věci, které já nedělám – jezdit na zahraniční stáže, publikovat všude, kde se dá, získat nějaký projekt, což se nám občas podaří. Myslím, že věda u nás není chápána jenom jako čistá věda. Předpokládá se, že se budete podílet také na chodu pracoviště, takže musíte vykazovat řadu dalších věcí, jako je práce se studenty, funkce a podobně.

Myslíte, že tyto požadavky jdou nutně ruku v ruce s kvalitou vědecké práce?

Teď se mnou nejspíš bude řada lidí nesouhlasit, ale já myslím, že ne. I v Čechách lze podle mě získávat informace a kontakty, aniž byste někam jezdila, i v Čechách je spousta chytrých, nadaných a pracovitých lidí, kteří dokážou divy.

Jaké jsou vaše plány do budoucna, ať už rodinné, nebo pracovní?

Když to řeknu upřímně, tak zbavit syna nočníku. (směje se)

Ale teď vážně. Určitě bych chtěla dál rozvíjet náš projekt využití sledování očních pohybů. Mým cílem je připravit metodu pro screening dětí v předškolním věku, který by odhalil, zda dítě netrpí dyslexií. Pokud by se to vědělo už před nástupem do školy, mohla by se tomu přizpůsobit práce s dítětem, aby ze školní výuky nemělo nějaká zbytečná psychická traumata. Na tyto děti je totiž často nahlíženo jako na líné nebo problematické, přestože jsou mnohdy velice inteligentní a nadané.

Určitě by se mi líbilo, kdybych mohla pracovat dál na nějakých zajímavých projektech. Vyhovuje mi přístup, kdy můžu dělat smysluplnou práci, na kterou si zajistím peníze, a nikdo mi neříká, co mám nebo nemám dělat. Líbí se mi ta volnost. I když je to volnost v uvozovkách, protože být sám sobě pánem je vlastně něco strašného. Zaměstnavatel vás nemůže nutit pracovat přesčas, zatímco vy sama se můžete nutit k daleko většímu pracovnímu nasazení. Na jednu stranu to je náročné, na druhou stranu mě to ale naplňuje a obohacuje.

Rozhovor byl publikován na webových stránkách www.zenyaveda.cz v prosinci 2013.

Mgr. Eva Chodějovská

Narodila se v roce 1981. Vystudovala archivnictví a historii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a v současné době pokračuje v doktorském studiu na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice. Od roku 2006 působí v Historickém ústavu AV ČR, kde se kromě badatelské činnosti věnuje především správě mapové sbírky. Mezi lety 2006 a 2008 působila jako odborná archivářka Archivu hlavního města Prahy. Absolvovala řadu studijních pobytů v Německu, v Rakousku, ale zejména v Itálii (v Boloni a v Římě). Kromě vědecké a archivářské práce také přednáší na Filozofické fakultě UK a na Univerzitě Pardubice. Je autorkou řady odborných publikací, mezi nimi např. *Historického atlasu měst České republiky*, svazků věnovaných Jičínu (2008) a Praze-Smíchovu (2013). Je výkonnou redaktorkou *Bollettino dell'Istituto storico ceco di Roma* a členkou několika odborných komisí, mezi nimi např. Historic Towns Atlas Working Group nebo Rozšířené pracovní skupiny pro nová Základní pravidla pro zpracování archiválií. Ve volném čase se ráda věnuje cestování a turistice, divadlu a hudbě (aktivně i pasivně), textilnímu výtvarnictví a svému psuvi.

„K čemu je, když publikujeme nepromyšlené věci?“

O práci a pobytu v Itálii

V roce 2006, kdy s vámi kolegyně dělala rozhovor, jste působila v Historickém ústavu, v oddělení historické geografie. Zajímalo by mě, jakým způsobem se těch sedm let odvíjela vaše profesní dráha. Kde působíte teď?

Jsem stále na tom samém místě, v Historickém ústavu, i ve stejné pracovní skupině. Moje pracovní náplň se ale postupně rozšířila. Především se starám o mapovou sbírku Historického ústavu, což je velmi praktická archivářská práce, která má s vědeckou prací poměrně málo společného, spočívá do značné míry ve fyzické péči o svěžené archiválie, i když aktuálně probíhá i katalogizace a digitalizace sbírky, budujeme moderní elektronický katalog přístupný on-line. Musíme to zvládat ve dvou lidech, vyčleněný na to máme jeden den v týdnu. Je to nezbytně nutná práce, protože mapová sbírka tvoří logický základ našich dalších výzkumů. Díky této zkušenosti a práci v mapové sbírce Archivu hlavního města Prahy jsem se také stala členkou neformální pracovní skupiny, která připravovala takzvaná Základní pravidla pro zpracování archivního materiálu v České republice. Snažila jsem se prosadit základní prvky popisu starých map a plánů tak, aby i okresní a oblastní archivy zpřístupnily kartografický materiál způsobem, jakým to v současné době činí velké sbírky. Archivy budou mít lepší evidenci a badatelé snazší přístup k dosud často skrytým a nevyužívaným historickým pramenům. Přesnější popis map umožní v budoucnu virtuální propojení sbírek a podchycení národního kulturního dědictví v oblasti historické kartografie tak, jak se o tom už dlouho mluví.

Pokud jde o „naši“ sbírku, její zpřístupňování probíhá v rámci jistého projektu, není to základní kmenová aktivita Ústavu. Projekt je ale časově limitován a mám obavu, že zase zpřístupníme, byť nejmodernějšími postupy, tytéž dokumenty, které jsou již v tištěném katalogu, a neovládáme více. Pořád se točíme kolem jádra sbírky, i když je samozřejmě coby nejcennější také nejvyužívanější. Pozvolna se ale dostávají do centra pozornosti historických kartografů i jiné, mladší a dosud vůbec nepopsané mapy, které by bylo vhodné také zařadit do katalogu a zdigitalizovat. Otázka je, jestli na to stačí čas. Nejsem si jista, zda je to tak systémově správně.

Historický ústav ovšem není archiv, ale vědecká instituce. I já mám řadu vědeckých úkolů. Kromě zpracovávání jednotlivých svazků Historického atlasu měst (aktuálně začínáme Zlín) je to především Akademický atlas českých dějin, kde rediguji jeden z pěti oddílů.

V rozhovoru z roku 2006 jste vážala, zda nastoupit na doktorské studium. Zdá se mi, že jste velice silně motivována zůstat ve vědě a že je to něco, čím žijete. Proč jste tedy vážala?

Máte pravdu, je naprosto jasné, že bez Ph.D. není možné zůstat ve světě vědy. Já jsem ale dlouho hledala školitele. Vybrala jsem si v Čechách neobvyklé téma, ikonografii měst. Studuji vyobrazení měst v raném novověku, jejich

zobrazování „předfotografickými“ metodami, tedy veduty a plány měst. Zajímá mě ale i šíření obrazu města, jeho vnímání současníky. Je to téma na pomezí klasické historie, nauky o historických pramenech, dějin umění, dějin médií a komunikace, a vlastně i psychologie. Hledala jsem školitele a pracoviště – motivující prostředí, které by mě posunulo někam dál. Uvažovala jsem o studiu v zahraničí, ideálně v Itálii, kde je moje téma hojně studováno. Byla jsem tam už během magisterského studia. Před těmi sedmi lety by to ale bylo neskutečně složité. Musela bych si v Itálii zopakovat velkou část magisterského studia, abych vůbec mohla být přijata do jejich doktorského programu. To se ukázalo jako nereálné v nějakém rozumném časovém horizontu, nehledě na stránku finanční. Takže jsem se rozhodla pro český doktorát s tím, že zkusím stáž v zahraničí. Můj doktorát vlastně z velké části stojí na zahraničních pobytech. Na několik týdnů ročně odjízďím do zahraničních knihoven a archivů, což považuji za nezbytně nutné, máme-li se vůbec v historické kartografii a geografii někam posunout. Využívají se totiž stále tytéž prameny, a proto je třeba do archivů jezdit a obětovat čas systematickému (i domácímu) archivnímu výzkumu. Pokud jde o doktorát, ve třetím ročníku jsem získala stipendium italské vlády a byla jsem šest měsíců na Università Roma Tre v Římě na fakultě architektury. To byla zajímavá zkušenost – dějiny architektury jsou totiž v Itálii považovány za humanitní obor pěstovaný „klasickými“ architekty s tradičním vzděláním. U nás je to většinou záležitost historiků umění. Pro mě byly zásadní dějiny urbanismu, či ještě spíše „storia delle città“, tedy dějiny měst, myšleno sídel městského typu. V italském prostředí je to obor s velkou tradicí.

Chodila jsem na přednášky, měla jsem vlastní závěrečnou přednášku na zadané téma a spolupracovala jsem na několika projektech týkajících se starých map v geoinformatické laboratoři. Naše spolupráce pokračuje dodnes. Ale i v akademickém světě tam bylo v mnoha směrech znát, že je to jižní Evropa. Získat přístup do tamních archivů, ale i do řady knihoven není tak samozřejmé, jako je tomu například v Rakousku nebo v Německu. Všude musíte mít doporučení a přistoupit na pravidla komunikace a rytmus života mediterránní společnosti. Z pohledu Středoevropana to strašně zdržuje a komplikuje život. Italové to ale vidí jinak, naopak my jsme pro ně „troppo tedeschi“ (tedy chováme se příliš jako Němci). To, že jsem měla průkazku univerzity, byla v mnohém výhodou, byla jsem napůl Italka. A půlroční pobyt mi umožnil zvolnit, zkusit pochopit jejich mentalitu, protože „ofenzivou“, z vnějšku, se středoevropským myšlením v Itálii nepořídíte.

Vedle skvělé úrovně humanitních oborů, inspirativního způsobu prezentace vědeckých výsledků (univerzitními přednáškami počínaje a turistickými průvodci na historických objektech konče) mám z Itálie ještě jednu zajímavou zkušenost: Itálie je ve srovnání s Českou republikou téměř šestkrát lidnatější stát, tudíž je tam přibližně i šestkrát více odborníků v daném oboru. Když v Čechách historik pracuje na jednom tématu, má pocit, že je to jeho výhradní teritorium, a strašně řeší, když někdo začne zpracovávat téma příbuzné nebo stejné. Na Apeninském poloostrově fungují v současné době minimálně tři renomovaná, mezinárodně uznávaná centra, která se věnují mému tématu a žijí vedle sebe. A to bez potřeby se nějak dohodnout, napsat společný projekt nebo jinak spolupracovat, fungují prostě paralelně.

Setkala jste se tam také s nějakými negativy?

Italská mentalita je odlišná, jak už jsem řekla. V oblasti vědy, alespoň humanitních oborů, je to svět sám pro sebe. Panuje tam silný klientelismus a velmi konzervativní prostředí ve smyslu autorit. Na univerzitě je jasně daná hierarchie a velký odstup mezi lidmi jednotlivých pracovních pozic a zvlášť tradiční univerzity nepřipouštějí inovace. Například doktorand a postdoktorand, neboli asistent profesora, jsou v Itálii neplacené pozice. Takže jste do čtyřiceti či pětácti let dobrovolník. To platí v jakémkoliv oboru na univerzitě. Funguje to tak, že existuje jedna profesorská pozice pro obor na pracovišti a profesor si vyhlédne svého asistenta, obvykle nejlepšího nebo nejoblíbenějšího studenta. Tomu umožní dělat doktorskou práci jako interní doktorát. Stipendium má ovšem výjimečně. Pokud se chce uživit, musí si k tomu najít nějakou plnohodnotnou práci. Vedle toho si dělá doktorát a asistuje profesorovi: vykonává administrativní práci – připravuje konference, provádí rešerše a další práci, zkouší se svým profesorem. V Itálii probíhá většina zkoušek v mém oboru komisionální formou. Má pak lepší pozici pro postup na profesorské místo. Nicméně pro to, aby se stal profesorem, musí mít habilitaci (to neznamena docenturu, takový titul v Itálii neexistuje a docentem je kdokoli, kdo učí). Habilitaci uděluje ministerstvo školství, může ji teoreticky získat kdokoli, a usilovat tak o profesorský post. Vedle toho jsou na univerzitách vědecké pozice. Tito vědci by teoreticky neměli učit, ale v praxi učí víc hodin než profesori, jen za to nejsou placeni... Všichni, s výjimkou profesorů, jsou se systémem velmi nespokojeni.

To je ale velice demotivující. Mají tam vůbec mladí lidé zájem jít do vědy, když vidí, jak to funguje?

Myslím si, že výzkum v technických, medicínských a přírodovědných oborech je z velké části realizován za podílu soukromého sektoru a do toho úplně nevidím. O práci na univerzitách v humanitních oborech mezi mladými zájem je. Humanitní obory mají v Itálii totiž velmi vysoký společenský kredit a jsou uznávány. V Čechách má člověk pocit, že musí pořád vysvětlovat, k čemu jsou historie, dějiny umění či archeologie dobré. První místo, kde se v České republice v rozpočtu škrtá, je kultura. V Itálii tvoří daleko větší podíl v rozpočtu, uvědomují si tam, že z kulturní tradice žijí – na turistickém ruchu stojí značná část ekonomiky. Zároveň znalost průměrného Itala v oblasti historie je daleko větší než u průměrného Čecha.

Co vám váš pobyt v Itálii dal? Kam vás to posunulo?

Jedna věc je jezdit někam na čtrnáct dní, na tři neděle, studovat v archivu a potkávat se s lidmi ze svého oboru, ale druhá věc je v nějaké zemi žít. Tuto zkušenost, rozdíl mezi návštěvou a pobytem, myslím může člověk zažít až tak od tří měsíců. Jednak se musíte postarat o praktické záležitosti a řešit různé situace běžného života, jednak tam začnete nějak normálně fungovat, navazovat kontakty s místními lidmi, chcete rozvíjet své koníčky a podobně. Pochopíte aspoň trochu místní systém, zvyky. Zůstalo mi samozřejmě několik kontaktů, jak pracovních, tak přátelských, které dodnes rozvíjím.

Pozitivní bylo také to, že jsem měla možnost tu zemi procestovat, vrátit se na některá místa, vyhledat ta neokázale krásná, která nejsou na prvních stránkách průvodců. Najít to ve všech ohledech zajímavé, což nemusí být vždycky to, čemu se dělá největší reklama. A především nejen místo vidět, ale zažít ho, nechat ho na sebe působit.

Italové mají jakýsi sentiment pro střední a východní Evropu, takže na nás nehlídá shora, jako jsem to zažila v Británii na přelomu tisíciletí, kdy na nás koukali buď soucitně, nebo s předsudkem, že jako východní Evropa jsme sto let za opicemi. Italům sice pojem Česká republika nic neříká a zásadně budou mluvit o Československu, ale všichni budou znát Prahu, všichni budou znát Jana Palacha a všichni budou mluvit o Pražském jaru. Většina z nich v Praze byla. Italové rádi cestují, to platí napříč celou společností. A pokud tady nebyli fyzicky, byli tu alespoň virtuálně – milují média a moderní technologie.

Výhodou bylo, že jsem během svého pobytu v Římě mohla pracovat v římské pobožce Historického ústavu (v Českém historickém ústavu v Římě). Běžel mi tedy plat a vykonávala jsem své „pražské“ úkoly. Připravila jsem tam část *Akademického atlasu českých dějin*, který by měl letos vyjít. Dnes pro toto oddělení ústavu pracuji už z jiné pozice – od loňského roku jsem výkonnou redaktorkou *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*, což je vědecký časopis ČHÚ, který přibližuje výsledky práce českých badatelů v humanitních vědách na tématech souvisejících s Itálií nebo přímo vybraných v italských (a vatikánských) archivech a knihovnách. Práce se ale dělájí z větší části z Prahy, což ztěžuje sledování aktuálního dění na vědecké scéně v Itálii.

Byl váš pobyt spojen také s nějakými negativy?

Když člověk v Itálii onemocní, i když má vládní stipendium, nikdo se o něj nepostará. Musíte mít komerční pojištění, a i s ním základní státní zdravotní péče není nekvalitní, ale je přímo zoufalá. Se zánětem středního ucha si nějak poradíte, když vás nutí pobíhat po rozlehlém nemocničním areálu a ženou vás nejprve zaplatit poplatky a pak čekáte čtyři hodiny ve stoje na příjmu v přečpané čekárně. Ve chvíli, kdy bych měla zlomenou nohu, už bych měla větší problém. Bojím se, že někteří z těch lidí, kteří tam se mnou čekali, se léčby možná ani nedožili... Já jsem dostala na kusu bílého papíru vytrženého z bloku předepsaná antibiotika, na žádnou kontrolu jsem pozvaná nebyla a ukázalo se, že to byla dětská dávka, takže mi paní domácí přes známé známých musela vyjednat ještě jednu. To je obrázek státního zdravotnictví. Italové běžně cestují stovky kilometrů k doporučenému lékaři.

Jakým způsobem jste se s manželem domlouvali na tom, jestli pojedete či nepojedete do Itálie? Nepřemýšleli jste třeba, že by jel s vámi?

Samozřejmě přemýšleli. Nutno říct, že můj manžel je v tomto ohledu velmi tolerantní člověk, ale zároveň pragmatik. Tvrdí, že by se mnou nebylo k vydržení, kdyby mně v tom nějak bránil. Nebyl problém, aby za mnou přijel třeba na prodloužený víkend nebo v druhé půlce pobytu téměř na měsíc, byť si musel vzít neplacené volno, i když si vezl práci s sebou. Bylo mi ale jasné, že není možné, aby se mnou manžel odjel na celou dobu.

Manžel je také historik?

Ano, je historik-archivář v Archivu Akademie věd. Má práci vázanou na konkrétní místo v Praze a vyhovuje mu to. Sice má hotový doktorát, ale pracuje jako vedoucí badatelny. Proč bych ho nutila najednou odjet? Na druhou stranu, seznámili jsme se v době, kdy už bylo naprosto jasné, že pojedou na ten erasmovský pobyt do Boloni, takže věděli, do čeho jde. Respektuje to a já zase respektuju, že mu vyhovuje práce, kterou dělá, se všemi výhodami i nevýhodami, které to s sebou nese.

Jak jste nesla to odloučení?

Naučila jsem se už v necelých osmnácti letech, kdy jsem odjela jako au pair do Anglie, být sama. A přiznávám, že mi to do určité míry nevadí. Dokážu se koncentrovat jak na svoje koníčky, které souvisejí s jazyky, překladatelstvím, hudbou a poznáváním kultury dané země, tak na práci. Umím si říct, že mám-li těchto čtrnáct dní, kdy jsem někde sama bez rodiny a bez návštěv, věnuju práci maximum času. Když jsem v Čechách, tolik času samozřejmě nemám. Máme psa, což bylo moje velké přání, a ten si žádá svůj čas; mám tady přátele, rodinu, která nežije v Praze, takže i to je značná, byť pro mě naprosto samozřejmá a nezbytná časová investice. Nejsem Pražanka, ale mám Prahu ráda, odborně se jí zabývám a vybrala jsem si, že tady budu pracovat a žít. Pocházím ale z Českého ráje a nikdy bych nepřenesla přes srdce zpětrhat vazby s Jičínem. Takže jezdím často domů a to, co se děje v mém rodném městě, mi není lhostejné a chci se na tom podílet. Když jsem v Čechách, pracuji v současné době asi deset hodin denně, kdežto když jsem v cizině, nevadí mi věnovat práci ještě víc času.

O úspěchu, rodičovství a plánech do budoucnosti

V rozhovoru z roku 2006 jste také hovořila o tématu rodičovství a mateřství. Chtěla jsem se zeptat, jakým způsobem dnes řešíte toto téma.

Děti nemáme, nicméně nikdy jsme neřekli, že je mít nechceme, a nikdy jsme neřekli, že by budování kariéry mělo mít přednost. V naší širší rodině došlo k nějakým událostem, na jejichž základě jsme se rozhodli, že ještě není ten správný čas. Pořád si myslím, že rodičovství a vědecká práce jsou slučitelné.

Když se podíváte zpátky na sedm let, které uplynuly od posledního rozhovoru: co považujete za svoje největší úspěchy, co se vám skutečně povedlo, na co jste pyšná, co byste vyzdvihla?

Já jsem hrozně ráda, že můžu dělat to, co mě baví. Nedokázala bych dělat nic, do čeho bych nedávala kus ze sebe. Takže moje práce prostupuje můj osobní život velmi významně. Součástí mé práce je teď to, co byly původně moje koníčky, ať už je to italština nebo jiné jazyky, ale i další dovednosti. U humanitních oborů to myslím ani nemůže být jinak. Dostávám za to volnost při organizaci času a do značné míry i možnost výběru témat, kterým se budu věnovat. Seznámila jsem se s řadou inspirativních, odborně i lidsky moudrých lidí, doma i v zahraničí.

Dostala jsem také příležitost učit. Na Filozofické fakultě v Pardubicích vedu povinné kurzy historické geografie. Příprava je pro mě pořád ještě časově velmi náročná. Možná si příliš komplikuju život, ale hledím nejen na to, CO

a PROČ své studenty učím, ale také JAK. Odezva je ovšem pozitivní, mě to obohacuje a energie investovaná do přípravy se vrací.

Za úspěch považuji konference, které se sešly v Praze minulý rok. Byly tu dva mezinárodní kongresy – světový kongres historických geografů a zasedání Evropské asociace urbánních historiků. Obě jsme spolupředávali. Byla to nejen příležitost prezentovat naše výsledky a dozvědět se během několika málo dní mnoho zajímavých věcí, aniž bychom museli cestovat někam daleko, a seznámit se s řadou lidí, ale také zakusit organizaci velké mezinárodní akce. Překvapilo mě, že ne všichni kolegové tím byli nadšeni, obtěžovalo je to, viděli jako problém věnovat svůj čas vytváření a realizaci zajímavého postkonferenčního programu. Přitom to byla jedinečná příležitost prezentovat Prahu a naši zemi. Pro mě je pohostinnost a lidský rozměr, který velkým mezinárodním kongresům může dodat právě třeba osobní iniciativa či originální myšlenka nesouvisející striktně s hlavní pracovní náplní akce, podstatnou součástí komunikace v mém oboru.

Úspěchem by samozřejmě bylo vybojovat s tím vším, co mám na starosti, ještě dokončení doktorátu. V naší pracovní skupině řešíme v současné době několik projektů, máme hodně práce, spoustu nápadů a málo lidí a času. Na svou disertaci proto nemám v podstatě čas vůbec žádný. Snažím se s tím nějakým způsobem poprat, mám hotové všechny zkoušky, mám splněné všechny povinnosti, ale zbývá mi dopsat práci.

Jaké máte plány do budoucna, ať už pracovní, osobní nebo rodinné?

Zatím jsem nedokončila žádnou etapu a chci pokračovat v tom, co dělám dnes. Soustředila bych se ráda na práci pro Český historický ústav v Římě a na redakci časopisu, kterou bych chtěla dělat na vysoké úrovni. Druhý okruh, kterému bych se chtěla věnovat, jsou historické atlasy měst. Jde o pestrou práci s méně častými historickými prameny a také s moderními technologiemi. Velkou výzvou pro českou historickou vědu jsou geografické informační systémy. Projektů, které by s nimi opravdu pracovaly, je méně než těch, které o tom jen mluví. Mým cílem je naučit se tento nástroj opravdu používat také analyticky, nikoliv jen pro shromažďování a prezentaci dat. A chtěla bych také rozvíjet svůj koníček jazykový.

Můžu se zeptat, kolika jazyky mluvíte? Už jsem dělala několik rozhovorů s historiky a historičkami a vždycky jsem překvapená, kolik jazyků ovládají...

Otázkou je, co to znamená „ovládat“. Většina Italů vám řekne, že mluví anglicky, ale tomu věříte do té doby, než otevřou pusy. Mluví anglicky a italsky, pak mají historikové povinnou němčinu a mám také nějaké základy francouzštiny a španělštiny. Ty by potřebovaly výrazně oprášit a je to znalost víceméně pasivní.

O proměně vědeckého prostředí

Chtěla bych se zeptat na vaši reflexi proměn v oblasti vědy. Jaké ve vašem oboru a z vaší perspektivy pozorujete největší změny a jakým způsobem se promítají do vaší práce?

Myslím si, že současná pravidla hodnocení vědy, která jsou prosazována, jdou zcela proti tradici české historické vědy. Všechny výstupy totiž nejde napasovat do předepsaných kolonek. Problém je i s vykázáním historických atlasů měst, o jejichž kvalitě, inovativnosti a úrovni odborného i grafického zpracování snad nikdo nepochybuje. Měla jsem problém s uplatněním vědecké edice jednoho urbanistického plánu města – rozměrného odborně zdigitalizovaného výkresu s rozsáhlým autorovým komentářem, který jsem zeditovala a opatřila úvodní studií. Jenomže s takovou publikací databáze nepočítá – je příliš netradiční. Jiným typem problematických výstupů práce historika jsou články v regionálních periodikách. Ty dávají možnost publikování materiálových studií týkajících se daného regionu. Kde jinde by se měly publikovat? Kde je budou čtenáři hledat? Regionální sondy jsou velice důležité, protože na čem stavíme celonárodní historii? Z velké části na tom, co se dělo v jednotlivých oblastech. A tomu samozřejmě nejlépe rozumějí lidé, kteří v těch regionech pracují, archiváři a muzejní pracovníci, kteří znají dokonale svěřený materiál a často nám k němu umožní přístup za nestandardních podmínek – upozorní na souvislosti, zpřístupní nezpracované fondy. Oni pečují o regionální periodika, která bývají často navázána na okresní archivy. Mají ale samozřejmě ohromný problém dostat všem nárokům, které jsou na recenzovaná periodika kladeny. Jenže současné nastavení hodnocení vědy považuje příspěvky v těchto časopisech za bezcenné a my v institucích, závislých na počtu bodů za publikační výstupy, jsme vystaveni tlaku nepublikovat v těchto časopisech, protože to vlastně musíme dělat ve volném čase.

Další, co je rozhodně vražedné a celkově podle mě pro obor špatné, je tlak na rychlost. Ano, každý projekt je nějak časově ohraničen, ale ta rychlost je podle mě přílišná. Každé téma potřebuje svůj čas, který se ne vždy odhadne na začátku. A i když si k tomu přidáte padesát procent, tak se pořád ještě můžete mýlit, protože třeba objevíte dosud neznámý a nevyužitý materiál. A pak máte dilema, zda si komplikovat život a snažit se zapracovat nově nalezené, i když to nelze stihnout ve vymezeném čase, nebo na to resignovat a zopakovat to, co už bylo napsáno dříve, jenom jinak. Někteří kolegové radši vůbec nepodnikají základní výzkum, protože se špatně odhaduje jeho časová náročnost. Posune se ale pod takovýmto tlakem historická věda někam dál? Je ten stres v takovéto míře nutný? Jako kdyby se předpokládalo, že když člověk nedodrží přesně termín, jeho práce je špatná a on je lenoch.

Historie je „nebezpečná“ v tom, že se zodpovídáte grantovým agenturám jenom zdánlivě, respektive za modlu je mohou mít ti, kteří vidí ve své práci jen prostředek obživy. Samozřejmě, podepíšu-li nějakou smlouvu, přistoupím-li na nějaké podmínky, jsem povinná je splnit, ale nějaká míra tolerance a menší stres by myslím byly prospěšné. Dává-li humanitní vědec do své práce kus sebe, přistupuje-li k ní jinak než pragmaticky, zodpovídá se jakési nadčasovosti. Jednak pracujeme s osudy lidí, s jejich odkazem, otiskem jejich životů, vynášíme o nich soudy a to je velmi delikátní práce, kde by se slova měla vážit a člověk by měl mít čas přemýšlet. Navíc naše výstupy, budou-

li udělány dobře, mohou být z nějaké části platné po staletí, takže má smysl je udělat podle nejlepšího vědomí a svědomí, ale to zase potřebuje čas. A dnešní doba, která tlačí na tempo a výkon, toto vůbec nepodporuje. Už jsme si mnohokrát říkali s několika blízkými spolupracovníky – co si o nás řeknou příští generace? Nebudeme v jejich očích vypadat naprosto neschopně?

Proč myslíte?

Protože jsme nuceni dávat práci z ruky dřív, než je „dokonalá“. Mně je jasné, že dokonalá nebude nikdy, ale kdo hledí (může si dovolit hledět) na stylistickou vybroušenost textu, promyšlené popisky pod obrázky? Komu záleží na tom, aby kniha, kterou vydává, byla i hezká jako předmět? Snažím se o to, abych s výsledky své práce byla vnitřně spokojená, abych odevzdávala jen poctivě udělanou práci, čemuž ale musím ledacos obětovat.

Vadí mi, že celý systém tlačí na přílišnou produkci. Podle mě vycházejí i věci, které by měly být ještě odloženy a znovu promyšleny, objevují se nelogicky roztržitěná témata pojednaná místo v jednom ve třech článcích, opakují se stejné myšlenky. Všechno to, co se v rámci oboru objeví na papíře, není v lidských silách číst. K tomu jsou ještě on-line publikované texty a další zdroje informací. Mám pocit, že historici v současné době jenom produkují. Ten, kdo ještě stihá číst a sledovat aspoň malý výsek toho, čím se zabývá, je obdivuhodný. Myslím ale, že buď rezignoval na jakékoliv projekty, není tedy tak striktně vázán termíny, ale má asi značné finanční problémy, anebo se tím zabývá na úkor svého vlastního publikování a volného času. A jestli to někdo zvládá, tak už o tom podle mě nestihá přemýšlet. Ale k čemu to je, když publikujeme nepromyšlené věci?

Jakým způsobem se do vaší práce promítají změny jako zvyšování nejistoty na vědeckém pracovním trhu a ubývání stálých pracovních míst?

Já jsem nikdy neměla smlouvu na dobu neurčitou, vždycky tam byla jakási míra nejistoty, což se projevilo při řešení otázky bydlení. Banky nám kvůli tomu odmítaly dát půjčku. Nicméně mám to štěstí, že tým historické geografie uspěl v řadě grantů, takže jsem se dostala na takovou mzdu, s níž jsem schopna v Praze rozumně existovat a zajistit svou rodinu. Krátkodobé úvazky samozřejmě motivují výkon, podporují fluktuaci lidí i mezinárodně, což myslím není od věci, ale v kombinaci s obecně nízkými platy ve vědě v České republice to v některých situacích komplikuje život a znám řadu případů, kdy alespoň jeden z páru musel rezignovat na vědeckou kariéru, aby uživil rodinu. Na druhou stranu je tady spousta lidí, kterým vyhovuje po roce, po dvou, po třech změnit práci a přesídlit. Já jsem se rozhodla pro práci ve vědě i za těchto podmínek a musím říct, že míra nejistoty je pro mě snesitelná.

Rozhovor byl publikován na webových stránkách www.zenyaveda.cz v říjnu 2013.

RNDr. Klára Ivánková, Ph.D.

Narodila se v roce 1978. Magisterský titul v oboru biologie získala na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, postgraduální studium v oboru neurověd, které probíhalo na 1. lékařské fakultě UK v Praze ve spolupráci s Fyziologickým ústavem AV ČR, úspěšně ukončila v roce 2007. Během magisterského a doktorského studia absolvovala krátkodobější studijní pobyty ve Španělsku a v Německu. V roce 2007 odjela na postdoktorskou stáž do Fyziologického ústavu Univerzity v Basileji, kde působila až do roku 2012. Je autorkou a spoluautorkou řady odborných publikací, má zkušenosti s vedením vědeckých projektů. Kromě vědecké práce se věnovala také práci se studenty. Ve volném čase ráda chodí po horách, lyžuje, běhá a hraje na kytaru. V současné době žije se svým manželem a synem ve švýcarské Basileji.

„Jakmile začne nadšení z práce opadat, je to známka, že je třeba udělat další krok.“

O pracovní dráze a švýcarském vědeckém prostředí

V roce 2006, kdy s vámi kolegyně dělala rozhovor, jste byla doktorandkou ve Fyziologickém ústavu Akademie věd. Jak se od té doby odvíjela vaše pracovní a studijní dráha?

Na konci roku 2006 jsem obhájila disertační práci a zůstala jsem ještě v laboratoři, kde jsme s doktorkou Viktorií Vlachovou dodělávaly jeden projekt. Současně jsem si hledala místo, kam bych mohla jet na postdok. Chtěla jsem na stáž vyjet ven a zkusit postupovat po vědecké dráze tak, jak je zvykem. Místo jsem našla poměrně rychle. Od května 2007 jsem začala pracovat v oddělení biomedicíny na Basilejské univerzitě v laboratoři profesora Bettlera. Tam jsem strávila pět a půl roku. V září 2012 jsem porodila Davidka a s mým vedoucím jsme se rozhodli smlouvu již neprodlužovat, protože jsem se po porodu nechtěla hned vracet do práce. Ve Švýcarsku je to na můj vkus až kruté. Mateřskou mají jen šestnáct týdnů a já jsem se nechtěla vracet po tak krátké době. Od té doby jsem nezaměstnaná, jsem doma a starám se o Davidka.

Nebylo možné dohodnout, že byste nastoupila třeba později, ale že by vám pracovní místo podrželi?

Pracovní smlouvy jsou pro doktorandy i postdoky vždycky na rok. Je to prostě tak. Člověk to ví dopředu. Maximum času, po který na univerzitě můžete pracovat jako postdok, je šest let. Můj vedoucí mi po pěti letech řekl, že mi smlouvu prodlouží už jenom o půl roku, a chtěl v podstatě vědět, co mám v plánu a jak to se mnou bude dál. Já jsem tou dobou už věděla, že jsem těhotná, a bylo mi jasné, že můj postdok tímto končí. Než bych si hledala nové místo, chtěli jsme mít dítě a já měla v plánu zůstat delší dobu doma a zpátky už se nevracet. Kdybych se chtěla vrátit, mohla bych být doma maximálně tak půl roku a to by pořád byla hrozně krátká doba.

Jaká byla vaše pracovní náplň?

Pracovala jsem na několika projektech, dohromady jich bylo pět. Jeden projekt jsem vedla, což znamenalo promyslet a naplánovat experimenty, provést je, naučit se nové techniky laboratorní práce, vést semináře a prezentovat na nich naše výsledky a data. Byla to klasická vědecká práce, kdy máte čas na vědu, můžete se plně věnovat projektům a máte na to peníze od vedoucího laboratoře. Byl to hezký čas, člověk se nemusel starat o nic jiného než o tu vědu.

To je ale hrozně kruté. Byla jste tam šest let a najednou jste byla postavena před problém, že si budete znovu hledat zaměstnání. Jakým způsobem se to tam řeší? To je standardní přístup k vědcům ve švýcarském vědeckém prostředí?

Kdybych neměla Davidka, musela bych se po těch pěti letech rozhodnout, jestli chci pokračovat dál ve vědě a jít

tou standardní cestou, kdy doděláte doktorát a odjedete na nějakou stáž, během které musíte hodně dřít, abyste získala nejlepší možné publikace, protože na základě toho se bude odvíjet vaše další pracovní místo. Pokud se vám nepodaří nasbírat publikace během prvního postdoku, musíte jet na další a poté zkusit aplikovat na pozici „PI“, tedy principal investigator (vedoucí výzkumný pracovník). Já jsem si ale během postdoku uvědomila, že tohle nebude moje cesta, že je to skutečně hodně náročné; člověk zjistí, jaké má možnosti, znalosti a limity. Práci jsem se věnovala hodně, hlavně ze začátku. Ty první tři roky jsem byla nadšená – byla jsem ráda, že jsem tady, že se učím nové věci, metody, že potkávám nové lidi. Bylo to moc hezké období. Po čtvrtém a pátém roce už moje nadšení trochu opadlo, možná byl ten postdok zbytečně dlouhý. Teď to zpětně vidím tak, že jsem měla po těch třech letech odejít jinam. Já jsem ale chtěla dokončit svůj projekt, který jsem vedla. Pak jsme se rozhodli, že bychom chtěli miminko. Nechtěla jsem si proto hledat novou práci. Takže ten pátý rok, kdy už jsem byla těhotná, to pro mě v laboratoři bylo tak trochu přežívání. Dodělávala jsem publikace a to se vždycky táhne. Myslím, že jakmile začne nadšení z práce opadat, je to známka, že je třeba udělat další krok.

Co byl váš hlavní problém nebo s čím jste tam byla nespokojená? Proč vás vaše práce už tolik netěšila?

Jednak je to asi tím, že na začátku, když jsem přišla do laboratoře, jsem měla logicky větší zájem o to, co dělám, protože to byly nové věci, nové zajímavé projekty. Po několika letech se ale už vědělo, jak můj projekt dopadl, a šlo o to sepsat to a práci dokončit. Což ale může trvat zhruba ještě další rok. A poklesl také zájem okolí o můj projekt. Už zase přicházeli noví lidé, jejichž projekty byly víc „sexy“. Já to dokončování nějak nemám ráda. Žiju tím, když ty experimenty dělám, když můžu chodit do laboratoře a těšit se na to, jak to dopadlo. Když už ale jenom sepisujete, je to hrozně zdoluhavé. Mému šéfovi také dost trvalo, než mi dal na článek zpětnou vazbu, proto jsem ho nemohla poslat do recenzního řízení.

Jak jste v tomto případě řešili autorství tohoto článku?

Já jsem na té publikaci uvedena jako první autor, protože jsem většinu těch experimentů naplánovala, vedla a provedla, a on je poslední autor, protože to financoval a šlo to z jeho grantu. A proto musí být seznámen s tím, co se publikuje, a musí s tím souhlasit. Článek poté precizně projde a něco málo upraví. Jeho přínos je velice důležitý, bez něho by to nebylo možné publikovat.

Je možné porovnat české a švýcarské prostředí z hlediska pracovního a z hlediska mezilidských vztahů?

Pokud jde o mezilidské vztahy, samozřejmě záleží, do jaké skupiny se dostanete, s jakými lidmi se potkáte. Na obou stranách to bylo fajn. Je pravda, že hlavně na začátku byla v Basileji cítit velká konkurence a soutěživost mezi lidmi. Jednomu kolegovi třeba vadilo, že jsem zahrnutá do výzkumu rodiny proteinů, na které on také pracoval. A to přestože na tom tématu můžete zkoumat mraky věcí a přestože mi tento projekt přidělil vedoucí laboratoře. Nebylo mi to moc příjemné, ale on pak brzy odešel a mně se ulevilo.

Co pro vás bylo nejtěžší, když jste přijela do cizí země a naučila se tam fungovat? Setkávala jste se s nějakými problémy?

Přišlo mi, že to všechno fungovalo dobře. Měli jsme perfektní sekretářku, která mi ve spoustě věcí pomohla. Pomohla mi zařídit ubytovnu, přeložila mi všechno z němčiny do angličtiny, dokonce mi půjčila peníze, abych mohla zaplatit první rentu. Pak jsem tu měla českého kolegu Rostislava Turečka. Ten už znal laboratoř, měl tady zkušenosti, také pro mě tedy znamenal velkou pomoc. Byla jsem tehdy taková hrozně zanícená, nadšená, což mi hodně pomohlo.

O mobilitě a partnerském životě

Kolik vám bylo, když jste odjela do Švýcarska?

Dvacet devět.

A měla jste v té době nějakého partnera?

Ano. Vzali jsme se v září 2007, takže jsem ze Švýcarska jela do Čech na vlastní svatbu. S manželem jsme bydleli společně, než jsem odjela na postdok. On také dělal doktorát. Po dvou letech, kdy jsem byla ve Švýcarsku, za mnou přijel. Získal tady stáž na Friedrich Miescher Institute, což je výzkumná instituce, která patří pod Novartis. Teď už rok a půl pracuje na univerzitě, kde dostal místo bioinformatika, a pomáhá ostatním vědeckým skupinám analyzovat a zpracovávat data.

Jak jste se s manželem domlouvali ohledně toho, zda vyjedete do zahraničí sama, nebo zda pojedete společně?

Tenkrát jsem dodělala doktorát a manžel ještě pokračoval v doktorském studiu. Řekli jsme si tedy, že odjedu a za tři roky se vrátím. Ale potom, co manžel dokončil doktorát, rozhodl se, že by také chtěl získat nějaké zkušenosti v zahraničí. Začal hledat místo v Basileji, kde je těch možností naštěstí poměrně hodně.

Jak jste ty dva roky odluky zvládali?

My jsme se hodně navštěvovali, každých čtrnáct dní jsme spolu trávili víkend. Zvládali jsme to dobře, protože přes týden jsme se mohli naplno věnovat práci a vědě a víkendy jsme si pak mohli užít. Bála jsem se toho, ale musím říct, že to nebylo tak špatné, že se to dalo zvládat docela dobře, také díky Skypu. Hodně jsme si volali a zároveň jsme za sebou často jezdili.

O profesních plánech do budoucna

Co vám tato zahraniční zkušenost dala? Můžete to nějak zpětně reflektovat?

Určitě jsem se hodně naučila, co se týče nových metod v laboratoři, zkusila jsem si sama vést celý projekt od začátku až do konce. To znamená, že jsem dostala jednu otázku a tu jsem zvládla nějak vyřešit a výsledky publikovat. Myslím, že jsem se více přiblížila skutečné vědě, protože když jste student, není to ještě úplně ono. Říkala jsem si, že postdok rozhodne, jakým směrem se vydám. Díky tomu jsem ale došla k závěru, že nechci být vedoucí laboratoře. Vidím, že je to opravdu dřina, a samozřejmě i to, že ne každý z těch doktorandů a postdoků má na to, být vedoucím laboratoře.

Proč nechcete na takovou pozici aspirovat?

Protože vidím, co to stojí úsilí a energie a jak je to náročné, kolik v tom může být neúspěchu a jak je to strašně nestabilní. Stává se třeba, že i vědce, o nichž by člověk řekl, že jsou už skutečně daleko a spoustu toho dokázali, najednou univerzita nezaměstná. Byli tu třeba na pět let a najednou musí sebrat celou rodinu a jet hledat místo jinde, třeba do Japonska nebo do Ameriky, nebo když mají štěstí, najdou něco poblíž, v Německu nebo ve Švýcarsku. Musí tedy začínat v podstatě nanovo.

Mně se do toho nechce a cítím, že na to nemám sílu a nejsem asi už ani tak nadšená, abych to kvůli vědě podstupovala. Když jste z práce nadšeni a baví vás, přináší vám to energii, díky níž překonáte spoustu věcí. Ale když tohle vyprchá, jde to ztuha. A to je signál, že to pro mě není správná cesta. Samozřejmě, že s narozením Davidka se priority také posunuly. Nad touto otázkou jsem se trochu zamýšlela už před naším rozhovorem, protože mi přijde důležitá. Ráda bych to rozhodnutí udělala nezávisle na Davidovi, jak bych to chtěla skutečně sama. Neumím si ale představit, že bych s Davidkem žádala o granty nebo vedla paralelně několik projektů a k tomu měla studenty nebo jezdila na konference a kongresy. Tenkrát (v době prvního rozhovoru) jsem si to uměla představit a měla jsem asi ten drive, myslela jsem si, že to určitě nějak půjde. Ale mně se to opravdu hodně změnilo i tím postdokem, řekla bych, že víc než narozením Davida.

Co byste si tedy přála dělat do budoucna, kde byste chtěla pracovat?

Chtěla bych ve vědě zůstat. Moc mě baví dělat experimenty. Mám ráda ten pocit, když jdete do laborky a těšíte se, jak to dopadlo. To mi opravdu chybí. Chtěla bych si najít místo nějaké vědecké asistentky. Takových míst je ale bohužel strašně málo. Buď tady můžete být laborant, nebo postdok, nebo vedoucí. Nic mezi tím. V Čechách je myslím víc pozic samostatných vědeckých pracovníků.

Jakou máte podle vás perspektivu zůstat ve Švýcarsku? Jestli jsem to pochopila dobře, přála byste si tam zůstat.

S Davidkem se toho hodně změnilo. Tím, že jsem s ním doma, se mi samozřejmě více stýská po našich, po blízké

rodině, po tom „zajít k mamce na kafe“, zajet o víkendu na chalupu nebo do Českého Těšína za rodinou manžela. Předtím jsem žila hodně prací, tak mi ani nepřišlo, že bych byla někde v cizině. Také v laboratoři mluvili všichni anglicky, ovšem teď se pohybuju tam, kde se mluví německy. Dopadá to na mě mnohem víc – najednou se cítím jako cizinec. Manžel je tu ale hodně spokojený, ten by tady chtěl zůstat. Zatím tady zůstáváme, ale uvidíme.

Jaké tady mám perspektivy? Po roce, co jsem doma, si teď zkusím hledat práci, najít si nějakou pozici „research assistant“ třeba na univerzitě nebo v nemocnici nebo v oddělení biomedicíny, což je obrovský komplex spojených laboratoří. Jestli budu mít štěstí, mohla bych najít místo vědeckého pracovníka a pomáhat nějakému vedoucímu laboratoře se studenty, s vedením projektu nebo s rutinní laboratorní prací. Nebo bych mohla dělat na nějakém servisním pracovišti, kde dělají proteomiku, mikroskopii nebo sekvencování.

Přestože na švýcarské poměry je rok v domácnosti s dítětem už moc, mně to přijde pořád jako krátká doba. Proto bych se chtěla vrátet třeba na úvazek 0,5 nebo 0,6. O to hůř se mi ta práce ale hledá. Zkoušela jsem podat aplikaci na Swiss Tropical Institute, kde nabízeli na poloviční úvazek pozici v projektovém managementu. Byla by to pro mě velká změna, ale říkala jsem si, že je dobré si aktualizovat životopis, zkusit si napsat motivační dopis a vůbec zajít na nějaké interview. Dneska jsem ale dostala e-mail, že měli tolik zájemců, že mě musí odmítnout.

O rodičovství

Jak nákladná je ve Švýcarsku péče o děti?

Tady jsou školky a různé instituce, které se starají už o malinké děti. Odhaduju, že tak asi padesát procent toho, co bych vydělala, by šlo na péči. Je to tedy poměrně drahé. Rodiče tyto služby často využívají ani ne tak kvůli tomu, aby si vydělali, ale spíše proto, aby si udrželi pracovní místo.

Jak snášíte to, že jste se synem doma? Je to asi velká změna oproti vašemu předchozímu životu...

Já bych řekla tak střídavě. V pozitivním slova smyslu mě hodně vzala péče o Davidka. Asi pro mě byl těžší ten úplný začátek. Teď si to ale spíš užívám. Začátek byl těžký tím, že když máte první dítě, vůbec nevíte, co se děje. Byli jsme na to s manželem sami, byla zima a tma... To má ale asi každá máma, že nespí a kojí a je pořád unavená. Pak jsem se z toho probrala a bylo fajn, že jsem najednou měla čas i na věci, které jsem chtěla udělat, ale na které jsem si dřív čas nenašla. Například opravit si kalhoty.

Jak se zapojuje manžel do péče o domácnost a o syna? Neleží spolu s tím, jak jste doma, všechna péče o domácnost jen na vás, jak tomu často bývá?

Ne. O vaření, nakupování a takové ty běžné činnosti se dělíme a vždycky jsme se dělili. Manžela vaření hodně baví a výborně vaří. Myslím, že vaření je umění, že to není samo sebou. Na mně jsou zase takové věci jako uklízení, prádlo apod. Starat se o Davida je samozřejmě také víc na mně, zvláště přes týden. Ale když večer manžel přijde z práce, rád si s Davidkem hraje a nakrmí ho. O víkendech se o péči o Davida víc dělíme, abych si trochu odpočinula. Myslím, že to funguje dobře, mám z toho dobrý pocit a věřím, že manžel také.

Má pro vás život ve Švýcarsku nějaká negativa?

Hlavní a velké negativum je vzdálenost od příbuzných. Také mi chybí taková ta společně sdílená historie, vtipy, podobný smysl pro humor. Ale myslím, že bych našla spoustu Čechů, co tady žijí. Díky tomu, že jsem na mateřské, jsem se seznámila se dvěma Češkami, které také mají malé děti. Věřím, že bychom si tu mohli vytvořit nějakou českou komunitu a že by to bylo dobré i pro Davida a jeho češtinu. Ale pořád to není jako doma. Já to teď mám trochu tak, že nejsem nikde úplně doma.

O úspěchu a proměnách vědeckého prostředí

Kdybyste se měla podívat zpátky na těch uplynulých sedm let a vyzdvihnout svoje největší úspěchy, něco, na co jste pyšná, co vám udělalo radost, co by to bylo?

Tak v první řadě David, to je jasné. Narození Davida, to je prostě zážitek a obrovská radost. Co se týče vědy, měla jsem několik výzkumných otázek a na jednu velmi specifickou se mi podařilo najít odpověď. Když nějaká buňka najednou odpovídá tak, jak jste předpokládali v hypotéze, je to velká radost. To byl takový dílčí úspěch, který potom posunul náš projekt dál.

Co podle vás v současné době znamená být úspěšný ve vědě?

Záleží, jak se na to díváte. Dneska se úspěšnost vědy měří podle publikací, podle toho, v jak prestižních časopisech publikujete. Pokud se vám podaří objev, který bude zajímat větší skupinu lidí, máte vysokou šanci, že budete mít publikaci v jednom z nejprestižnějších časopisů – v *Nature*, *Cell*, *Science*. Ale to zároveň nestačí jen jednou. Musíte na takové vlně úspěchu plout delší dobu a teprve pak můžete říct, že jste úspěšná. Za úspěch ve vědě pokládám ale i to, že vybudujete vlastní laboratoř, získáte grantovou podporu pro realizaci nových projektů a vychováváte tak další generaci vědců.

V českém prostředí se v současnosti hodně mluví o proměně vědy, o zvyšování tlaku na výkon, vykazatelnosti a podobně. Zajímalo by mě, zda i ve švýcarském vědeckém prostředí pozorujete nějaké proměny, které ovlivňují vaši práci.

Zdá se mi, že tady hodně dbají na neustálou výměnu pracovníků, aby prostředí nezačalo být stereotypní, aby se lidé vzájemně motivovali, protože noví lidé jsou vždycky více nadšení než ti, kteří pracují na stejném místě již nějakou dobu. Proto jsou tu takové limity, že třeba na Friedrich Miescher Institute můžete dělat postdok jenom tři, maximálně čtyři roky, a pak musíte jít jinam, protože zas přijde někdo nový místo vás. V české vědě taková obměna není.

I vedoucí laboratoře tady mají svou pozici třeba jen na pět let a vědí, že pak se jejich práce bude hodnotit a bude se rozhodovat, jestli jim prodlouží smlouvu nebo ne. Při nástupu na svůj post s tím samozřejmě počítají. Může se

proto stát, že člověk, kterému je pětadvacet, musí sbalit rodinu, a pokud chce ve vědě zůstat, musí si hledat další místo. A pak jsou tam samozřejmě profesori, kteří mají trvalé místo. Ale než člověk takové místo dostane, to chvíli trvá.

Chápu, že je třeba, aby si pracoviště a vědci vyměňovali myšlenky, ale na druhou stranu musí být takový vědec přece po těch pěti letech pro pracoviště velice cenný, vždyť má obrovské know-how, kontakty a podobně. Není pro pracoviště ztráta, když z něj odejde člověk s takto vysokou kvalifikací?

Jenže takových lidí je poměrně hodně. Věda je mezinárodní prostředí a neustálá obměna je výhodná pro obě strany, jak pro vědce, tak pro pracoviště. Kdo dělá například neurovědu, může ji stejně tak dělat v Praze, Basileji nebo v Bostonu. Pohyb vědců přináší nové znalosti a zkušenosti a vytváří další kontakty. A každé pracoviště si chce navíc zvýšit prestiž, tak hledá lepší a lepší a ještě lepší pracovníky.

Dovedete si představit, že byste se vrátila pracovat do Čech?

Nemám to ještě v hlavě úplně srovnané, je to pro mě taková složitá otázka. Nemám na ni odpověď. Je velký otazník, kam půjdu, co bude moje další zaměstnání, jestli budu schopna se udržet ve vědě, nebo jestli budu muset z vědy odejít a jít třeba tady ve Švýcarsku k nějaké firmě do klinického výzkumu. A jestli je to to, co by mě bavilo. Kdybych se vracela do Čech, tak bych asi směřovala zpátky do Fyziologického ústavu a zeptala bych se bývalých školitelů, jaké by tam případně byly možnosti. Nevím, co jiného bych mohla v Čechách kromě vědy dělat.

Rozhovor byl publikován na webových stránkách www.zenyaveda.cz v listopadu 2013.

RNDr. Lenka Palová Jelínková, Ph.D.

Narodila se v roce 1976. V roce 1999 ukončila magisterské studium na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze se zaměřením na všeobecnou biologii a imunologii. V roce 2004 na téže fakultě úspěšně obhájila disertační práci v oboru imunologie. Svou pracovní dráhu započala v roce 1997 v Mikrobiologickém ústavu AV ČR, v němž pracovala na hlavní pracovní poměr až do roku 2012, kdy nastoupila jako vědecká pracovnice do soukromé výzkumné firmy Sotio, a. s. V současné době však s Ústavem stále spolupracuje. Za svou práci získala několik ocenění – v roce 1999 to bylo Čestné uznání ministra školství v soutěži TALENT 99 za diplomovou práci a v letech 2004 a 2005 Cena České imunologické společnosti za dva odborné články. Absolvovala několik kratších zahraničních stáží a pobytů, je autorkou a spoluautorkou řady publikací v zahraničních časopisech. Ve volném čase ráda čte, sportuje, cestuje a hraje na klavír.

„I když vím, že to není napořád, že to může kdykoli skončit, přesto mi přechod do soukromého sektoru hodně dal.“

O odchodu z Akademie věd do soukromého sektoru

V roce 2005, kdy s vámi kolegyně dělala rozhovor, jste pracovala v Mikrobiologickém ústavu Akademie věd na pozici postdoktorandky. Zajímalo by mě, jak se od té doby odvíjela vaše pracovní a životní dráha.

Za těch osm devět let se toho změnilo docela hodně. V Mikrobiologickém ústavu už nepracuju na hlavní pracovní poměr, ale mám tam jenom úplně minimální úvazek pět procent. Už skoro dva roky jsem zaměstnána v soukromé biotechnologické firmě. Kromě toho, že jsem změnila místo, se mi také narodily dvě děti, takže jsem absolvovala ještě dvě mateřské dovolené. Po nich jsem změnila místo. Když jsem se rozhodla odejít, snížila jsem si úvazek v Mikrobiologickém ústavu na minimum. Nejdřív to bylo z toho důvodu, abych dopsala publikace a dodělala projekty, a teď si úvazek držím proto, že v současné době náš tým řeší s Mikrobiologickým ústavem společný projekt.

Můžu se zeptat, kdy jste byla na mateřské? V rozhovoru z roku 2005 totiž hodně řešíte otázku, jestli a kdy si děti pořídíte...

Myslím, že jsem otěhotněla hodně brzo po tom rozhovoru. První dcera se mi narodila v listopadu 2005. S ní jsem byla doma asi čtrnáct měsíců a do práce jsem nastupovala na začátku roku 2007. Druhá dcera se narodila v roce 2008 a s ní jsem byla doma asi patnáct měsíců. Vracela jsem se tedy do práce někdy kolem roku 2010. Vždycky jsem se vracela na částečný úvazek – po první mateřské to bylo na jeden dva dny v týdnu a postupně jsem si úvazek navyšovala. Po druhé mateřské jsem měla nejprve dvacet až třicet procent a asi za půl roku jsem si úvazek navýšila až na šedesát procent. To už jsem se ale rozhodovala, že odejdu. Pak jsem chvíli souběžně pracovala v Mikrobiologickém ústavu a na malý úvazek v nové firmě.

Když jsem odcházela na první mateřskou, měla jsem juniorský grant od Grantové agentury Akademie věd, který byl na tři roky. Ten jsem po druhém roce přerušila a i z toho důvodu jsem se musela po mateřské rychle vrátit zpět do práce. Ale tehdy to nebylo nijak stresující, protože jsem většinu povinností na grantu měla už splněných a věděla jsem, že i když pak už tolik práce neudělám, bude to stačit na to, aby můj grant byl hodnocen dobře. Měla jsem tehdy pěkné publikace, takže doba mezi dvěma mateřskými byla ještě relativně pohodová. Také jsem tehdy měla jen jedno dítě. Po druhé mateřské se ale situace rapidně zhoršila, hlavně pokud jde o finanční možnosti naší laboratoře. Dobíhaly nám granty a nevěděli jsme, jak to bude pokračovat dál. Vždycky jsem se ptala svojí šéfově: „Co budeme dělat, když nebudeme mít granty?“ A ona říkala: „To se nestane.“ A najednou se to stalo a já jsem vůbec nevěděla (a myslím si, že nikdo v podstatě pořádně nevěděl), co bude. Tehdy už jsem měla dvě děti, což pro mě bylo mnohem těžší...

Co vás přimělo k tomu, že jste se rozhodla odejít?

Těch věcí bylo asi víc. Pracovala jsem v Mikrobiologickém ústavu už poměrně dlouho – zpracovala jsem tam svoji diplomovou i doktorskou práci. Jednak jsem měla pocit, že potřebuji určitou změnu, a jednak nastala poměrně komplikovaná situace s financováním laboratoří, jak jsem už říkala. Já jsem samozřejmě po návratu z mateřské dovolené granty psala, snažila jsem se je získat, ale moc se mi to nedařilo. Do toho ještě z naší laboratoře odešli někteří kolegové. Moje tehdejší šéfové se rozhodli, že už nebude psát granty, nebude si brát nové studenty a že tyhle povinnosti předá nám postdokům a juniorským pracovníkům. Když jsem se vrátila z mateřské dovolené, bylo to hodně komplikované. Z vědy jsem samozřejmě trochu vypadla, neměla jsem načteno. Neměla jsem ani tolik času, abych se vědě věnovala stoprocentně, a ani jsem popravdě řečeno úplně nechtěla, protože děti byly ještě malé. Byla to vlastně spousta takových drobných věcí dohromady, které se spojily, a tak jsem se rozhodla, že půjdu někam jinam.

Situace s financováním pro mě byla velmi frustrující. Pořád jsem psala granty a nikdy jsem je nedostala. Ten pocit odpovědnosti, že to leží na mně a já to nezvládnou, byl pro mě nesnesitelný. V situaci, kdy by děti byly větší a já bych měla víc času, by to bylo asi snazší, ale tehdy jsem se rozhodla, že zkusím něco jiného. Sama jsem se začala dívat po nějakých pozicích a pak mi úplnou náhodou jeden můj bývalý kolega nabídl, abych se přišla podívat k nim do firmy. Vlastně jsem ani nevěděla, že firma vznikla, protože byla v té době úplně na začátku. Řekl mi, že by potřebovali někoho, jako jsem já. Když jsem se do firmy přišla podívat, zalíbilo se mi tam, protože podmínky byly trošku jiné a hlavně by na mně neležela zodpovědnost za shánění financí a psaní projektů pro laboratoř. To byl myslím asi ten hlavní důvod, proč jsem odešla.

Zajímalo by mě, proč se vedoucí vaší laboratoře najednou rozhodla, že se své zodpovědnosti za shánění peněz pro váš tým zřekne. Vždyť to je přece jedna z klíčových rolí vedoucích laboratoří...

To ano, ale ona je už téměř v důchodovém věku a řekla nám, že teď už se musíme starat my mladší, což já jsem samozřejmě respektovala. Ale pro mě tato změna přišla ve špatnou dobu. Neměla jsem na vědu opravdu tolik času, kolik jsem chtěla mít, a moje malé děti pro mě v tu dobu byly prioritou. Představovala jsem si, když jsem se vracela po druhé mateřské dovolené, že budu mít delší čas na určitou aklimatizaci, ale bohužel jsem ho neměla. Nemůžu říct, že by to byla chyba mojí šéfové nebo někoho jiného. Prostě se to tak semlelo, že jsem ze sebe měla opravdu špatný pocit. Cítila jsem se zodpovědná za shánění grantů a ten pocit zodpovědnosti byl pro mě natolik deptající, že jsem to nemohla zvládnout. Opravdu jsem z toho byla hodně špatná.

Jak na to reagovali vaši kolegové, když jste řekla, že odcházíte?

No, samozřejmě na to nereagovali pozitivně. Myslím, že i pro moji šéfovou to bylo překvapení, byla z toho určitě zklamaná, protože se si to takhle nejspíš nepředstavovala. Asi i moji kolegové byli hodně překvapení. Nikdo to netušil, protože jsem se o tom, že si sháním jiné místo, s nikým nebavila, vlastně jsem sama nevěděla, jak bude situace vypadat. Bylo to asi nepříjemné překvapení pro všechny. Ze začátku to nedělalo dobrotu, vedoucí na mě

byla trochu nazlobená, ale pak jsme si to nějak vyříkaly. Ona si to asi představovala jinak, já jsem si to ale taktéž představovala trochu jinak...

Můžete mi říct, co je teď obsahem vaší práce, čemu se věnujete?

Na tom je právě skvělé, že pořád dělám vědeckou práci. V současnosti vedu jednu malou výzkumnou skupinu ve vědeckém oddělení naší firmy. Kromě naší skupiny funguje ve firmě několik takových malých vědeckých skupin. Nad sebou máme hlavního šéfa výzkumu.

V době prvního rozhovoru jste pracovala na tématu autoimunitních onemocnění a celiakie. Věnujete se tomuto tématu i teď?

Ano, dá se říct, že moje současné výzkumné téma je tomu minulému hodně podobné. Konkrétně teď pracuju na imunoterapii diabetu prvního typu. Jedná se o to, že je možné připravit specifický druh dendritických buněk, které by mohly pomoci vyléčit diabetes prvního typu, tedy utlumit probíhající autoimunitní reakci. Jedná se tedy spíš o kombinaci základního a aplikovaného výzkumu. Protože jsme biotechnologická firma, hlavním cílem je imunoterapii uvést na trh a podávat ji přímo pacientům. Naše firma ale není zaměřená jenom na diabetes, to je spíš taková okrajová záležitost. Hlavním zájmem je imunoterapie nádorů prostaty, plic a vaječníků. A tam už jsou projekty mnohem víc rozjeté, v některých případech teď začíná třetí fáze klinického testování, takže to jsou už poměrně velké úspěchy i ve světovém měřítku. Doufám, že i s diabetem se to nějakým způsobem pohne dopředu, ale zatím jsme ve fázi výzkumu a uvidíme, jak budeme pokračovat dál.

Mohla byste srovnat pracovní podmínky a prostředí, které máte teď, s pracovními podmínkami a prostředím, které jste měla v Mikrobiologickém ústavu?

Já tedy sama za sebe musím říct, že jsem spokojenější tady. Tím nechci říct, že by se mi předešlá práce nelíbila, to určitě ne, ale tady zatím nejsme finančně omezeni, není tady nutnost psát granty a starat se o přísun financí. To je velká úleva. Jsem hodně spokojená i se svým týmem. Je to takový minitým, jsme celkem tři. Jedna členka je moje studentka, které jsem vedla diplomovou práci a kterou jsem si s sebou přivedla z Mikrobiologického ústavu.

Dovedu si představit, jaké negativní reakce to asi vyvolalo...

Trochu... Ale ona byla hodně šikovná a myslím, že jsme si hodně sedly i lidsky. Když jsem se rozhodla, že půjdu pryč, chtěla jsem, aby šla se mnou, protože najít si k sobě někoho kvalitního do týmu je strašně těžké. Uvědomovala jsem si, že mi to velmi ulehčí příchod do nové firmy. Už se známe, vím, jak pracuje, že je šikovná, že jsme spolu dobře vycházely. Takže aniž jsem ještě věděla, že do firmy půjdu, protože jsem měla i jiné nabídky, řekla jsem jí, že chci, aby šla se mnou, pokud tedy samozřejmě bude chtít. Kromě toho nám v současnosti pomáhá ještě jedna doktorandka, lékařka. Ta je vždycky tři měsíce v nemocnici a tři měsíce u nás.

Co je hlavní náplní vaší práce?

Hlavní je vymyslet protokol pro přípravu tolerogenních dendritických buněk, které by byly využitelné pro léčbu, a nějakým způsobem ho uvést do praxe. To je hlavní cíl. Ale samozřejmě, pokud si vymyslím ještě nějaké věci navíc, abychom měli hezkou publikaci, nikdo mi v tom nebrání – ani mě do toho nenutí. My ale v každém případě chceme publikovat hezké vědecké články. Není to jenom aplikovaný výzkum, důležitou součástí je i věda samotná.

A jak se vám daří publikovat?

Na projektu pracujeme zatím jen dva roky, přičemž samotná vědecká práce běží asi rok a půl, protože první půlrok jsem pracovala jenom na malý úvazek a spíš jsem studovala literaturu a připravovala nějaké věci pro laboratoř. Z tohoto projektu tedy zatím žádné vědecké články nebyly publikovány. Teď ale jeden článek píšu a s kolegyní jsme napsaly jiný článek, který je momentálně v opoňenském řízení. Další vědecké skupiny v naší firmě ale běžně publikují vědecké články v dobrých vědeckých časopisech.

Jak se vaše práce liší z hlediska vztahu s kolegy na pracovišti? Je to v něčem jiné?

To se dost těžko srovnává, protože mám pocit, že jsem s kolegy v Mikrobiologickém ústavu vycházela dobře. S kolektivem jsem tam byla spokojená. Samozřejmě, v každém kolektivu jsou věci horší a lepší, ale nedá se říct, jestli to bylo lepší tam nebo horší tady.

Na mojí současné práci mě ale hodně baví to, že vidím možnost aplikace do klinické praxe. Předtím jsem dělala hlavně základní výzkum. Na vědě mě nejvíc baví poznávat nové věci, hledat, jak co funguje, nořit se do hloubky. Ale když už člověk vidí, že jeho práce opravdu může někomu konkrétnímu pomoci, je to velká stimulace. Najednou pracujete s ještě větším nadšením, protože vidíte možnost, že se výsledek vaší práce k pacientům opravdu dostane. To je na tom tak úžasné a to se mi na tom tak líbí. Jinak ale nemůžu říct, že by to v minulé práci bylo horší a tady lepší, není to úplně srovnatelné.

Na jaké jste byla pozici, když jste odcházela z Mikrobiologického ústavu? Byla jste kmenový zaměstnanec, nebo jste tam pracovala jen na grant?

Byla jsem kmenový zaměstnanec, dokonce jsem měla smlouvu na dobu neurčitou, takže jsem měla ve své podstatě velmi výhodné podmínky. Na to jsem si opravdu nemohla stěžovat. To, že jsem měla smlouvu na dobu neurčitou, nebylo samozřejmostí. Ostatně i v nové firmě mám smlouvu na dobu určitou.

Máte nějaký výhled do budoucnosti?

To nevím. Financování našeho projektu bylo přislíbeno na několik prvních let a pak se uvidí, jak se projekt bude rozvíjet.

Máte záložní plán pro případ, že by vám smlouvu neprodloužili?

Samozřejmě bych chtěla dál dělat výzkumnou práci. Pokud bych tady musela skončit, pravděpodobně bych se vrátila do Akademie nebo třeba do Motola nebo někam jinam, kde se dělá výzkum. Nechtěla bych dělat dealerku nebo něco takového, to by mě ne bavilo. Ale samozřejmě může nastat i situace, kdy taková pozice nebude...

O kombinaci práce a rodičovství

Jak jste zvládala po vaší relativně krátké mateřské sladit práci s péčí o děti?

Výhodou bylo, že moje studentka, které jsem vedla diplomovou práci, byla v práci celý týden a já jsem tam chodila třeba jen na dva dny, kdy jsme zkonkultovaly pokusy, probraly jsme výsledky, domluvily jsme se, co bude dělat dál. To bylo fajn. Kdyby měl člověk dělat vědecký projekt sám, myslím, že za dva dny v týdnu by toho moc neudělal. Je potřeba, aby bylo v týmu víc lidí a maximálně jeden byl na částečný úvazek. Protože když chcete vědu dělat opravdu pořádně, nelze pracovat dva dny a dalších pět dnů běhat kolem dětí. Skloubit rodinu a práci a dělat ji opravdu dobře, to byl vždycky problém. Sám to člověk nezvládne, potřebuje k tomu lidi.

Jak se vám to daří teď? Holčičky už jsou přece jenom asi mnohem samostatnější...

Teď jim je pět a osm let, už jsou větší. Mám devadesátiprocentní úvazek a daří se mi to skloubit. Pokud nedojde k nějaké nepředvídatelné události (nemocné děti a podobně), jde to i relativně dobře. I když jsem samozřejmě ještě pořád v situaci, že o půl čtvrté musím odhodit pipety a běžet pro děti do školky a školy. Mám nevýhodu v tom, že tady nemám ani babičku a manžel je poměrně hodně časově zaneprázdněný. Často jezdí na služební cesty do zahraničí, takže občas je poměrně náročné vše skloubit. Zatím se nám to relativně daří, byť je to někdy stylem „jde to, ale dře to“ (směje se).

Mohla byste zavzpomínat a srovnat, jak jste si představovala, že to budete s dětmi zvládat, a jaká byla nakonec realita?

Realita je hodně odlišná od toho, jak si to člověk maluje růžově. Samozřejmě si představuje, že všechno zvládne a že bude všechno v pohodě. Na spoustu věcí je ale ve výsledku sám. Já jsem na začátku měla hlídání dětí, když ještě nechodily do školky, teď už ale žádnou chuťu nemám a ani ji nechci. Předpokládala jsem, že bude všechno jednodušší. Myslela jsem si, že na vědu budu mít víc času, což samozřejmě někdy nemám. Když přijдете z práce, běžíte pro děti do školky a do školky, děláte s nimi úkoly, večeri, něco v domácnosti a pak je jdete uspat, skončíte o půl desáté úplně vyřízená. Pak zjišťujete, že se vám do ničeho nechce. Ideální by bylo, kdyby měl člověk ještě v téhle situaci sílu si sednout a třeba si číst literaturu, protože práce máme hodně, ten projekt je opravdu rozjetý a na čtení v práci nemám čas. Zdá se mi, že v porovnání s Akademií mám obrovské pracovní tempo. Možná je to ale dané i tím, že jsme projekt rozjeli v poměrně širokém rozsahu v tak malém týmu. Samozřejmě vím, že bych měla práci věnovat ještě trochu víc, že bych měla víc číst literaturu, na což v současnosti nemám moc času. Člověk dost často ale už prostě nemůže...

Náročné je to také tehdy, když jsou třeba děti nemocné nebo když manžel odjede na tři týdny pryč a já jsem na všechno sama. Když zkrátka chci dobře zvládat rodinu i vědu, vysaje mi to spoustu energie. To jsem dřív nepředpokládala. Je to ale možná tím, že děti jsou ještě relativně malé. Čím jsou větší, tím získávám víc času na práci i na koníčky. Také jsem víc přehodila povinnosti na další členy domácnosti – na děti i na manžela. Vždycky jsem měla pocit, že si všechno musím udělat sama, a pak jsem zjistila, že je to cesta do pekla. Takže jsem naložila povinnosti na manžela a na děti a hned je mi líp. Oni se samozřejmě vzpouzejí, nechťejí, ale maminka je nekompromisní (směje se). Maminka je v tom důsledná, protože zjistila, že je pak sama spokojenější a v důsledku toho jsou spokojenější všichni. (směje se)

Jak se tedy do péče o děti a domácnost zapojuje manžel?

Možná jsem v minulém rozhovoru řikala, že budeme s mužem dělat všechny práce v domácnosti půl na půl, ale manžel se tomu občas vyhýbá. Když ho o něco poprosím, tak to samozřejmě udělá, ale řekněme, že sám nevyvíjí přílišnou aktivitu, jak už to tak u mužů bývá. Ale je pravda, že mi pomáhá s dětmi, sportuje s nimi, občas ho donutím udělat něco v domácnosti, zajede mi nakoupit, zajde s dětmi k doktorovi, když jsou nemocné, pohlídá je. To si opravdu nemůžu stěžovat. Ale sám se aktivně nehlásí, řekla bych...

Váš manžel je také vědec?

V době minulého rozhovoru pracoval v soukromé firmě a v Akademii. Potom v Akademii skončil. Jednu dobu to bylo hodně náročné, měl dokonce dvě práce dohromady a nebyl skoro vůbec doma. V současnosti má svoji firmu a ještě pracuje na Lékařské fakultě na částečný úvazek. Myslím, že jedním z důvodů, proč odešel z Akademie, byly i finance. Nevím, jestli bychom z jednoho akademického platu vyžili, když jsem šla na mateřskou. Když jsem se pak vrátila do práce, naše finanční situace se moc nezměnila, protože jsem všechny svoje výděly dávala chůvě.

Kdybyste měla vypíchnout, co pro vás bylo nejtěžší po návratu z rodičovské, co by to bylo?

Asi nastartovat mozek, aby zase fungoval ve vědeckém modu. Pamatuju si, že když jsem přišla po čtrnácti měsících, otevřela jsem protokolové sešity a vůbec jsem tomu nerozuměla. Myslela jsem si, že čtrnáct měsíců není zas tak dlouhá doba, aby toho člověk tolik zapomněl, ale připadala jsem si opravdu „vygumovaná“. Je pravda, že jsem se docela rychle dostala zpátky. V průběhu dvou nebo tří měsíců už to bylo mnohem lepší, ale byl to docela šok. Po druhé mateřské mě to už tolik nestresovalo, protože jsem věděla, že to tak bude. Hlavním problémem pak bylo to, že přišly povinnosti týkající se psaní grantů, které jsem v té době nebyla schopna zvládnout, a to mě strašně frustrovalo. Jediné, co mě v té době drželo, byla asi radost, kterou jsem zažívala s dětmi... Byl to velký stres.

Jak se v té době věnoval dětem váš manžel?

Neříkám, že se nezapojoval, ale byl často pryč. Jednak z pracovních důvodů – měl poměrně hodně služebních cest do zahraničí. Druhá věc je, že je vášnivý lyžař a úplně si to nedokázal odepřít, čímž doma samozřejmě vznikaly

určité konflikty (směje se). Tehdy všechno leželo hodně na mně. Manžel byl třeba deset týdnů v kuse pryč – zkombinoval pracovní cesty a lyžařské cesty, mezitím přijel na dva tři dny domů. Já jsem přitom řešila nemocné dítě, že nám chůva nemůže hlídat a nikdo mi nemůže pomoci. Do toho máte psát grant, sedíte v práci, protože se blíží deadline, a vy nic nevíte, nejde vám to, skoro z toho brečíte...

...a čím víc se hroutíte, tím míň vám to jde...

Přesně tak. Ale třeba jsem to tak viděla jenom já, možná že ta situace ve skutečnosti nebyla tak kritická, ale pro mě byla fakt na zhroucení.

Nelitovala jste toho někdy svého odchodu z Akademie?

Samozřejmě, že mi to bylo jistým způsobem líto. Tu práci jsem měla ráda. Ale na druhou stranu jsem tady spokojenější. I když třeba vím, že to není napořád, že to může kdykoli skončit, přesto mi ten přechod hodně dal. Jednak jsem se naučila spoustu nových věcí, které jsem předtím nedělala, a jednak jsem si i sama dokázala, že to zvládnou. Protože když jsem odcházela do nové práce, bála jsem se, jestli to budu zvládat. Říkala jsem si, že to bude průšvih, že mi to nepůjde. Nevěřila jsem si. Tím přechodem jsem si ale dokázala, že to zvládnou. To pro mě bylo moc důležité, protože mi trochu povyrostlo sebevědomí. Také jsem si polepšila finančně, ale to nebyl hlavní důvod mého odchodu. Líbí se mi i to skloubení základního výzkumu s klinickým, u kterého se člověk naučí i spoustu nových věcí. Takže i kdyby moje nová práce měla skončit, já osobně jsem ze změny v každém případě velmi profitovala. Jsem ve finále moc ráda, že jsem změnu udělala, přineslo mi to v každém případě spíš pozitiva než negativa.

O zahraniční mobilitě a úspěchu

Ještě jsem se chtěla zeptat na vaše zkušenosti s mobilitou. Předpokládám, že od vašeho pobytu ve Vídni, o kterém jste hovořila v minulém rozhovoru, jste asi nikam na delší dobu nevyjela...

Ne. Já jsem se původně rozhodla, že po ukončení Ph.D. odjedu na postdok na univerzitu v USA, ale to nedopadlo, protože nedostali grant, ze kterého by se ten můj pobyt platil, a nějak to vyšumělo do ztracena. Pak jsem otěhotněla a dál už jsem nic neřešila. Samozřejmě mě mrzí, že jsem nikde nebyla na delší dobu. Nevím, jestli je to obecně akceptovatelný názor, ale na druhou stranu si myslím, že zahraniční pobyt není samospasitelný. Je určitě moc fajn, že člověk získá zkušenosti a hlavně se naučí jazyk, ale myslím, že vědec můžete být dobrý i bez dlouhodobého zahraničního pobytu. Buď na to máte, nebo na to nemáte hlavu. A pokud na to nemáte, žádný zahraniční pobyt vám v tom nepomůže.

Přemýšlela jsem, že i když bych měla teď možnost někam třeba na rok vyjet, nedokážu si to představit, hlavně kvůli dětem. Nedokážu si představit, že bychom všichni na dlouho vycestovali, nejsem příznivcem nápadu přesadit celou rodinu někam do zahraničí. Ale kdyby byla možnost třeba takových kratších pobytů typu měsíc nebo dva, tak do

toho bych určitě šla. Teď jsem byla na tři týdny pracovně v Dánsku kvůli pokusům a viděla jsem, že to jde. Kdybych to tedy měla shrnout, mrzí mě, že jsem nebyla na nějakém delším pobytu, ale asi bych to neviděla jako zásadní nedostatek. Nejvíc toho lituji asi kvůli angličtině, kterou bych se tam naučila mnohem lépe než tady.

Jak to bez vás ty tři neděle, kdy jste byla v Dánsku, doma zvládli?

Pochopitelně se všechno zkomplikovalo, protože jakmile jsem odjela, onemocněla první dcera, potom druhá dcera. Naštěstí je už manželova maminka v důchodu, přijela na první týden, aby obhospodařila první dceru, druhý týden s nimi byl manžel sám a ten třetí týden, když onemocněla druhá dcera, zůstala u mých rodičů, protože shodou okolností můj tatínek zrovna nastupoval do důchodu. Manželovi jsem rozepsala, kdy kam koho má odvézt, přivézt, co má komu nabalit do tašky, a odjela jsem s pocitem, že když děti nebudou mít týden vyprané tričko, určitě se nic nestane, a že to neznamená, že jsem špatná matka. Takže to zvládli. Zjistila jsem, že to jde, že třeba není všechno stoprocentně ideální, ale že to určitě všichni ty tři týdny bez maminky zvládnou.

Když se zpětně podíváte na těch uplynulých osm let, co byste vyzdvihla jako své největší úspěchy, co vás potěšilo, co vám udělalo radost? Na co jste pyšná?

Určitě na děti. Ty jsou pro mě prioritou v každém případě. Vědeckou práci a svoje zaměstnání mám velice ráda, ale vždycky pro mě na prvním místě byly děti, protože u nich mám pocit, že mi veškerou energii, kterou do nich vložím, vrátí zpět. Kromě dětí a toho, že to všechno nějak funguje, mám radost i z toho, že jsem změnila práci, že jsem si dokázala, že změnu zvládnou, až jsem byla někdy překvapená, co všechno jsem znovu vymyslela. Byl to pro mě určitý restart. Myslím, že je to opravdu důležité, protože jsem člověk, který si spíš moc nevěří, a vždycky, když mám udělat jakoukoliv změnu, strašně dlouho mi to trvá a pořád nad tím hloubám. Najednou jsem zjistila, že změna může být pozitivní, a podruhé bych se toho už tolik nebála, už bych si věřila víc. Mám také radost, že se mi podařilo skloubit mateřství s prací a kariérou, i přesto, že to bylo někdy za cenu určitých problémů a odříkání.

O proměně vědeckého prostředí, postavení mužů a žen ve vědě a plánech do budoucnosti

O proměně vědeckého prostředí jsme už částečně hovořily, ale chtěla jsem se zeptat, jak se změny v systému české vědy promítají do vaší práce...

Největší problém vidím v současném financování vědy. Na jeden balík peněz je teď najednou mnohem více lidí a konkurence je mnohem větší. Řekla bych, že za těch patnáct let, co jsem pracovala v Mikrobiologickém ústavu, se situace se získáváním grantů stále zhoršovala a bylo čím dál těžší získat nějaké finance, což bylo deprimující, protože bez toho nemůžete pracovat. V naší laboratoři jsme měli vždycky dost grantů a relativně snadno jsme je získávali, ale to se bohužel změnilo. Kromě toho mě dost frustrovalo hodnocení grantů.

Když jsem podávala grant v roce 2010, což bylo po návratu z mateřské, v jednom posudku mi napsali něco ve smyslu, že „mladá vědecká pracovnice na rozdíl od ostatních uchazečů o granty nemá dostatečný počet publikací za dané období a má nízký H-index“, což je index, který souvisí s citovaností. Já jsem ale vykazovala publikace za pět let, měla jsem jich tam pět, z toho jednu v hodně dobrém imunologickém žurnálu, a měla jsem v CV napsáno, že jsem v té době byla na dvou mateřských dovolených. To mě tehdy našťvalo, protože ani H-index jsem neměla nízký. Byla jsem z toho tenkrát frustrovaná, říkala jsem si: Tak co jsem měla dělat? To jsem měla na jedné ruce držet jedno dítě, na druhé držet druhé dítě u prsu a v puse pipetu a pipetovat?! Já nevím, jestli si vůbec někdo přečetl v CV, že jsem byla v tom období dvakrát na mateřské. Myslím, že asi ne. Ale přišlo mi to strašně nespravedlivé, měla jsem pocit, že jsem ty roky svoji práci odváděla dobře, a na to, že jsem byla na dvou mateřských, jsem toho udělala hodně. Stejně to ale nestačilo a to mě našťvalo. Nebo v jiném grantu nám zase napsali něco ve smyslu, že „mladí vědečtí pracovníci nemají dostatečné zkušenosti ze zahraničních pobytů a“ – teď to parafrázuji – „potřebují někoho, kdo by jim řekl, co mají dělat“. Já si nemůžu pomoci, třeba jsem to brala moc osobně....

Proč nikdo nezohlední mateřskou? A co je na tom sakra špatného, jít na mateřskou a starat se o děti? Každý se musí narodit, každý má maminku, která se o něj musí starat. Přišlo mi to nefér! Samozřejmě, že některá hodnocení byla pozitivní, ale v té situaci stačí, když je jeden z posudků nepříznivý a už není šance uspět. To byl třeba i důvod, proč jsem si říkala, že chci odejít, v tomhle systému už jsem dál nechtěla být.

Tím mě přivádíte k další otázce. Část rozhovoru z roku 2005 se točila kolem postavení mužů a žen ve vědě a vy jste tam dost jednoznačně opakovala, že si nemyslíte, že by byly ženy ve vědě nějak diskriminovány, že jde spíš o stereotypy týkající se toho, že mají muži lepší technické předpoklady než ženy. Zajímalo by mě, jestli jste po všech zkušenostech, které jste mi tu líčila, nezměnila názor.

Zrovna zkušenosti s hodnocením grantů tohle moje původní přesvědčení poměrně dost nahlodaly. Mohla jsem se vykašlat na děti, pořídit si chůvu a věnovat se vědě, ale já jsem to tak nechtěla. Pamatuju si, jak jsem jednou takhle

psala grant a už jsem se z toho hroutila, možná jsem i brečela, protože jsem měla pocit, že to nezvládnou. Tenkrát přišla moje šéfová a říkala: „Nebreč mi tady! Proč tady brečíš? Podívej se na kolegu, ten je stejně starý jak ty, taky má děti, taky píše granty, a nehrouť se z toho!“ Jenomže on tam na rozdíl ode mě mohl být pořád. Měl manželku, která se mu o děti starala. Tenkrát mě to samozřejmě také naštvalo! Není pravda, že si jsou v tomhle ženy a muži rovni. Přijdete domů, a když tam ten chlap není, protože je v práci, vy musíte dětem utřít zadeček, uvařit kašičku a pofoukat bolístky. Pokud chlap nepřevzme velkou část povinností a nerozdělí se to půl na půl, což tedy u nás z mnoha důvodů nenastalo, rovnost tu bohužel opravdu není a nemůže být. Platí to hlavně po dobu, kdy jsou děti hodně malé a mámu potřebují. Pak už se situace vyrovnává.

Jaké máte plány do budoucna, ať už rodinné, nebo pracovní?

Pokud jde o pracovní plány, ráda bych zůstala v současné firmě. Byla bych velmi ráda, kdyby se náš projekt podařilo dotáhnout do kliniky. Ráda bych se zapojila i do nějakých dalších projektů a naučila se nové věci, protože to člověka vždycky určitým způsobem povznese. A doma bych samozřejmě byla ráda, aby všichni byli zdraví, užívali si života, měli z něj radost. Nejdůležitější je, aby nám rodina nějakým způsobem fungovala aspoň tak, jak funguje teď.

Rozhovor byl publikován na webových stránkách www.zenyaveda.cz v dubnu 2014.

Mgr. Michaela Lišková

Narodila se v roce 1977. V roce 2003 absolvovala magisterské studium oboru český jazyk a literatura na FF UK v Praze. V roce 2002 absolvovala stáž na Filologické fakultě Univerzity v Lipsku a v roce 2004 nastoupila do doktorského studia, které však byla nucena z rodinných důvodů ukončit. Od roku 2000 působí v Ústavu pro jazyk český AV ČR v oddělení současné lexikologie a lexikografie. Mezi lety 2005 a 2011 se věnovala dlouhodobému projektu Vytvoření databáze lexikální zásoby českého jazyka počátku 21. století, v současnosti pracuje na projektu NAKI uděleném Ministerstvem kultury ČR, jehož cílem je připravit výkladový slovník současné češtiny. Publikovala řadu odborných statí zaměřených na lexikologickou a lexikografickou problematiku, neologii a jazykovou dynamiku. Její práce má však také aplikované přesahy – je autorkou učebnice češtiny pro cizince a aktivně se podílí na popularizaci vědy. Od roku 2008 se podílela na přípravě námětů a scénářů televizního pořadu *O češtině*, který vysílala ČT v letech 2006–2012, od roku 2012 pak koordinovala spolupráci na tomto pořadu. Kromě své vědecké, odborné a popularizační činnosti se také věnuje práci s mladými lidmi. Od roku 2013 je koučkou tutorů programu POJOK Fakulty humanitních studií UK, což je program určený pro zahraniční studenty, kteří usilují o možnost studovat na českých vysokých školách studijní programy v češtině. Ve volném čase ráda čte, sportuje, cestuje a schází se s přáteli.

„Někdy není možné najít dobré řešení, aby šlo zvládnout všechno, a člověk si prostě musí zvolit, co je pro něj momentálně nejdůležitější.“

O práci a kritériích hodnocení vědy

V roce 2006, kdy s vámi kolegyně dělala rozhovor, jste byla doktorandkou a působila jste v Ústavu pro jazyk český AV ČR. Zajímalo by mě, jak se od té doby vyvíjely vaše pracovní a životní dráhy.

Pořád pracuji v Ústavu pro jazyk český na stejné pozici, tedy jako lexikografka. V rovině osobního života jsem se posunula hodně, protože mám dvě dcery. Péče o rodinu moji vědeckou kariéru samozřejmě přerušila a zpomalila. Jsem s tím ale spokojená, neměnila bych.

Mohla byste mi vysvětlit, co je lexikografie za obor?

Lexikografie se zabývá tvorbou slovníků a lexikologie je nauka o slovní zásobě. Obě disciplíny spolu samozřejmě úzce souvisí. Velké výkladové jednojazyčné slovníky, které vycházely dříve, jsou už zastaralé, jednak co se týče materiálu, který se v současnosti proměňuje velice rychle, a jednak i z hlediska zpracování. Dřív nebyly k dispozici počítačové nástroje, což zároveň i omezovalo rozsah naší práce. To však zásadně změnila elektronizace.

V současnosti máme ale problémy s tím, jak jsou nastavena pravidla hodnocení výsledků vědy. Třeba slovník není pro Grantovou agenturu ČR uznaným výsledkem základního výzkumu, je považován za výsledek aplikovaný, které GA ČR nepodporuje. Naopak v grantu NAKI (Národní a kulturní identity) od ministerstva školství, který jsme získali a který je poměrně velkorysý, se slovník hodnotí jako výsledek základního, nikoliv aplikovaného výzkumu. Museli jsme grantovou žádost NAKI tedy postavit tak, že jde primárně o vytvoření softwaru potřebného pro psaní slovníku. Naplnění systému jazykovými daty je pak prezentováno jako nezbytné pro odzkoušení a vývoj tohoto softwaru.

Máte možnost na základě své práce připravovat také nějaké odborné články nebo monografie?

Ano, my to dokonce musíme dělat. K tomu jsou tlačeni všichni odborní pracovníci Akademie věd. Na slovníku je úžasné, že se probíráme skutečným materiálem a nevymýšlíme si nějaké teorie od stolu. Takže skutečně zjišťujeme i nějaké tendence vývojové dynamiky jazyka.

Denně musím zpracovat pět a půl hesla do slovníku, což je poměrně hodně. Ale k tomu píšeme zároveň i studie týkající se dílčích věcí, například do časopisu *Naše řeč*. Musíme se samozřejmě účastnit konferencí a odborných výstupů. Lexikografům se ale od nepaměti vyčítalo, že mají málo publikací. Je to ale pochopitelné, protože píšou hlavně hesla do slovníků.

Jak jste na tom s možnostmi publikovat výzkumy o češtině? Dovedu si představit, že s vaším oborem může být dost velký problém dostat nárokům, které jsou na vědu v současné době kladeny, tedy publikovat v impaktovaných časopisech, v zahraničí apod.

Problém to samozřejmě je. Kritéria hodnocení vědy mají parametry nastaveny tak, že jsou na tom humanitní obory vždycky bity. Přitom si myslím, že nejsou méně důležité než vědy přírodní. Lékař zachraňuje životy, ale humanitní a sociální vědy, když bychom to dovedli až do krajnosti, můžou svým způsobem taky zachránit životy – lépe se dorozumíme, popíšeme nějaké trendy ve společnosti a tím umožníme prevenci jejich neblahých dopadů. Myslím, že by neměly být popelkou.

Není na nás vyvíjen extrémní tlak na publikování v impaktovaných časopisech, pro náš obor existuje také jen jeden impaktovaný časopis, *Slovo a slovesnost*. Na druhou stranu není vůbec špatné, že určitý tlak existuje, protože kdybychom psali jenom slovníková hesla, tak sice vybereme několik pěkných příkladů skutečně současného užití jazyka, ukážeme třeba stylové zbarvení nebo nějakou valenci sloves nebo jmen, ale dynamika nebo třeba nějaké slovtvorné typy by nám utekly. Když je na nás vyvíjen tlak, alespoň každý z nás za čas vyprodukuje nějaký článek, který je zajímavý nebo na něm třeba můžete postavit nějakou teorii. Samozřejmě, že když je tlak příliš velký, publikujete v zásadě to samé pořád dokola nebo se publikují články pro články.

Ted' jsem zrovna připravila krátký článek o dvou neologismech v češtině – trixeso a pexetrio. V češtině máme slovo pexeso pro označení karetní hry (a pro zajímavost, to slovo není v nekomerčních výkladových slovnících zatím podchyceno). U hry trixeso jde o to, že se hledají tři kartičky místo dvou – je tam třeba zvíře, pak zvíře ve skupině a biotop. Když jsem s dcerou hrála tuhle hru, pořád jsem ji označovala jako trixeso, asi proto, že mi to přišlo formálně bliž ke slovu pexeso. Ale Emička mě opravovala, že to je pexetrio, tak to bylo napsané na krabici. Tak jsem se začala zajímat o to, jak se to správně užívá, a ukazuje se, že se trixeso užívá spíše pro variantu hry, kdy se hledají tři stejné obrázky, zatímco pexetrio spíš pro tu variantu, kdy hledáte tři rozdílné obrázky, které spolu nějak souvisejí.

To je zajímavé! Já jsem doted' vůbec nevěděla, že existuje pexetrio – skončila jsem u pexesa...

Slovo pexeso vzniklo z názvu televizní znalostní soutěže PEKelně SE SOustřed', jejíž scénář psal Jaroslav Dietl. Ted' podle toho vznikají další příležitostná slova – existuje třeba rexeso (regionální pexeso) nebo sklepeso (pexeso s obrázky lidí spjatých s divadlem Sklep).

Myslím, že lexikograf by měl být ve styku s běžným životem. Když někdo dělá třeba disciplíny, jako je historická gramatika, nemusí být tolik obeznán s tím, jak společnost žije. Ale u synchronních lexikografů je to jiné. A to i přestože máme obrovské materiálové zdroje, neporovnatelně lepší než dříve.

Kdysi pracoval v Ústavu pro jazyk český jeden lingvista, který žil v klasické patriarchální domácnosti, kde se otec moc nepodílel na výchově dětí a děti musely mít čistý kapesník a být v lati. Když byl tatínek doma, děti mluvily spisovně, i když si spolu hrály, protože věděly, že to otec vyžaduje. A tenhle lingvista pak chodil a říkal, že „dneska už děti mluví spisovně“. Byl o tom přesvědčený a nikdo mu to nevyvracel. Proto si myslím, že je dobré nebýt odtržený od života. Přestože jsme vědci a musíme na sebe mít vysoké odborné nároky, měli bychom zůstat pořád v kontaktu s normálním, každodenním životem, aby slovník skutečně odrážel to, jak se dnes jazyk užívá.

Kdybyste srovnala pozici, kterou jste měla v roce 2006, kdy s vámi kolegyně dělala rozhovor, a pozici, kterou máte teď – v čem se liší?

Teď mi to připadá uspokojivější. Když se v roce 2006 dělala lexikální databáze, byla to taková přípravná fáze a nebyly z toho žádné konkrétní výstupy. Nejsem úplně teoretický typ, netoužím psát nějaká díla jenom pro další odborníky, těší mě naopak vidět, že se moje práce opravdu používá. Proto jsem přijala nabídku na koučingový program. Jde o to, že studenti z fakulty sociálních věd působí v jazykové škole, se kterou Ústav pro jazyk český spolupracuje při certifikacích. Je tam program pro ruskojazyčné studenty, kteří tu chtějí studovat vysokou školu a intenzivně se tu během jednoho roku vzdělávají v češtině. Ukázalo se, že tito studenti mají tradičně velice dobré výsledky při přijímacích zkouškách, ovládají akademickou češtinu, ale že nejsou schopni se domluvit v obchodě nebo když na ně někdo promluví na ulici. Aby se naučili i běžnou mluvu, byli angažováni čeští vysokoškoláci, jenže ti zas neuměli vždy dobře učit češtinu. A tak jsem vstoupila do hry ještě já. Připravila jsem několik teoretických přednášek, také jsem se chodila dívat na výuku a pak jsme společně analyzovali, co tam bylo za problémy. Ta bezprostřední zpětná vazba byla moc fajn. Cítím, že člověk už přece jen dospívá do věku, kdy se na všechno nemusí tak intenzivně připravovat, už může dobře zúročit profesní zkušenosti z předchozích let.

O doktorátu, rodičovství a „sendvičové“ situaci

V rozhovoru z roku 2006 jste mluvila o tom, že vaším tématem je čeština v nových médiích. Stále na tom tématu pracujete?

Na tomto tématu už nepracuju. Disertaci jsem nedodělala a bohužel ani to doktorské studium. Složila jsem všechny zkoušky, ale výchova dětí pro mě byla opravdu náročná. Neměli jsme k dispozici babičky na hlídání, zkoušeli jsme různá hlídání, ale to se nám bohužel neosvědčilo. Byly to různé studentky, které zavolaly pět minut před tím, než měly dorazit na hlídání, že nepřijdou, a já jsem pak musela s batoletem na poradu do práce. Tak jsme si řekli, že do toho dáme větší peníze a zkusíme nějakou agenturu. Slečna, která k nám chodila, nám byla nějak podezřelá a chtěli jsme vědět, jak se k dítěti chová, když tam nejsme. Tak jsme tam jednou nechali zapnutou kameru a zjistili jsme, že zatímco Ema brečela, ona si lakovala nehty, pak si pustila televizi, asi aby ji neslyšela. Ale v agentuře byli seriózní. Omluvili se nám, vrátili nám všechny peníze a tu chůvu vyhodili. Po těchto zkušenostech jsem zkusila založit firemní školku u nás v ústavu, ale bohužel ani to nevyšlo. Zkoušeli jsme tedy různé možnosti,

ale neúspěšně. V té době manžel dodělával svůj doktorát. Do toho mi umíral tatínek na rakovinu. Z hlediska vědy to pro mě opravdu znamenalo velký útlum. Když jste mě teď oslovila, že byste se mnou chtěla udělat rozhovor, tak jsem si říkala: „Vždyť já dělám takové dílčí věci, že bych musela být jedna z vědkyň, o kterých se mluví, to si rozhodně nemyslím.“ V době, kdy bylo potřeba dokončit doktorát, jsem řešila rodinné problémy, které pro mě byly prioritou. Někdy není možné najít dobré řešení, aby šlo zvládnout všechno, a člověk si prostě musí zvolit, co je pro něj momentálně nejdůležitější. Já ale opravdu nemůžu říct, že bych byla nespokojená s tím, jak to dopadlo.

Můžeme se ještě vrátit k vašemu rozhodování o tom, jestli pokračovat v doktorátu?

Bylo mi dokonce nabídnuto vedení lexikografického oddělení. Nabídku jsem ale nepřijala z důvodu, že by to až příliš zasahovalo do mého osobního života. Byla to tenkrát taková divoká situace. Stát se vedoucí by pro mě obnášelo dodělat doktorát. Měla jsem dvě malé děti a do toho tatínek onemocněl rakovinou. Byl rozvedený a sestra, která by se o něj také mohla starat, bydlí daleko, takže to bylo na mně. Ale udělala jsem to ráda. Tím mi ovšem vypršelo těch osm let, které jsem měla na dokončení disertace. Takže letos se do doktorského studia budu hlásit znovu.

Mohly bychom se ještě vrátit do té doby, kdy jste se starala o tatínka? To jste pracovala na plný úvazek?

Ne, to jsem měla malý úvazek, asi čtvrtinový. S každým dítětem jsem byla doma půl roku a potom jsem začala pracovat na dohody. Děti byly ještě velmi malé, když tatínek onemocněl. On byl učitel a těšil se, že půjde do důchodu a pohlídá mi holky, abych zvládla dodělat ten doktorát. A do toho přišla taková rána.

Musela jsem zařizovat komunikaci mezi jednotlivými lékaři a nemocnicemi, které se o tatínka staraly, protože ta vůbec nefungovala a on už to pak sám nezvládal. Nevím ale, jestli bych mohla nějak víc pracovat, i kdybych měla času víc. V tom těžkém období jsem se soustředila spíš na to, abych to jednak zvládla zdravotně, abych třeba neonemocněla, protože kdo by to potom všechno dělal, ale taky abych tím provedla děti, které měly dědečka hrozně rády. My jsme si to celá rodina odžili a myslím, že se nám to podařilo. Řekla jsem si, že věda počká. Kdyby nepočkala, tak bych teď zkrátka dělala něco jiného. Jsem moc ráda, že se podařilo přejet na tu pomalejší kolej a že se teď vracím zase na tu rychlejší.

Jak dlouhou dobu trvala tato situace?

Ten poslední půlrok byl hodně intenzivní.

Vy jste se o tatínka starala i fyzicky? Pečovala jste o něj?

Já jsem chtěla, ale on to odmítnul, že si to nepřeje. Nechtěl, aby ho takhle viděla vnoučata. Byl takový hodně samostatný, nechtěl si od nikoho nechat pomoci ani v té nemocnici, když už opravdu nemohl.

Kolik bylo tehdy vašim dcerám?

Bylo to před dvěma lety, takže jim bylo pět a tři roky. Uvažovali jsme, jestli je vzít na pohřeb, nebo ne, nakonec jsme je tam vzali a myslím, že jsme udělali dobře. Byla jsem klasický „sendvič“, jak se tomu říká.

Ale v sendvičové situaci bývají většinou ženy kolem pětačtyřiceti padesáti let. Vy jste se do ní dostala trochu brzy...

Někdy to prostě přijde. Horší je, když děti umřou rodičům než obráceně. Tatkovci bylo šedesát, takže byl mladý, ale co s tím člověk nadělá? Já jsem ráda, že máme se sestrou čisté svědomí, že jsme víc udělat nemohly. I když to byly někdy vypjaté situace, udělaly jsme maximum a můžeme to v klidu uzavřít. Hezky na dědečka vzpomínáme. Chtěl být rozprášený v Krkonoších, tak jsme ho tam s dětmi vzali...

Tak takové téma se mi v rozhovorech s mladými vědkyněmi ještě neobjevilo...

Zaplatřámbu se to mladých žen ještě většinou netýká.

Zmínila jste se, že jste měla problémy s hlídáním dětí. Vy jste v té době holčičky nemohla dát do školky?

V té době bychom potřebovali jesle. Ty ale tenkrát na Suchdole, kde bydlíme, nebyly. Vlastně v dosahu nebylo nic. Zkoušeli jsme toho hodně, ale bohužel se nic nezdařilo. Když to opravdu už nijak nešlo, řekla jsem se si: „Dobře, tak v tomhle období života řeším hlavně děti.“ Ale práce jsem se nikdy úplně nevzdala a vždycky jsem na něčem pracovala nebo něco organizovala. Hodně jsem se věnovala třeba popularizaci. V televizi byl pořad O češtině, který jsem pak i koordinovala. Myslím, že je důležité, aby věda nebyla uzavřena v nějaké slonovinové věži. Ten pořad byl po sedmi letech zrušen, protože se televizní pořady časem přezijí. Teď jsme s kolegyní zkusily dát návrh pořadu pro dětský kanál ČT Děčko ve spolupráci s dramaturgyní, která připravovala ten náš původní pořad o češtině.

Jakým způsobem vám v práci vycházeli vstříc?

Velmi. U nás je umožněna práce z domova a někdy je to dokonce i žádoucí, protože pracovních míst (stolů s počítači) je méně než zaměstnanců. A když pracujete na databázi po internetu, je opravdu jedno, kde sedíte. Samozřejmě je nezbytné se scházet na nějaké porady, což pravidelně děláme. Byli vůči mně velice vstřícní. Ale nutno říct, že já jsem tu práci zase vždycky odvedla, že jsem toho nijak nezneužívala.

O akademické mobilitě a dvoukariéřním partnerství

V minulém rozhovoru jste mluvila o tom, že jste byla na zahraničním pobytu v Lipsku. Chtěla jsem se zeptat, jestli jste od té doby byla na nějakém delším zahraničním pobytu.

Teď vyjždím opravdu jen na krátké několikadenní akce, jako jsou konference nebo stáže. Byla jsem v Sofii v Bulharsku, protože jsem převzala vedení tříleté česko-bulharské spolupráce týkající se problematiky neologie. Na závěr k tomu bylo v Sofii uspořádáno kolokvium a vydala se česko-bulharská monografie. Samozřejmě, že děti onemocněly, takže manžel dohromady s paní na úklid musel nějak zvládnout (směje se). Byl tam prostor, abych v Sofii zůstala o pár dní déle, ale necítila jsem, že by to rodina zvládla. Zdálo se mi to sobecké. Když teď jezdím na konference po Čechách, jedu maximálně na tři dny. Myslím, že týden by beze mne zvládli, ale delší dobu asi ne.

Myslíte, že mobilita hraje ve vašem oboru důležitou roli?

Já myslím, že ano, protože v lexikografii jde o způsoby zpracování slovníků, o využívání korpusů, třídění dat, a zahraniční zkušenosti proto mohou být velmi inspirativní. My se zatím družíme se Slovany, intenzivně se Slováky, což je nám velmi prospěšné, a také s Polskem. Snažíme se obracet i do Velké Británie, která je lexikografickou kolébkou, a do Německa. Je řada oblastí, kde se setkáváme s identickými problémy.

Uvažovala jste o tom, že byste vyjela někam do zahraničí na delší dobu?

Když jsme uvažovali o mobilitě, bylo to spíš kvůli manželovi. On vyučuje na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT a urychlovače, na nichž spolupracuje, jsou umístěny po celém světě – jeden je ve Švýcarsku v CERNu, další jsou pak v Brookhavenu u New Yorku a v Japonsku. Něco z toho objel sám, něco se mnou ještě za svobodna. Takže jsme uvažovali spíš tímhle směrem, protože tam jsou i finanční zdroje. S lingvistikou by to byly asi jen nějaké výměnné pobyty a myslím, že ani ten přínos by nebyl nějak markantní.

Když váš manžel jezdí do zahraničí, tak jezdí sám?

Ano, ale většinou jde taky o krátkodobé, několikadenní pobyty. Jen jednou byl pryč na měsíc. Kupodivu s dětmi to zvládám lépe, než když jsem byla těhotná a manžel odjel. Měla jsem strach, že kdyby se něco stalo a byla bych doma sama, nikdo o mně nebude vědět.

Když odjedete vy, tak to manžel také zvládá?

Zvládá to většinou sám a je skvělý. Když třeba během pracovního týdne přijde nějaká nemoc nebo mám pracovní akce a potřebuji pracovat o víkend, vezme dcery klidně na víkend pryč.

V rozhovoru z roku 2006 jste mluvila o tom, že vám přijde přirozené, aby spolu partneři sdíleli péči o děti i o domácnost. Jakým způsobem se ta realita liší od vašich plánů?

Liší se. Hodně se to změnilo. Slevila jsem ze svých nároků. Předtím mě popouzelo, když manžel něco neudělal, ale teď jsem se spíš smířila s tím, že určité věci sice nedělá, ale dělá zase řadu dalších, a hlavně je živitelem rodiny. Beru to tak, že já dělám zase jiné věci. On se stará třeba o auto, nebo když jsou nějaké technické problémy v domácnosti. Ne, že by to vždycky zařizoval on, ale můžu se na něj spolehnout. Také jsem přehodnotila to, jak má vypadat uklizená domácnost (směje se). Přestože se s manželem podílíme na péči o domácnost, samozřejmě větší část práce dělám já, asi jako většina žen. Ale vycházíme si vstříc.

Vy jste příklad dvoukariérního partnerství. Zajímalo by mě, zda jste spolu někdy řešili, či kariéra dostane přednost...

Ano, diskutovali jsme o tom, ale když jsme měli malé děti, zjistila jsem, že jsem typ matky, co je s dětmi ráda. Uvědomila jsem si, že sice chci dělat kariéru, ale že mi nevádí, že ji oba zároveň úplně intenzivně dělat nemůžeme. Často se smějeme, že bychom doma potřebovali ještě manželku, která by se postarala o děti, uvařila by, uklidila a nakoupila. Když byly děti ještě malá miminka, kojila jsem je a přirozeně jsem k nim měla blíž. Manžel mezitím dodělal disertaci a teď se pomalu připravuje na docenturu. Teď ale přichází řada na mě. Domluvili jsme se tak, nebylo to vůbec nijak vyhocené a necítím se nijak upozaděná. A kdybych byla přesvědčena o tom, že zrovna v tu chvíli mám kariéru dělat já, věřím tomu, že bych ji dělala. Ale já jsem si ten čas s malými dětmi chtěla užít. Nedokázala bych dlouhodobě být jenom s nimi a nedělat nic jiného, ale ani bych nedokázala pracovat s miminy na plný úvazek, abych přišla o jejich první slova, krůčky, o tu jejich kouzelnou bezmeznou důvěru v maminku. Mrzí mě, že jsem nedodělala doktorát, ale nestál by mi za to, aby se mi rozpadlo manželství nebo jsem z toho stresu onemocněla, což by tak možná dopadlo.

Obvykle se vědkyň také ptám, jak se liší jejich původní představy týkající se kombinace práce a rodičovství od reality...

Já jsem si plánovala, že třeba manžel bude na otcovské dovolené nebo že s dětmi půjde bez problému pracovat. V tom je realita tedy radikálně odlišná, protože péče o děti je náročná a nevyspaní samozřejmě zhoršuje až znemožňuje koncentraci.

O vědecké profesi a její proměně

Pocítujete na sobě negativní dopady rostoucího tlaku na účelové financování a rostoucí nejistoty práce?

Účelové financování je problém obzvlášť u velkých projektů, například když je slovník naplánován na deset let a reálně je jasné, že bude trvat minimálně dvanáct let. Krátkodobé financování na dva nebo čtyři roky může narušit

kontinuitu pracovního týmu. Kolektiv samozřejmě nějak pracuje dohromady a jsou tam různé pozice nebo typy lidí – prostě každý přispívá něčím jiným. Ale nevím, jak to udělat líp, protože na druhou stranu je třeba chápat, že věda je speciální oblast. Kdyby byly všechny smlouvy definitivní, někdo by toho mohl zneužívat.

V rozhovoru z roku 2006 jste mluvila o nevýhodách vědecké profese a stěžovala jste si na neúměrně nízké finanční ohodnocení své práce. Máte pocit, že je to teď lepší?

Myslím si, že věda je u nás dost podfinancovaná a stejně tak i platy vědců. Když si vezmete, kolik toho člověk musí vystudovat, kolika konkurzy musí projít a jak se práci musí věnovat, často nad rámec svého úvazku, nejsou platy odpovídající. Pokud to srovnáte třeba s tím, kolik berou lexikografové v Německu, myslím, že to je u nás hodně podhodnocené. Ale oproti dřívějšímu se to zlepšilo, to určitě.

O úspěchu a plánech do budoucna

Kdybyste se měla podívat zpátky na uplynulých sedm osm let, co byste vyzdvihla jako své největší úspěchy, z čeho máte radost, na co jste hrdá?

Jsem moc ráda, že pracujeme na tom slovníku, protože je to potřeba, po kvalitním slovníku volá i veřejnost. Komerční slovníky ten akademický nikdy nemohou nahradit, komerčním nakladatelstvím jde logicky o zisk a je v nich velký tlak na rychlost. Kvalita tudíž nemůže být špičková, i kdyby tam pracovali sebelepší lidé. Uspokojuje mě, že mám práci, která je potřebná, baví mě a snad mohu i nějak smysluplně přispět. Osobně jsem ráda, že mám fungující manželství, a jsem moc pyšná na své dvě dcery.

Kdybyste se měla zamyslet nad tím, co vlastně znamená úspěch ve vědě, ve vašem oboru, co by to bylo?

Já nevím, třeba vymyslet nějakou teorii, kterou potom začnou používat i zahraniční pracoviště, což se kdysi povedlo třeba Františku Danešovi. Za úspěch v lexikografii považuji smysluplně zpracovaná hesla.

Jaké máte plány do budoucna?

Tak pokud jde o rodinu, žádné velké změny neplánujeme. V práci bych ráda, kdyby se nám dařilo zdárně pokračovat ve všeobecném výkladovém slovníku a vedle toho publikovat další díl slovníku neologismů, pak budu spokojená.

Rozhovor byl publikován na webových stránkách www.zenyaveda.cz v únoru 2014.

RNDr. Eva Muchová, Ph.D.

Narodila se v roce 1980. Vystudovala Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Již během magisterského studia začala pracovat v Ústavu organické chemie a biochemie Akademie věd ČR ve skupině prof. Ing. Pavla Hobzy, DrSc., kde prováděla výzkum pro svou diplomovou práci. V roce 2007 úspěšně ukončila doktorské studium a mezi lety 2003 a 2006 zde učila. V letech 2003–2007 se věnovala přípravě chemických olympiád – byla autorkou úloh, lektorkou na přípravných soustředěních a mentorkou českého týmu na mezinárodní chemické olympiádě. V letech 2009–2010 působila na Přírodovědecké fakultě jako odborná asistentka. Od ledna 2013 pracuje v ÚOCHB a na VŠCHT v Praze jako vědecká asistentka. Absolvovala zahraniční pobyty na Univerzitě v Lille (kde působila jako stipendistka francouzské vlády) a v Institutu fyziky ve Varšavě. Ve volném čase ráda sportuje a čte.

„Mám pocit, že svobodné ženy u nás mají dost možností. Ale když mají děti, trochu to drhne.“

O pracovní dráze

Když s tebou v roce 2006 dělala kolegyně rozhovor, studovala jsi v doktorském studiu a k tomu jsi pracovala na ÚOCHB. Zajímalo by mě, jak se od té doby proměnila tvoje pracovní pozice, co děláš teď.

Moje pracovní pozice se vlastně úplně vygumovala. Po doktorátu jsem šla rovnou na mateřskou a na mateřské jsem s druhou dcerou až doteď. Mezi dětmi jsem byla na měsíční stáži ve Francii, kam jsem odjela s desetiměsíčním dítětem. Ještě jsem spolupracovala s Martinou Roeselovou, s níž jsem dokončovala projekt, na kterém jsem začala pracovat v posledních dvou měsících na doktorátu. Rok a půl jsem pracovala na Přírodovědecké fakultě, kde jsem dostala malý úvazek. Měla jsem tam přednášku, ale jen jeden semestr. Pak jsem otěhotněla podruhé a byla jsem doma dva roky s druhou dcerou. To jsem nepracovala vůbec. Ten poslední půlrok jsem se musela rozhodnout, co se sebou. Byla na mně řada s přednáškou na Přírodovědecké fakultě a já jsem si nedokázala představit, že se dvěma dětmi a provozem, který mám na starost, bych byla schopna utáhnout čtyřhodinovou přednášku. Navíc po tom, co je člověk dva roky doma bez nějakých výpočetních možností, aniž by se mohl s někým radit, je dost těžké se vrátit. Přišlo by mi to vlastně i nefér vůči studentům, protože si myslím, že by jim měl přednášet někdo, kdo je fundovaný, kdo na tom tématu aktuálně pracuje, a ne někdo, kdo je dva roky doma a předtím to dělal jednou. Takže jsem se rozhodla, že dám výpověď. Vedoucí katedry mi říkal, že má zájem mít na katedře lidi na plný úvazek, kteří tam budou učit a k tomu dělat vědu. Já jsem měla úvazek 0,27 a plný jsem kvůli dětem nechtěla. Ale vůbec toho nelituju. Takhle jsou nastavené podmínky, dohodli jsme se ke spokojenosti obou stran, že odejdu. Před Vánoci 2012 jsem pak dostala nabídku od kamaráda dělat mu vědeckého asistenta. Okamžitě jsem souhlasila a nastoupila jsem na pozici, kterou dělám od ledna 2013. Pak si mě najal ještě jeden kolega, takže mám vlastně dvě zaměstnání na částečný úvazek a zatím mi to vyhovuje. Myslím, že pro mě je to teď ideální práce.

Jak zvládáš tyto práce kombinovat? Pokud vím, částečné úvazky málokdy skutečně odpovídají sjednanému rozsahu...

Dohromady mi to dělá úvazek 0,4. Ale je pravda, že často věci dodělávám doma, po večerech, do noci. Když jsem celá šťastná řekla svým rodičům, že mám tuhle nabídku, nebyli z toho zrovna nadšení. Mysleli si, že je to něco jako sekretářka. Ale ve skutečnosti to tak není – mám na starosti granty, konečnou editaci textů, posterů, web apod. Takže to nejsou žádné triviální úlohy. A taky bych se měla podílet na dodělavce jednoho starého projektu. Velká věda se ale za pár hodin dělat nedá. Tuhle práci naopak dělat můžu, protože ji mám za čtyři hodiny hotovou.

Nevím, jestli to bude práce, kterou budu chtít dělat celý život. Teď mi absolutně vyhovuje. Je fajn, že úkoly jsou jasně definované, jsou dost malé a jsou relativně rychle hotové. A já mám pocit, že mi to jde, že pracuju, že odvádím svou práci dobře, vidím za sebou dokončené věci, i když jsou to třeba maličkosti. Potřebuju za sebou vidět výsledky a potřebuju je vidět docela rychle. Když jsem pracovala na vědeckém projektu, až třeba po dvou letech z toho byl článek. Člověk z toho sice má pak radost, ale...

Můžeme se podrobněji vrátit k období, kdy jsi dokončila doktorát?

Doktorát jsem dokončila v roce 2007. Ke konci už mě moc nebavil. Neznám mnoho studentů, kteří by celou dobu s nadšením pracovali, dokončili doktorát a vrhli se hned na postdok. Myslím, že na doktorátu nebo po dokončení nastane určitá krize – máš pocit, že je to hrozně otravné, nikam to nevede a nevíš, co se sebou. A najednou už si člověk přijde docela starý na to, aby začínal něco nového. Měla jsem velkou krizi, skoro jsem si i chvílemi říkala, že snad doktorát ukončím, aniž bych ho dodělala. Pak jsem ale spolupracovala s jedním kolegou na projektu a to mě tak nakoplo, že jsem disertaci dopsala.

Když jsem dokončila doktorát, už jsem byla dva roky vdaná, takže jsme chtěli děti, ale to se nedá úplně naplánovat. Říkala jsem si, že zkusím postdok. V momentě, kdy jsem o postdok zažádala a už se to začalo realizovat, zjistila jsem, že jsem těhotná. Musela jsem proto stáž odmítnout. Napsala jsem o tom dotyčném a on mi poslal velice nepříjemný a hrubý e-mail, že jsem nezodpovědná a jak si můžu dovolit žádat o postdok, když jsem těhotná. V kopii to zaslal ještě dalším dvěma lidem, kteří mě doporučili. Byla jsem z toho dost špatná. Ale musím říct, že můj vedoucí, profesor Hobza, zareagoval výborně. Řekl mi: „Evo, to nevádí. Tak vám gratuluju.“ (směje se) Nicméně potom došlo k jedné nepříjemnosti, založené na kompetenčním nedorozumění, na jehož základě mi neprodloužili v UOCHB pracovní smlouvu a já jsem skončila půl roku před porodem nezaměstnaná na úřadu práce. Byla jsem tehdy našťavaná, že to tak dopadlo. Já sama jsem do toho nevstupovala konstruktivním způsobem. Myslím, že kdybych byla trpělivější a míň vznětlivá, asi by to dopadlo jinak... Když se na to ale dívám zpětně, nemám s nikým ze svých bývalých kolegů problém a normálně se spolu bavíme. Jak říká můj kamarád, je to, jako když prší a pak přestane. Přesně tak to teď hodnotím i já – bylo to, jako když přšelo, a teď už je to dobré...

Pak jsi tedy odešla na mateřskou...

Ano. Na první mateřské jsem byla doma deset měsíců a pak jsem dostala nabídku od kolegyně Marty Roeselové. Ona je takový hnací motor, hodně podporuje jiné ženy ve vědě kolem sebe. Povzbuzovala mě: „Hele, sem můžeš jet, zkus to.“ Já jsem si říkala: „Ty jo, s desetiměsíčním dítětem půjdu pracovat někam do zahraničí?“ To jsem si vůbec nedokázala představit. Ale ona mě přesvědčila, že to půjde. Pokud totiž někdo dokázal překonat překážky, je to právě Martina.

Dostala jsem stipendium francouzské vlády, které přiděloval Francouzský institut. Připravily jsme tam tenkrát takovou krátkou prezentaci, na základě toho projekt posoudili a já jsem dostala peníze, abych mohla vyjet. Martina měla domluvenou kooperaci s jednou skupinou ve Francii, na Univerzitě v Lille, jejíž šéfka má taky tři děti, jako Martina. Takže to bylo velmi přátelské prostředí. Odjela jsem tam na měsíc i s tím desetiměsíčním miminem. Na čtrnáct dní tam byla moje máma a na čtrnáct dní tam byl manžel. Rodina mi v tom hodně pomohla, jinak bych nikam neodcestovala.

Co pro tebe tato stáž znamenala?

V té době jsem si uvědomila, že můžu něco dělat. Že když se to zorganizuje, budu moct někam docházet a dítě to zvládne. Děti jsou na mě dost fixované, a tak jsem měla pocit, že nemůžu nikam jít, že na mně ty děti hrozně visí. Proto mi to hodně pomohlo psychicky, spíš než že by mi to otevřelo cestu k nějakým pracovním příležitostem.

Nejlepší na tom ale bylo, že jsem vlastně dostala šanci vůbec chodit do práce. Proto mě do toho taky Martina tlačila, protože tady v Čechách jsem nedokázala zajistit hlídání pro děti. Takhle malé děti je skutečně problém někam dát, aby člověk mohl vypadnout z domu. Nemáme babičky, které by byly blízko, i když jsou velmi ochotné, nikoho, kdo by mohl v rodině hlídat. Ve Francii jsme fungovali jako rodina v úplně jiném režimu. Bohužel, po příjezdu domů to bylo s hlídáním zase horší...

Když jsem se vrátila z Francie, vzala jsem úvazek 0,27 na Přírodovědecké fakultě. Z toho jsem aspoň částečně zaplatila hlídání. Jesle stály víc, než jsem vydělala. Se dvěma dětmi už by to ale tímto způsobem ufinancovat nešlo.

Co bylo náplní tvého úvazku?

Připravit si a odučit přednášku a dělat vlastní výzkum.

To vše na úvazek 0,27?

Já jsem víc hodin nechtěla.

Ale to je přece strašně málo času, zvlášť pokud učíš novou přednášku...

Ano, vezme to mnohem více času. Když jsem dokončovala tu poslední lekci, říkala jsem si, že už tohle nemůžu dělat. V té době jsem byla už opět těhotná s druhým dítětem a bylo mi neuvěřitelně špatně. K tomu jsem měla dvouapůlleté dítě, o které jsem se musela starat, které jsem musela ráno vodit do jeslí a odpoledne vyzvedávat. Přednášku jsem si připravovala každý den do půlnoci, kromě dne, kdy jsem přednášela – to jsem si dala volno. Musela jsem se ty věci znovu učit, odvozovat, připravit si cvičení – bralo mi to hrozně moc času. Bylo to opravdu náročné, proto jsem se rozhodla, že to takhle dělat nemůžu.

Neozvala ses, aby ti přesčasy aspoň proplatili?

Já na to nemám. Je to asi problém, který má více žen. A podle mě je to obecně problém částečných úvazků. Řeší to skoro všechny moje kamarádky, co při dětech pracují na částečný úvazek. Já ale nemám odvalu si říct o to, aby se mi všechny hodiny zaplatily, aby mi dali větší úvazek, protože vím, že jsou dny, kdy nemůžu přijít, a že těch dnů je vlastně docela dost. Nevím dopředu, kdy se děti ráno vzbudí s teplotou, kdy jim poteče z nosu a já je nebudu moct dát do školky. Navíc ve vědě se tak nějak počítá s tím, že všichni dělají to, co je potřeba, a nepočítají si hodiny.

Nevím, jak to vyřešit. Myslím, že si za to jako ženské můžeme samy – neumíme si stoupnout a říct, že tohle je moje práce, kterou jsem udělala doma, strávila jsem na ní tolik a tolik hodin, které chci zaplatit. Navíc, pokud má člověk částečný úvazek, nemá čas si uvařit kafe, popovídat si s kolegy, dojit si na oběd – tedy to, co většinou lidé dělají ve své pracovní době.

Pokud jsi měla takhle malý úvazek před nástupem na mateřskou dovolenou, muselo ti to i velice radikálně snížit výši mateřské...

To byla tedy peripetie! Paní na sociálce se z toho ježily vlasy na hlavě. Říkala mi: „Jéžiš, vy jste mezi těhotenstvími pracovala! Kdybyste nepracovala, udělala byste líp!“ Protože jsem pracovala krátce a na malý úvazek, mateřská byla tak nízká, že mi ji museli dorovnávat aspoň na úroveň rodičovského příspěvku. Nemohla jsem si tedy ani zvolit dvouletou variantu pobírání rodičovského příspěvku.

Kolik dnů v týdnu máš rezervováno pro práci?

Pracuju čtyři dny v týdnu vždy do dvou hodin. Pak jedu pro děti do školky, mám pro ně celé odpoledne. Chci, aby děti měly odpoledne nějaký program a abych já byla ten, kdo je vede na kroužky, abych já byla odpoledne s nimi na hřišti, i když mě tam samozřejmě nepotřebují. Proto víc pracovat nechci. Dalších pár let to určitě budeme dělat takhle. Prioritou je pro mě vědomí, že děti půjdou do puberty s tím, že mají zájmy, věnují se nějakému sportu, jsou bez komplexů, mají pocit, že se o ně rodiče starají.

O tom, jak se život změní po narození dětí

Když se zpětně podíváš na svoje představy, které jsi měla před sedmi lety o mateřství a o svém pracovním postavení, jaké je to ve srovnání s realitou? Je něco, co tě překvapilo nebo co je třeba úplně jinak, než jsi předpokládala?

Já jsem si to vůbec neuměla představit. Absolutně jsem nevěděla, jak to bude vypadat, vůbec jsem nevěděla, do čeho jdu. Nevěděla jsem, jestli budu chtít pracovat, nebo jak to bude. Věděla jsem, že nemáme nikoho, kdo by nám s dětmi mohl pomoci každý den, že to bude hodně na mně a že já budu ten, kdo se bude o děti starat. Takže

to jsem očekávala. Jsem naopak příjemně překvapená, že se mi povedlo vrátit se do práce ještě před tím, než mi skončila rodičovská, že jsem nebyla šest let v kuse s dětmi doma, dostala jsem šanci také dělat něco jiného.

Co jsem si myslela a na co jsem změnila názor, je náročnost péče o děti. Říkala jsem si, že děti vyžadují péči jenom první dva roky a pak už jsou velké. Ale teď vidím, že jsou pořád malé!

Kolik let je teď vašim holčičkám?

Helenka je v první třídě, je jí šest, a mladší Monice jsou tři.

Mluvili jste s manželem ještě před narozením dětí o tom, jak se oba zapojíte do péče o ně?

Ne. Je to, jako když tě hodí do vody, to se nedá naplánovat dopředu. Šli jsme do toho po hlavě, neměli jsme nic naplánované. Já jsem asi měla nějaké představy, myslela jsem si, že budeme všechno dělat společně, ale když se děti narodily, realita byla jiná. Naše děti jsou takové hodně „umaminkované“. Manžel říká, že když děti řvou, chtějí stejně jenom mě... (směje se). Myslím, že jak děti rostou, oceňují manžela čím dál víc a já mám také víc času. Manžel má skvělý rozhled, spoustu zájmů, vymýšlí výborné výlety a spoustu věcí ví, pořád něco studuje ...

Ty uklížeš a on si studuje... (směje se)

Já se věnuju domácnosti, nevím, co dřív, ale manžel si potřebuje přečíst *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, protože je musí číst každý den (směje se). On se pořád udržuje intelektuálně na úrovni. Čte si knížky, spoustu věcí ví, umí si dát věci do souvislostí, takže pro rodinu vlastně vytváří určité intelektuální zázemí a to je pro mě taky důležité.

Já organizuju celou rodinu. Když se bavím s lidmi z vědy, jejichž partneři jsou často také z vědy, vidám u nich úplně jiné rozložení. Často mezi nimi jsou muži, kteří mají flexibilní pracovní dobu, věnují se malým dětem i domácnosti. Ale tam, kde pracuje manžel, je to úplně jiné, má pracovní dobu, schůzky apod. Moc flexibilní není.

V rozhovoru před sedmi lety jsi zmiňovala, že máte s manželem vcelku rovnoměrně rozdělené úkoly v domácnosti. Změnilo se něco po tom, co se vám narodily děti?

Asi to nejde rozdělit rovnoměrně, když jsem s dětmi na mateřské. Ale možná něco dělám špatně. Tím, že je člověk celý den doma s dětmi, se práce rozloží do celého dne a zároveň není nikde vidět. Když člověk přijde večer domů, zbude tam tak akorát neumyté nádoby. Péče o domácnost je práce, která je pro partnera neviditelná, protože když přijde domů, je už všechno hotové.

Já jsem pochopila péči o domácnost jako součást mateřské. Beru to tak, že to dělám i pro děti, že budeme v pěkném prostředí, že budeme něco společně dělat. Teď, když se vracím do práce, ale nastává problém. Najednou začínám tlačit manžela k tomu, aby se víc zapojil, a já jsem to možná trochu nepříjemné.

A manžel nechce akceptovat, že se situace mění, když teď pracuješ?

On je za moji práci rád, bere to, vždycky říká, že mě hrozně podporuje, ale je to spíš ve smyslu: „Ve svém volném čase si dělej, co chceš, v tom tě podporuju.“ (směje se) To si dělám legraci. Manžel a děti si zvykli na určité pohodlí, najednou není nakoupeno, protože jsem to nestihla, není čisté prádlo, protože ho nikdo nevypral, ale není to zásadní problém. Doma mám podporu a taky svobodu v tom, že na mě neleží hlavní zodpovědnost za rodinné příjmy, což je velmi důležité. A na ty běžné věci si asi najmu někoho, kdo mi s tím pomůže.

Zajímavé je, že v rodinách, kde zůstanou s dětmi doma muži, si muži k péči o děti péčí o domácnost automaticky nepřibírají a tyto činnosti vykonávají dál ženy...

...protože mají samozřejmě pocit viny, že nepečují o hnízdo.

Já už hrozně dlouho přemýšlím o tom, proč jsou ženy neúspěšné v práci. Mám paní, se kterou chodím běhat, má dvě děti, je ve stejné pozici jako já a často se spolu bavíme. Ona je architektka, ale když prezentuje svoji práci, systematicky snižuje její hodnotu. Řekne mi třeba: „Teď jsme měli v práci nový projekt. Já a kolegové jsme navrhli různé varianty a investor si vybral to, co jsem navrhla já“, místo aby řekla: „Vyhráli jsme to s mým návrhem.“ Já to dělám taky, děláme to všechny.

Nedávno jsem viděla jednu zajímavou přednášku šéfky Facebooku Sheryl Sandberg na TEDu. Říkala, že ženy chtějí, aby je lidi měli rádi za to, co dělají, a je to pro ně důležitější než to, jak vysoko vystoupají. Ženy chtějí být oblíbené za to, co dělají.

O proměně vědeckého prostředí a genderových vztahů

V rozhovoru před sedmi lety jsi říkala: „Když se dnes podívám na mladší kolegy, a především kolegyně, vidím, že mají daleko větší sebevědomí, než jsme měli my. Možná, že za deset let už nebudete mít v NKC-ŽV co dělat, komu pomáhat. Tento problém přirozeně dozní a zanikne. I ta starost o domácnost přestane být časem tématem.“ Máš pocit, že se od té doby něco změnilo? Že ženy v profesi a ve vědě udělaly skutečně takový posun, že se genderové vztahy takovým způsobem posunuly k lepšímu?

Nemám. To jsem tehdy asi přestřelila. Ale mám pocit, že se to posouvá správným směrem. Fandím vašemu týmu, děláte věci, kterými posouváte tu zkostnatělou strukturu – viz například stížnost k ombudsmanovi na pravidla přerušení grantů z důvodu rodičovství u GA ČR. Myslela jsem si ale, že to půjde rychleji...

Mám pocit, že svobodné ženy u nás mají dost možností a já osobně jsem se nikdy nesetkala s genderovou diskriminací. Ale když máš děti, trochu to drhne. Proto jsem byla hrozně ráda, že si mě najali kamarádi, kolegové, kteří mají otevřenou hlavu a nebojí se dát příležitost ženám s dětmi.

Zajímala by mě tvoje reflexe proměny vědeckého prostředí za poslední roky. Sice teď už neděláš vědu, ale ve vědeckém prostředí se stále pohybuješ. Hodně se například hovoří o tom, že jsme svědky určité posedlosti měřením vědeckého výkonu...

Zvýšená orientace na výkon a fokusování výzkumu tak, aby byl úspěšný, se určitě projevuje. Na ÚOCHB je teď patrný posun od kvantitativního měření publikační činnosti k hodnocení založenému na kvalitě. Už nerozhoduje počet paperů, ale jaké jsou, zda jsou opravdu perfektní. Dává se přednost jednomu skvělému článku před pěti články v nízké impaktovaných časopisech. A pokud jde o problémy s financováním, myslím, že největším problémem GA ČR je malá flexibilita. Domnívám se, že peněz na výzkum by bylo mnohem víc, kdyby se s nimi dalo lépe pracovat.

Také nechápu, proč se mají v naší zemi sponzorovat oblastní vědecká centra na úkor hlavního města. Co to je za nesmysl? Nedívím se, že pak chybějí peníze na skutečně kvalitní výzkum.

O úspěchu a plánech do budoucna

Kdyby ses měla podívat zpátky na těch uplynulých sedm let a měla bys vyzdvihnout svoje největší úspěchy, něco, o čem se domníváš, že se ti povedlo, co by to bylo?

Úspěch? Já vidím největší úspěch v tom, že fungujeme jako rodina, a přitom máme každý svoji práci. Martin má svoji práci, já taky a funguje to. Jsem ráda, že se nám to povedlo.

A kdybychom se soustředily na pracovní sféru...

Pro mě je nejdůležitější, že se mi povedlo vůbec nastoupit do práce. Je ohromné, že mám práci, která mě baví, která mi dává možnosti rozvíjet se a která je tak různorodá. Po pěti letech se budu moci rozhodnout, jestli půjdu vědecko-administrativním směrem, nebo jestli budu mít chuť se aktivně zapojovat do řešení projektů.

A tvoje plány do budoucna?

Nechci si zatím zavírat žádné dveře. Na mateřské jsem se naučila vidět věci reálně, nedávat si moc velké cíle. Nejdůležitějším cílem je pro mě to, aby nám fungovala rodina, aby všichni její členové byli přiměřeně spokojeni. A potom, až se mi uvolní ruce, můžu si začít budovat kariéru. Kolegyně Martina Roeselová to taky rozjela až ve čtyřiceti. Je teď skutečně respektovaná osobnost, dělá zajímavé věci. Sebrala síly a po deseti letech vyjela se svými třemi dětmi na stáž do USA. To je pro mě největší a neobdivuhodnější výkon, který jsem kdy viděla. Myslím, že se kolegovi přiznala, že to bylo tenkrát na hranici lidských možností, že už to byla vlastně science fiction. (směje se)

Pro návrat do vědy je důležité, aby si tě někdo vzal pod křídla. Když se vracíš s dětmi zpátky do práce, nemáš šanci uspět, pokud ti někdo nepodá pomocnou ruku. Jinak musíš být buď neuvěřitelně našlápnutá, nebo to mít v rodině zařízené tak, že tě nepotřebují.

Teď mi kolega, pro kterého pracuju, tak nějak z legrace nabídl, jestli mu nechci dělat postdoka. Má v projektu vědeckou pozici a zatím nikoho nenašel. Říkala jsem mu: „Pracovat na plný úvazek? To ses zbláznil! Nemůžu to vzít, ani nápad!“

K tomu mě snad napadá jen taková vtipná vsuvka. Víš, na jaké slovo Word opravuje „postdoc“? Na „poskok“.

Ano, také proto jsem to místo nechtěla vzít... (směje se)

Rozhovor byl publikován na webových stránkách www.zenyaveda.cz v květnu 2013.

Ing. Markéta Pokorná, Ph.D.

Narodila se v roce 1980. Vysokoškolské vzdělání v oboru Geodézie a kartografie absolvovala roku 2004 na ČVUT v Praze, kde v roce 2012 obhájila také svou disertační práci, týkající se určování tloušťky mořského ledu ve Weddelově moři. Během své akademické dráhy absolvovala řadu zahraničních pobytů – pobývala na univerzitě v Hannoveru, na Institutu Alfreda Wegenera v Bremerhavenu, na univerzitě v Novém Brunšviku v Kanadě (na pobyt jí přispěla nadace VIZE 97) a na Univerzitě Hamburk (díky německému stipendiu DAAD). Od roku 2013 působí na Univerzitě HafenCity v Německu, kde získala profesuru v oblasti hydrografie a praktické geodézie. Kromě pracovních zkušeností v akademické oblasti získala také zkušenosti s prací v průmyslu – v letech 2012–2013 pracovala jako hydrogračka a pilotka podmořského pásového vozidla ve firmě Fugro OSAE a absolvovala stáž u firmy ArcTron 3D, zabývající se především archeologickým laserovým skenováním, např. Porty Nigry v Trevíru. Účastnila se také řady expedic (nejen) do polárních krajín, v roce 2011 pobývala na geofyzikální observatoři na Antarktídě. Jejími posledními destinacemi byly Barentsovo moře a Německý záliv. Mezi její koníčky patří fotografie, film a tanec.

„Pro mě je vlastní cesta cílem.“

O práci

V roce 2005, kdy s tebou kolegyně dělala rozhovor, jsi byla v doktorském studiu na ČVUT a hovořila jsi o tom, že se chystáš na studia do Kanady. Jak se od té doby odvíjela tvoje pracovní dráha?

Profesor John Hughes Clarke, vedoucí skupiny Ocean Mapping Group, která se zabývá mapováním mořského dna a oceánů, mi nabídl, abych dělala doktorát v kanadském Frederictonu na univerzitě v Novém Brunšviku. Odjela jsem tam tedy. Problém ale spočíval ve financích. Bylo tam velice vysoké školné, které jsem musela jako zahraniční student platit. Sice jsem dostávala stipendium, většinu z něho jsem ale odevzdávala zpět univerzitě. Byla jsem na vážkách, jestli tam za těchto podmínek vůbec dělat celý doktorát. Rozhodla jsem se proto, že to zkusím ještě v Německu. Jsou tam lepší finanční možnosti a svou roli hrálo i to, že Fredericton je velmi malé městečko a nebyla tam taková možnost rozletu. Na univerzitě se sice dělala výborná věda a byly tam skvělé studijní možnosti, ale chybělo mi spojení s ostatním světem. Představa, že tam strávím pět let, se mi nelíbila. Chtěla jsem cestovat, podívat se po světě, a proto jsem se rozhodla zkusit nakonec německé stipendium DAAD. Pohovor jsem absolvovala po telefonu, protože jsem tehdy žila v Kanadě. Dva profesoři a jedna docentka mi tenkrát napsali doporučující a zároveň velmi podporující dopisy a já jsem stipendium nakonec získala. Bylo to tříleté doktorské stipendium a strávila jsem ho na Univerzitě v Hamburku.

Ke konci studia v Hamburku jsem měla dojem, že pro mě můj školitel nebude mít peníze, a tak jsem se začala starat sama. Zjistila jsem, že v Bremerhavenu vypisují na dva roky místo na polární stanici. Mému německému školiteli se to ale vůbec nelíbilo. Říkala jsem mu sice, že obhájím disertaci, až se vrátím, ale on mi nevěřil. Říkal, že kdo na dva roky přeruší doktorát, už ho nikdy nedokončí. Nechtěl mě uvolnit. Řekl mi tenkrát: „Buďto Antarktida, nebo doktorát v Hamburku.“ Já jsem ale v expedici na Antarktidu viděla ohromnou šanci – mohla jsem sbírat data in situ, vidět mořský led. Vzepřela jsem se a odjela. Během doktorského studia probíhá určitý přerod ze studentky do samostatné pracovnice, tedy někoho, kdo už se rozhoduje samostatně, a pak mohou vznikat konflikty.

Těch výjezdů do polárních krajín jsi ale absolvovala několik...

V roce 2002 jsem byla 45 dní na expedici v Grónsku. V roce 2003 jsem byla na expedici západně od Irska, pak jsem se podívala do Afriky, k Portugalsku, do Norska a poslední byla v Německém zálivu s crawlerem ROC.si. Můj nejdelší pobyt byl ale na Antarktidě. Tam byla naší lodí samotná stanice a „plavali“ jsme rychlostí 150 metrů za rok na ledovém šelfu.

Pobyt na Antarktidě pro mě znamenal z počátku velkou euforii, ale po dvanácti měsících už jsem byla strašně unavená. Třeba polární noc dala člověku skutečně zabrat. Po Antarktidě, tedy v roce 2012, jsem se vrátila do České republiky, kde jsem pobyla několik měsíců. Na ČVUT v Praze jsem odevzdala a v červnu obhájila disertační práci. Celou dobu jsem tu byla vedena jako externí doktorandka.

Po návratu do Čech jsem se začala poohlížet po další práci. Po zkušenostech s akademickou oblastí jsem chtěla zkusit i oblast průmyslu. Dostala jsem hned několik nabídek ze zahraničí – z Holandska, z Rakouska, z Německa – i z České republiky. Nakonec jsem se rozhodla pro firmu Fugro v Brémách. Fugro pracuje po celém světě, hlavně na lodích a s podmořskými roboty. Nastoupila jsem tam jako tzv. offliner, tedy člověk, který zpracovává data off-line (ne přímo, když se měří, ale až poté, co jsou naměřena). Dělal jsem první analýzu dat, první korektury.

Pracovala jsem tam šest měsíců. Byla to zajímavá zkušenost. Na rozdíl od Antarktidy, kde jsme pobývali v kuse celou dobu, nás posílali na měsíc či dva na různé expedice, kde byl člověk skutečně jenom na lodi. Byla to tedy podobná izolace jako na Antarktidě. Jsem duší dobrodruh a líbilo se mi, že jsem zase na cestách. Hůře jsem ale snášela tu izolaci. Sice jsem na to byla zvyklá z Antarktidy, ale táhlo mě to opět mezi lidi. Když na lodi člověk ukončil svoji směnu, jediná možnost byla jít zpátky do kabiny nebo třeba fotit na palubě. Zaplavat si v bazénu nebo zajít na balet s kamarády tam dost dobře nešlo...

Na jakých projektech jsi tam pracovala?

Projekty to byly opravdu zajímavé. Byla jsem vyslána na Vánoce do Norska, kde jsme brázdili fjordy. Pak jsem zažila další expedici v německých vodách. S robotem jsme sledovali mořské kabely od větrných elektráren, které staví v Německém zálivu. Mapovali jsme je několika systémy a zjišťovali jsme tloušťku sedimentu nad kabelem. Na této expedici byla německá posádka a všechno to byli muži. Bylo to náročné. Pak naštěstí přijela ještě jedna Francouzka, to mi vyhovovalo mnohem víc. Když jsi sama žena mezi muži, všichni se s tebou chtějí bavit, všichni vyžadují tvoji pozornost, a to je vysilující. A samozřejmě tam vládla také mužská morálka, jakási speciální hierarchie.

Zejména to, co tam předváděli někteří technici, bylo na mě už trochu silné kafe. To nebyli lidi z akademické sféry ani oficiři, kteří se často vyjadřují diplomaticky. Občas padala ostrá slova. Pro ně jsi samozřejmě holka. Na lodi často nezažijí, že by tam měli ženu, takže se na tebe snaží udělat dojem, popichují tě narážkami a myslí si, že jsou vtipní... Jednou jsem na ironickou poznámku také reagovala ironicky. Dotyčný mi dal pohledek a myslel si, že je to vtipné. Kolem dokola bylo jeho pět kamarádů, kteří mlčeli. Mužská morálka? Bratrstvo? Já jsem také mlčela.

Někteří z těch lidí žijí v izolaci na lodích celý život a už nemají spojení s normálním světem. A je těžké, když tam přijdeš jako jediná žena, adaptovat se na jejich svět. Někdo třeba řekl: „Není tady vytřená podlaha, musíme si zavolat děvenky.“ Někteří to dokonce i mysleli vážně a připadalo jim to normální. Rozhodla jsem se pro taktiku

ignorance. Na další nevhodné poznámky jsem už nereagovala, protože tím se konflikt jen vystupňuje. Navíc s těmito lidmi nemá cenu zavádět nějaké diskuse, nevysvětlíš jim to. Někdy to bylo hodně těžké. Stávalo se mi třeba, že když jsem se vrátila do kabiny, musela jsem se z toho vypsat v e-mailech nebo volat známým a vypovídat se z toho. Pak jsem potkala jednu kolegyni, která studovala na univerzitě v Hamburku, a ta mi řekla, že jeden z tamních profesorů tragicky zahynul na lodi a že je na jeho pozici vypsaný konkurz, jestli prý se tam nechci přihlásit. Říkala jsem, že je to hloupost, že ještě nemám takové zkušenosti. Pak jsem se o tom ale bavila se svým přítelem a ten mi řekl: „Proč to nezkusíš? Vždyť za to nic nedáš, aspoň budou vědět, že existuje nějaká Markéta Pokorná.“ Tak jsem tam tedy poslala přihlášku a oni mě pozvali na pohovor. Já jsem se děsila, co jim tam budu vyprávět. (směje se). Na pohovoru, na který jsem se snažila připravit během svého pobytu na lodi mezi dvanáctihodinovými směnami, jsem dostala několik otázek od různých lidí. Byla jsem asi docela suverénní a nejspíš to je přesvědčilo. Když mě jeden z profesorů vyprovázel ven, zeptala jsem se ho: „Co myslíte, pane profesore, jsem na tu pozici dostatečně silná?“ A on se na mě podíval a řekl: „Člověk roste s úlohou.“

V Německu je tedy úplně jiný systém udělování profesur než v Čechách...

Všeobecně je to podobné. V poslední době se v Německu hodně věcí mění. Habilitace ale nemusí být podmínkou k získání profesury. Habilitace se samozřejmě dá časem dohonit. Byla jsem překvapená, že mi tu pozici nabídli, protože jsem si myslela, že taková místa nabízejí mnohem zkušenějším lidem. Možná to byla moje specializace, možná se jim líbilo, že jsem svou diplomovou i disertační práci psala v angličtině. Některé z předmětů, které mě od září čekají, budu totiž vyučovat nejen v němčině, ale také v angličtině.

Co je náplní tvé práce?

Je to hlavně výuka. Od října mám vyučovat celkem dvanáct hodin týdně.

To je tedy docela dost na to, že tam začínáš. A předpokládám, že se od tebe očekává také vědecká práce...

Ano. Je to velká výzva. Hlavním těžištěm mé práce je výuka, ale k profesuře patří i reprezentace oboru po světě a udržování kontaktů. Momentálně připravuji také podklady ke stavbě nové lodi pro trénink našich studentů. Učít jako nováček dvanáct hodin týdně a k tomu dělat intenzivně vědu nejde.

Moje místo je teď omezené na dva roky. Je to tak zvaná zástupná profesura. Jestli třeba za rok vypíšíou doživotní profesuru, ráda bych to zkusila. Ta je ale samozřejmě podmíněna publikační činností a já se teď musím soustředit hlavně na výuku. To je pro mě momentálně prioritní.

Je to pro mě zase úplně něco jiného. Na jednu stranu mi akademické prostředí vyhovuje víc, ale na druhou stranu je tady člověk hodně sám za sebe. Musí se sám zorganizovat a musí sám sebe pohánět. Když jsi na lodi nebo u nějaké soukromé firmy a nemáš tam manažerskou pozici, pořád ti někdo říká, co máš dělat. Najednou jsi ale ty ten vůdce, který musí ostatní popohánět, musí umět obhájit svůj názor, určit priority.

Samozřejmě jsou lidé, kteří mi věří a jsou moc rádi, že se do čela dostala žena, protože profesorský sbor tady tvoří sedm profesorů. Teď se mezi nimi najednou objevila třiatřicetiletá spontánní a temperamentní holčička, což je pro ně velká změna. Mám pocit, že ve mně stále vidí spíš tu studentku než nějakou profesorku. Cítím, že úplný respekt u nich ještě nemám. Ten si musím teprve vydobýt. Nejhorší je, že svou roli musíš i přes to přijmout a hrát ji, jak nejlépe umíš.

Myslíš si, že tě ještě kolegové nepřijali proto, že jsi mladá žena? Přijímali by muže ve tvém věku lépe?

Kdybych byla starší, bylo by to patrně mnohem jednodušší. Mám pocit, že v Německu už nikdo nepochybuje o tom, že by ženy měly jít do politiky a do vědy. Je vidět, že na těchto místech je o ženy skutečně zájem. Pokud je například na nějakém konkurzu muž a žena a mají stejnou kvalifikaci, vyberou ženu. V tom, že jsem žena, tedy myslím není problém. Možná je to tím, že nemám doživotní profesuru.

Když mi bylo dvacet jedna let, byla jsem našťvaná, že kolem sebe nevidím žádné ženy na vedoucích pozicích. Teď jsem se hodně rozmýšlela, jestli mám tuhle pozici vzít, protože jsem si říkala, že když ji vezmu, bude to náročné a na rodinu třeba nebudu mít vůbec žádný čas. Kdybych tehdy kolem sebe viděla více žen na vedoucích postech, řekla bych si, že to zvládnou taky. Jenže když tam jsou všude samí chlapi, trochu jsem o sobě jako žena pochybovala. Řekla jsem si ale, že je to výzva a že bych tu pozici vlastně měla vzít už kvůli dalším mladým ženám, které ve vědě začínají. Uvidíme, třeba mě za dva roky vystřídají. (směje se)

Můžeš porovnat české a německé akademické prostředí?

To je těžké. Já jsem prošla několika německými instituty a univerzitami – v Hannoveru, v Bremerhavenu, byla jsem na Univerzitě Hamburk a na HafenCity. A rozdíl? Na začátku se mi zdálo, že mají mnohem více studijních nabídek, že mají ve všem pořádek a že mají na všechno pravidla, což mi na české univerzitě někdy chybělo. Ale na druhou stranu jim schází určitá volnost a schopnost improvizace. Dřív jsem si myslela, že mají německé univerzity asi vyšší úroveň, když tu všichni chtějí studovat. Ale ony spíše bojují o každého studenta, a proto tu studenti dostávají lepší péči nebo mají větší možnost výjezdů a exkurzí. Já jsem třeba za svého studia v České republice nebyla ani jednou na exkurzi v nějaké firmě. Myslím ale, že u nás máme velký potenciál jak ve vědě, tak ve výuce, jen si musíme víc věřit.

O plánech do budoucna

Jaké máš plány ohledně svého pracovního života? Chtěla by ses třeba někdy vrátit zpátky do Čech, nebo chceš zůstat v cizině?

Nemám žádné plány. Po návratu z Antarktidy jsem si dovedla dobře představit, že bych zůstala v Čechách. Do zahraničí mne přivedly spíš pracovní nabídky, které jsem dostala. V Čechách jsem se ale narodila, takže k nim mám silný vztah. A Češi jsou lidé, s nimiž si rozumím nejlépe.

Myslím, že člověk se v určitém věku musí začít usazovat. Měl by si umět říct: tohle je můj džob, z toho teď budu žít, a tohle jsou moje koníčky. Člověk nemůže pořád chtít dělat všechno najednou, protože když je rozlítaný do konce života, stane se z něj věčný tulák, který neví, kde je jeho domov.

Hamburk mi teď vyhovuje v tom, že sednu do vlaku a za osm hodin jsem v Čechách. Můžu tam odjet, kdykoliv je to potřeba. Samozřejmě by se mi líbilo jet pracovat na Havaj, do Ameriky, Karibiku nebo na Island. Ale snažila jsem se teď udělat nějaký kompromis v tom, že zůstanu v dosahu Česka a zároveň budu moci dělat svoji práci.

Ve svém věku také začínám řešit otázku kolem plánování dětí – zda ano či ne. Je to samozřejmě složité. Když člověk pracuje ve vědě, pracuje na projektech, které jsou na dva tři roky a není tam žádná jistota. Co když pak nic nenajdu? Teď jsem sice získala pozici na dva roky, ale co bude pak? A jak do toho mám naplánovat dítě, pokud bych ho chtěla? Má to vůbec cenu? A dá se to vůbec stihnout? Víím, že teď budu vyčerpaná, protože si musím připravit přednášky čtyř předmětů. K tomu přijdou ještě projekty a různé nabídky firem, konference, noví studenti, vedení bakalářských a magisterských prací. Je toho skutečně hodně. A taky řeším, kde to dítě mít. Česká republika, nebo Německo? Je to šílené. Nejlepší je o tom nepřemýšlet.

Je třeba vzít v úvahu také to, že se posunuly hranice reprodukční medicíny. S tímhle vědomím se dá rodičovství ještě o pár let odložit. Já si myslím, že ještě pořád můžu mít děti, ještě pořád se té myšlenky nechci úplně vzdát. Ale je možné, že až se mnou budeš třeba za pět let dělat další rozhovor, řeknu ti: „Děti? Na to už jsem úplně zapoměla. Kvůli zápražce na univerzitě jsem to nezvládla.“ Ale pořád věřím, že děti mít budu, jen to třeba bude až za pár let...

Když s tebou kolegyně dělala rozhovor v roce 2005, mluvila jsi o tom, že plánuješ mít děti do třiceti let. Teď se pro tebe ta hranice ale posunuje skoro o deset let dál ...

Když mi tenkrát bylo dvacet pět, neuvědomovala jsem si, co bude za pět let. Netušila jsem, že pojedu do Kanady a Německa, nevěděla jsem, že mě čekají pobyty na polárních stanicích. Člověk kolem sebe také vidí řadu vědkyň, které mají děti třeba ve třiceti šesti letech, takže si říkám, že je to ještě pořád dobré, že ještě pořád mám čas.

O partnerství

Jakým způsobem jde tvůj život, kdy se neustále pohybuješ mezi různými částmi světa, dohromady s partnerským životem?

Když jsem psala diplomovou práci v Brémách, měla jsem vztah na dálku, který trval několik let. Ale rozešli jsme se, když jsem byla v Kanadě. On byl zahraniční student, biolog. Žil ale na jiné polokouli než já, takže se to dlouhodobě nedalo udržet. Nabídl mi, abych se za ním odstěhovala. Mně bylo tehdy dvacet pět let. Znamenalo

by to pro mě, že se všeho vzdám, všech svých snů, plánů a kariéry, a začnu s ním rodinný život. Když je ti pětadvacet, říkáš si, že je na to ještě dost času. Nevyšlo to, protože ta vzdálenost byla moc velká. Každý jsme žil v jiném světě. Bylo také finančně velice nákladné navštěvovat se a kupovat letenky do tak vzdálených destinací.

Otevřeli jste také otázku, že by se třeba on odstěhoval za tebou?

Já jsem ji otevřela, ale narazila jsem. Kousek od kanadského Frederictonu byl biologický institut, kde by možná mohl pracovat. Ale musel zůstat v Chile, protože se na několik let upsal univerzitě. Věřím ovšem, že kdyby hodně chtěl přijet za mnou, dalo by se to nějak zařídit. Jenže on si to dokázal představit jenom tak, že bych já přijela za ním. Já bych tam mohla tak leda vyučovat fyziku nebo matematiku na univerzitě, nebo se stát maminkou na plný úvazek. Já jsem ale chtěla pracovat na doktorátu. Zároveň si říkám, jestli to pro ty holky, které chtějí uskutečnit také nějaké kariéerní sny, není tak trochu léčka. Vyberou si doktorát a pak zůstanou na ocet, protože jsou vzdělané, což v očích mnoha mužů mnohdy znamená „neatraktivní“. Mám pocit, že je to pořád nastaveno tak, že si žena musí vybrat mezi kariérou a rodinou a to skloubení je pořád velmi složité, často je možné jen díky velkým kompromisům.

Jak je na tom v tomto ohledu německé prostředí?

Mentalita lidí v akademické sféře je tomu už otevřenější. V Německu se objevují univerzitní školky, vzniká také spousta soukromých jesliček nebo mateřských škol. Velká část žen s dětmi pracuje na částečné úvazky. Hodně mých kolegů bylo dokonce na mateřské dovolené...

Máš teď nějakého partnera?

Ano, mám. Poznali jsme se, když jsem přijela z Antarktidy. Je z jiného kouta Německa než já, ale často se setkáváme. Nebydlíme spolu, ale oba bychom si dokázali představit, že spolu založíme rodinu. Teď je otázkou, kde se usadit.

O životě v zahraničí

Už dlouhou dobu žiješ v zahraničí. Co je na tom pro tebe nejtěžší a co ti to naopak přineslo pozitivního?

Poprvé jsem pobývala v zahraničí v roce 2001, kdy jsem odjela na Erasmus do Hannoveru. Chtěla jsem zkusit něco jiného, protože některé přednášky v Čechách se mi zdály strašně zastaralé. Chtěla jsem to proto srovnat s jinou zemí.

A co mi dal můj pobyt v zahraničí? Asi víc sebedůvěry a víc možností. Nedovedu si představit, že bych v Čechách jako dvaatřicetiletá holka dostala místo profesorky nebo že bych měla možnost jezdit na lodích. Bylo ohromné, že jsem se jako Češka dostala do německého týmu na polární stanici. Já jsem se samozřejmě snažila dostat k české polární výpravě, ale opakovaně to skončilo neúspěchem. Zdálo se mi, jako by byl problém v tom, že jsem žena. To se mi v Německu nestává.

Pořád jsem měla takový pocit, že jsem Češka, a proto musím lobovat za českou vědu a udržovat s ní kontakty. Ale na české straně cítím neustále určitý „skleněný strop“. Nechci se vnucovat, nebudu opakovaně jezdit a nebudu se ponižovat a říkat: „Podívejte, chtěla bych s vámi spolupracovat.“ Dvakrát jsem to zkusila, a neúspěšně. Mám pocit, že mě nikdy nebudou brát jako sobě rovnou. Takže pro mě je to vlastně do určité míry taková nucená emigrace do vědy v jiné zemi. V Německu se cítím víc svobodně.

Kdyby ses měla zamyslet nad těmi lety, které uplynuly od posledního rozhovoru, a měla bys vyzdvihnout svoje největší úspěchy – co by to bylo?

Největším úspěchem jsou pro mne setkání s lidmi, kteří mi něco dají. Během těch uplynulých let jsem takové lidi, kteří mě toho hodně naučili a kteří mě povzbudili, potkala dva tři. Jsou to lidi, z nichž vyzařovala určitá moudrost i svoboda. A pokud jde o úspěchy, pro mě je vlastní cesta cílem. Když jsem přemýšlela, co bych si měla pověsit do kanceláře na zeď, nevěděla jsem, co by to bylo. Jestli by to byla fotka, jak stojím na špičce hory, nebo stipendia a ceny, které jsem vyhrála... Myslím, že úspěchem bylo, že jsem se dostala na Antarktidu. Úspěch byl možná i to, že jsem pracovala v průmyslu, kde o mě měli zájem, a zároveň mi nabídli pozici v akademické oblasti. Neúspěchem naopak je, že jsem zatím nestihla založit rodinu.

Myslím, že to půjde jen s partnerem, který bude připravený, že se bude starat o děti. Pokud bude mít partner stejnou pozici jako já, bude to těžké. Mám kamarády, oba mají doktorát a působí ve vědě. Zatímco ona se výrazně zbrzdila kvůli dětem, on jede dál. Neznám moc šťastných vědeckých párů...

Rozhovor byl publikován na webových stránkách www.zenyaveda.cz v září 2013.

RNDr. Marie Prchalová, Ph.D.

Narodila se v roce 1979. Magisterské studium absolvovala v roce 2003 na Přírodovědecké (dříve Biologické) fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde také roku 2008 obhájila svoji disertační práci. Od roku 1998 pracuje v oddělení ekologie ryb a zooplanktonu Hydrobiologického ústavu AV ČR v Českých Budějovicích (od roku 2006 Biologické centrum AV ČR, Hydrobiologický ústav), kde momentálně působí na pozici vědecké pracovnice. Mezi lety 2002 a 2004 pracovala také ve Výzkumném ústavu vodohospodářském T. G. Masaryka v Praze. Absolvovala řadu krátkodobých pobytů v zahraničí – zúčastnila se např. vzorkování rybích obsádek v nádržích v Portoriku, Španělsku a Holandsku, ale také kratších studijních pobytů v Číně a na Srí Lance. Podílela se na řešení řady projektů, včetně mezinárodních, a vede vlastní výzkumný projekt. Kromě vědecké práce se věnuje i práci pedagogické – vede bakalářské, magisterské i disertační práce a podílela se na přípravě kurzů pro Přírodovědeckou fakultu JU v Českých Budějovicích. Je autorkou řady publikací v zahraničních odborných časopisech. Za svoji práci získala cenu děkana Přírodovědecké fakulty JU v Českých Budějovicích za vynikající vědecké výsledky prezentované v disertační práci a v roce 2014 získala Cenu Otto Wichterleho pro mladé vědecké pracovníky do 35 let věku, na niž byla nominována Biologickým centrem AV ČR. Od roku 2012 je na rodičovské dovolené. Ve volném čase ráda cestuje, čte, poslouchá hudbu, hraje na violoncello a zahradničí.

„V těhotenství jsem si představovala, že dítě přece hodně spí, takže budu mít spoustu času. Realita byla samozřejmě odlišná.“

O práci a rodičovství

Když s vámi kolegyně dělaly první rozhovor, byla jste v doktorském studiu a pracovala jste v Hydrobiologickém ústavu Akademie věd v Českých Budějovicích. Zajímalo by mě, jak se od té doby odvíjela vaše životní a profesní dráha.

Doktorát jsem dokončila v roce 2008 a pořád pracuji v Hydrobiologickém ústavu Akademie věd v Českých Budějovicích. To zůstalo stejné. Jen jsem se z postu doktorandky posunula na stupeň „mladý vědecký pracovník“.

Z naší mailové komunikace jsem pochopila, že momentálně žijete za Prahou. Přestěhovala jste se tedy?

V Budějovicích jsem nikdy nebydla natrvalo. Studovala jsem tam a pak jsem tam začala pracovat. Bydla jsem tam jenom přes týden a na víkendy jsem jezdila domů, tedy třicet kilometrů za Prahu, kde máme dům.

Mohla byste nějak srovnat svoji dřívější pozici s tou současnou? V čem jsou patrné největší změny? Jaké máte například postavení v práci, jakým aktivitám se věnujete?

Největší změna je teď samozřejmě to, že jsem na mateřské, takže při práci se starám ještě o synka, nebo spíš obráceně – vedle péče o synka ještě trochu pracuji. Ale kdybych měla srovnat jenom práci, největší rozdíl je v tom, že teď pracuji na svém postdoktorském grantu, kde jsem hlavní řešitelkou. Je to opravdu jiná práce, než když je člověk součástí týmu, který řeší grant někoho jiného. Teď to všechno spočívá na mně a je to skvělé, užívám si to. Znamená to ovšem i spoustu managementu lidské složky, což je pro mě nová věc. Už to neznamená jen říct pár lidem v terénu, co mají dělat, musím jim plánovat práci dopředu, kontrolovat je a samozřejmě je popohánět, aby tu práci dělali (směje se).

Ve vašem prvním rozhovoru mě zaujalo vyprávění, jak bojujete s tím, že vás muži-technici ve vašem týmu občas neberou vážně, protože jste mladá žena. Změnila se v tomto nějak vaše pozice?

Tak samozřejmě – zestárla jsem (směje se). Náš tým je hodně mladý. Tři ze čtyř našich techniků jsou o něco málo mladší než já, takže už je to trošku o něčem jiném. A jak jsem starší, už taky dokážu trošku zaoblit svoje ostré hrany.

V době posledního rozhovoru jste se zabývala tématem systémů ve vodních nádržích. Změnilo se nějak vaše výzkumné téma?

Příliš se nezměnilo, pořád se jenom dostávám hlouběji a hlouběji do této problematiky. Třeba můj současný grant se zabývá tím, jak jsou v nádrži rozmístěni samci a samice jednotlivých druhů. Výzkumná otázka je tedy pořád stejná. Jenom jsme termín „ryby“ nahradili jednotlivými poddruhy a pohlavím ryb. Je totiž možné, že samice jsou

ovlivňovány jinými faktory než samci. Samice musejí vyprodukovat spoustu jiker, které jsou energeticky drahé, a proto se jim vyplatí být větší, z čehož vyplývá, že si mohou vybírat habitaty, které jsou výživnější, a můžou z nich vytlačovat samce, kterým stačí méně energie. Chceme teď ověřit, jestli to takhle funguje ve sladké vodě.

Také jste mluvila o tom, že součástí vaší profese je fyzicky poměrně dost náročná práce v terénu. Jak to teď zvládáte?

To samozřejmě zvládám hůř. Teď jezdím se synem do terénu na týden nebo maximálně na čtrnáct dní v roce. Manžel si na to vždycky vezme dovolenou, hlídá synka a já jsem u sítí. Naštěstí v týmu fungujeme perfektně, takže už třeba nemusím v noci, pozdě večer nebo brzy ráno na vodu. Ale přes den se terénní práci normálně věnuju. V současnosti trávíme v terénu více než dva měsíce v roce. Už máme pochopitelně víc lidí, i studentů, takže si tu práci můžeme lépe rozdělit. Ale celý srpen a celé září jsme mimo ústav a k tomu se přidávají ještě terénní práce na jaře a na podzim. Co se týče terénních odběrů, je to hodně náročné. Fyzická stránka je tam přítomna pořád. Zároveň ale také rozšiřujeme laboratorní metody.

V rozhovoru z roku 2006 jste mluvila o tom, že uvažujete o dítěti a že byste ho nejraději měla do třicítky...

Tak tenhle plán mi nevyšel (směje se). Synovi budou v sobotu dva roky a mně bude za chvíli pětatřicet let, bohužel to první dítě přišlo až ve třiatřiceti letech. Myslím, že první důvod byl, že jsem chtěla nejprve dokončit doktorát. Potom jsem měla možnost spolupracovat s Mississippi State University. V rámci společného projektu jsem jezdila čtyřikrát do roka na Portoriko na čtyři nádrže odchyťávat ryby. To se taky úplně nedalo skloubit s tím, že bych tam jezdila těhotná, protože to byla další velmi fyzicky náročná práce, navíc v tropech a s techniky úplně jiné mentality, než na jakou jsme zvyklí u nás ve střední Evropě. Měli trochu problém akceptovat příkazy od mladší holky, ale nakonec jsme našli společnou řeč a zvládli jsme to dobře. Pak jsme myslím rekonstruovali koupelnu, kterou jsem považovala za důležitou součást domu a důvod, proč ještě počkat (směje se). A pak už to přišlo. Bohužel se to sešlo s tím postdoktorským projektem, takže jsem rodila čtyři měsíce po tom, co projekt začal. Určitě víte, že GA ČR je trochu nevstřícná k přerušování grantu. Sice umožňuje přerušit grant, ale zároveň je s tím spojeno tolik starostí a ten grant se dá přerušit jenom v půlce roku nebo ke konci roku. V tomto to tedy není úplně přátelsky nakloněné mladým vědkyním, které jsou na mateřské.

Na jaký úvazek teď pracujete?

Na grant mám osmdesát procent a k tomu mám ještě dvacetiprocentní institucionální úvazek, takže momentálně mám plný úvazek. Samozřejmě pracuju, jak to jde. V naší práci to není o hodinách. Když byl syn ještě malý, hodně spal a já jsem toho mohla napracovat opravdu dost. To byly zlaté doby oproti situaci, která je teď. Teď si ale můžu zaplatit hlídání nebo občas přijedou prarodiče, kteří mi pomůžou.

Pracuju z domova, což je perfektní. Nevýhodou je, že mi trochu uniká to dění v naší skupině, společné obědy, nemám přehled, jaké se píšou diplomky, a nevidám se s kolegy v kanceláři. Ale doufám, že to takhle ještě vydrží pár let.

Jak jste žila v Českých Budějovicích, když jste tam pracovala? To jste tam měla nějaký byt?

Dlouho jsem byla na koleji a potom jsem šla na ubytovnu Akademie věd, kde se mohou ubytovat doktorandi a zaměstnanci Akademie. Bydlela jsem kousek od ústavu, což bylo výhodné. Nikdy jsem nebyla v podnájmu, ani jsem nepraktikovala model, kdy lidé sdílí byt s několika kamarády. Na ubytovně jsem měla naštěstí jednolůžkový pokoj, takže tam byl klid. Přece jenom od určitého věku už člověk nechce každý večer poslouchat příběhy jiných lidí...

Jak jste to řešila se svým partnerem?

Vídali jsme se o víkendech. Já jsem pak pracovala i o pátých z domova, do Budějovic jsem tedy jezdila v pondělí ráno a zpět ve čtvrtek večer. V pátek jsme pracovali oba dva s manželem doma, takže jsme na sebe aspoň koukali přes stůl (směje se).

Nestresovalo vás to neustálé cestování sem a tam?

Mě to stresovalo, ne snad to samotné odloučení, ale spíš to přebývání na ubytovně, která není můj domov. Špatně se mi tam i spalo. A cestování vlakem bylo také náročné. Sice si tam člověk mohl odpočinout, ale zase to byl zásah do pracovního času. Mívala jsem s sebou notebook a pracovala jsem i v průběhu jízdy, ale stejně to nebylo ono. Ke konci se to začalo projevovat i na mém fyzickém stavu. Tenhle polovičatý život mi nevyhovoval.

Teď mluvíte o situaci, kdy jste byli s manželem sami bez dítěte. Tím se otevírá otázka, jak to plánujete řešit teď, když máte synka. Dovedu si představit, že teď už asi nepůjde, abyste na čtyři dny v týdnu odjela mimo domov...

Ne, já už se do Budějovic nemůžu vrátit na několik dní v týdnu. To by prostě nefungovalo, a hlavně bych to ani nechtěla, a to ani tehdy, kdybychom měli nějaké perfektní prarodiče, kteří by se o děti postarali v týdnu. Víím, že mi to nevyhovovalo předtím, a teď by mi to nevyhovovalo o to víc. Takže to spíš vidím na práci doma a sem tam na nějakou jednodenní či dvoudenní návštěvu v Budějovicích.

Myslíte jeden dva dny týdně?

Spíš měsíčně, nebo podle potřeby. Už skoro dva a tři čtvrtě roku pracuju z domu a zatím to vypadá, že to funguje dobře. Myslím, že to asi nejvíc vadí mně a pak samozřejmě nějakým hnidopichům, kterým vadí, že mě denně nevidí v ústavu.

V čem je pro vás problematická práce domova?

Chybí mi spousta zákulisních informací, ke kterým se dostanete, ani nevíte jak. O devadesát devět procent těchto informací samozřejmě nestojíte, ale vlastně si ani neuvědomujete, že je máte, a pořád s nimi nakládáte. Na jednu stranu jsem ráda, že nemusím řešit takovou tu osobní drobnou agendu na pracovišti, ale zároveň mi ty informace

chybí – nevím, co lidi řeší, kam teď směřují, jakými problémy se zabývají. A když něco potřebuju, vždycky to znamená e-mail nebo telefon. Za normálních okolností někoho uvidíte a vybaví se vám, že od něj něco potřebujete. Teď to musím řešit oficiálnější cestou. Osobně se takové věci přitom často vyřeší mnohem rychleji než e-mailem nebo telefonem. Na druhou stranu si zpravidla důkladněji rozmyslíte, co opravdu potřebujete.

Jaké je koordinovat pracovní skupinu na svém grantu, když s těmi lidmi fyzicky nejste?

To nemůžu posoudit, protože jsem doteď svůj grant neměla. Ale myslím, že to funguje trochu hůře. Když mě lidé nevidí, mají pocit, že tam nejsem, a když se neozývám, tak to vlastně nespěchá. Je to pro mě poučení do budoucna.

Jak se vám daří získávat granty?

Musíme se snažit. Aplikujeme všude, kde se dá, a aplikují všichni, kteří můžou. Jaká je úspěšnost, víte sama. Ale myslím, že se nám daří. A vzhledem k tomu, že se rozrůstáme, se nám asi daří docela dobře. Ke grantům máme ještě tak zvané hospodářské smlouvy, tedy komerční zakázky, kdy si nás najme třeba povodí na odhad osádky na nějaké nádrži. To jsou pro nás další peníze, z nichž můžeme platit studenty a vybavení, což nám hodně pomáhá. Je to dost významný zdroj peněz. Teď se nám rozjela práce na severu Čech pro Palivový kombinát Ústí nad Labem. V současnosti se tam zkoumají tři nebo čtyři nádrže v této oblasti ročně.

Jak se vám daří sladit práci a rodinu a jak to odpovídá vašim původním představám?

V těhotenství jsem si představovala, že dítě přece hodně spí, takže budu mít spoustu času. Realita byla samozřejmě odlišná. Dítě sice ze začátku hodně spalo, ale mně nějak nedošlo, že k tomu mám ještě na starost dům a domácnost a že také musím něco jíst, občas i něco uvařit. Hodně jsme s manželem zvažovali, jestli nemám grant raději odmítnout. Dokonce i šéf se mě ptal, jestli ho nechci odmítnout, a upozorňoval mě, že to bude složité. Tenkrát jsem si říkala, že já to přece zvládnu! A vypadá to, že zvládnu, ale není to jednoduché. Moje představy byly naivní.

Nejhorší pro mě byly asi první měsíce, než jsem se smířila s určitou ztrátou svobody, s tím, že teď se musím starat o dítě v čase, kdy chce ono, ne kdy chci já nebo kdy mám čas. Trvalo mi pár měsíců, možná i celý první rok, než jsem to pochopila. Pořád pracuju, ale dřív jsem třeba od syna, který se plazil v obýváku, neustále odbíhala k počítači aspoň si přečíst e-mail nebo odepsat a byla jsem z toho hrozně nervózní, vystresovaná. Syn to samozřejmě cítil a nevyhovovalo mu to. Teď už to dělám tak, že sice ráno zapnu počítač, ale jdu si k němu sednout, až když syn usne, protože kdybych si k počítači sedla, přiběhne ke mně a tahá mě pryč. Při tom se nedá pracovat, natož něco vymyslet.

Hodně jsem si toho vlastně nedokázala představit. Vždycky jsem si myslela, že tomu dítěti řeknu „Teď si chvíli hraj, teď někam běž, jdi spát“ a bude to tak. První měsíce jsem bojovala s tím, že jsem svobodný člověk a chci něco dělat. To jsem musela vzdát. Trvalo to docela dlouho, ale naštěstí jsem to pochopila, takže už se nevyčerpávám zbytečným bojem sama se sebou.

A jak dlouho tato fáze trvala?

Já už si to nepamatuju. Dítě se docela rychle mění, má v každém okamžiku jiné nároky a musíte se mu pořád přizpůsobovat. Když nepochopíte, že dítěti musíte vyhovět, jen se budete sama trápit a ani dítě nebude spokojené. Je lepší se s tou ztrátou svobody, jak tomu říkám, srovnat. Řada dětí je schopna se zabavit sama, já ale bohužel takové dítě nemám. Jste prostředník mezi dítětem a světem, vy mu musíte umožňovat ten svět poznávat.

Kdo nebo co vám v této situaci nejvíc pomáhá?

Přirozeně manžel. Je mi hodně nablízku a snaží se mi pomoci, jak jen to jde, ale je pracovní velmi vytížený, takže to samozřejmě občas skřípe a jsme na sebe podráždění. Manžel chodí k synovi spát, protože syn nerad spí sám. Mně to hrozně pomohlo, protože nevyspání v kombinaci s prací a v kombinaci se čtrnácti hodinami péče o dítě denně bylo hodně náročné. Samozřejmě jsme se snažili syna naučit spát samotného, což chvílku fungovalo, pak mu ale začaly růst zuby a už to nejde. On prostě chce spát s námi a zase je zbytečné s ním bojovat. Když ho nedokážeme zlomit, musíme zkrátka přistoupit na to, že teď budeme pár let strašně nevyspalí.

Co se mateřstvím ve vašem životě změnilo nejvíc?

Já myslím, že to souvisí s tou ztrátou svobody. Takhle jsem se nikdy nikomu nepoddala. Vždycky mi to dělalo potíže i ve vztazích, proto je to pro mě asi největší zlom. Ale neberu to, jako že bych o něco přišla, není to ztráta, já tím získávám spokojené dítě a to je můj cíl.

Chtěla byste mít třeba ještě další děti?

Ano, ale nějak jsme si tím čím dál tím méně jisti. Náš naivní plán byl, že budeme mít děti dva roky od sebe. Já jsem si říkala, že mít dvě děti by bylo hezké, a manžel říkal, že by chtěl tři, nebo dokonce čtyři děti. Teď víme, že to bychom asi nezvládli. Vzhledem k tomu, kolik by s tím bylo starostí, bohužel tolik dětí mít nebudeme, ale aspoň ty dvě bychom opravdu rádi. Jenže jsme teď opravdu hodně vyčerpaní, spíš k tomu přistupujeme tak, že se musíme dát trošičku do kupy. Mně je pětatřicet, takže bychom neměli tak dlouho čekat. Zpětně to vidím tak, že čím dřív člověk děti má, tím je to lepší i po fyzické stránce. Samozřejmě jsou děti, které spí, které netrápí zuby a rodiče si to užívají a mají spoustu času na další aktivity, případně mají k ruce spoustu tet, babiček a dědečků, kteří hlídají. To ale bohužel není náš případ. Kolikrát jsem si říkala, že na tom už nemůžu být hůř, a ono to ještě šlo. Kolikrát jsem měla pocit, že dnešek fakt nepřežiju, že mi praskne hlava, že upadnu nebo omdlím, ale nikdy se to nestalo. Vždycky se vyplavil ještě nějaký adrenalin, vždycky jsem ten den nějak zvládla...

O zahraniční mobilitě

V rozhovoru z roku 2006 jste mluvila o tom, že byste ráda po Ph.D. vyjela někam do zahraničí, konkrétně jste mluvila o Japonsku. Chtěla jsem se zeptat, jak to nakonec dopadlo.

Japonsko padlo úplně, ale objevilo se Portoriko. Ale to vlastně nebyla stáž, byla to práce na projektu. Poprvé jsem tam jela v roce 2009, jenom to tak okouknout na čtrnáct dní, a od roku 2010 už běžel projekt. Každého čtvrt roku jsem tam jezdila na tři týdny chytat ryby do čtyř nádrží. To byl v součtu asi můj nejdelší zahraniční pobyt. Na žádnou další stáž jsem bohužel nevyjela.

V současné době je poměrně velký tlak na to, aby vědci a vědkyně vyjížděli do zahraničí, týká se toho i diskuse kolem nových pravidel pro udělování juniorských grantů GA ČR, kde je uvedena podmínka minimálně půlročního pobytu v zahraničí. Jaký je váš názor?

Jako podmínka mi to přijde nesmyslné, ale jinak s tím souhlasím. Já si myslím, že to člověku opravdu hodně dá, protože zpravidla narazí na pracoviště, které je v horším případě stejně dobré, v lepším případě lepší než jeho původní. Takže se hodně přiučí a rozhodně přijde do jiného kolektivu. V kombinaci s jazykem je to opravdu dost přínosné. Není to jednoduché, musí to dělat mladí lidé, kteří se lépe přizpůsobí a víc jim to dá. Samozřejmě nemůžete podmiňovat granty dlouhodobou stáží pro lidi, kterým je pětatřicet a mají děti, to je prostě nesmysl. Na druhou stranu teď ale máme v týmu Kanaďana, který se sem na tři roky přestěhoval se ženou a dvěma malými dětmi, protože prostě chtěl získat zkušenosti, zažít Evropu, měl dojem, že když děti ještě nechodí do školy, vyplatí se to. Samozřejmě že za to má ale peníze, které uživí celou rodinu...

Z výzkumů vyplývá, že se takto často chovají hlavně muži-vědci, kteří jsou schopni sbalit rodinu a přestěhovat se na druhý konec světa spíš než ženy.

Ano. Ti muži do toho jdou nejen proto, že vědí, že se jim žena postará o děti, ale prostě to risknou a ženu pro to získají, zatímco žena to doma ani nenavrhne. I když i takový případ jsme tu měli – vědkyni z Finska, se kterou přijel její manžel a dvě děti.

To je ale úplně jiné kulturní prostředí...

To ano, ale i tak to bylo těžké. Její manžel tu samozřejmě nenašel práci.

Vraťme se ještě k vašim plánům na mobilitu: předpokládám, že výjezd do zahraničí teď asi neplánujete.

Přesně tak, mě by to vůbec nenapadlo. Navíc vím, že manžel nemůže utéct na dlouhou dobu ze své práce. A sama bych nejela, protože kdo by se staral o děti? Já bych od nich nechtěla být dlouho pryč, tím je to podle mě vyřešené. Samozřejmě cítím, že by bylo potřeba dostat se do nějakého dobrého týmu a nabrat tam zkušenosti, ale vyvrbilo se to prostě takhle. Jsem vděčná aspoň za to Portoriko.

O úspěchu, proměně vědeckého prostředí a plánech do budoucna

Když se zpětně podíváte na uplynulých sedm či osm let, co byste vyzdvihla jako svůj největší úspěch, z čeho máte radost, na co jste pyšná?

Krásné těhotenství, bezproblémový porod a šťastné dítě na prvním místě a také to, že jsme to s mužem přežili až doteď, i když to nebylo jednoduché. Není jednoduché ukočírovat vztah, když jste unavení a ještě do toho vlitne dětský element. Říká se sice, že dítě spojuje, ale já si myslím, že dítě hlavně rozděluje. Té radosti z něj máte opravdu hodně, ale kolik je z toho starostí a únavy... Kolikrát se musíte sama přesvědčovat, že je to přece veselé a skvělé a takhle jste to chtěla. Ale možná, že když má člověk děti v nižším věku, jde to celé jednodušším způsobem.

Pak mám radost, že jsem získala grant. Moc mě těší a baví, že můžu pracovat na tom, co jsem sama vymyslela, a že jsem ten, kdo určuje směr. To jsem doteď nepoznala a opravdu si to moc užívám.

A nepocítujete, že se to s časem trochu zlepšuje? Přece jenom synovi už budou dva roky, už je asi o něco samostatnější...

Lepší se to, ale pořád jsme nevyspalí. Teď už syn přes den moc nespí, takže mu musím vymýšlet zábavu od rána do večera a musím být pořád s ním. Samozřejmě si užíváme spoustu legrace, ale tu srandu musí někdo generovat. Je to něco úplně jiného, než když máte ležáka v kočárku, na kterého se stačí usmát. Je to mnohem náročnější...

Ještě bych se chtěla zastavit u současného vědeckého prostředí a jeho proměn. Za poslední dobu se toho poměrně dost změnilo, neustále se zvyšuje tlak na výkon, neustále se řeší hodnocení a měření vědeckého výkonu. Jak se tyto změny promítají do vaší práce?

Tlak na výkon a na množství publikací je hodně znát, všichni teď chtějí mít největší háčko (H-index) a nejvyšší počet citací, na lidech je to znát. Myslím si, že konkurenční prostředí je důležité pro to, aby se lidi snažili. To jsme viděli předtím, k čemu vedlo nekonkurenční prostředí, a proto to teď chceme změnit. Asi se to dělá trochu nešikovně, ale vlastně nevím, jak to udělat lépe. Někakým způsobem se výkonnost měřit musí. V určitých oborech se to měří hůř, ale v některých oborech, například přírodovědných, jsou články podle mne dobrá metrika. A když máte obor, kde jste schopna nasekat tři články za rok v dobrých impaktech, máte štěstí. Ale myslím, že se ví, že mezioborově se to srovnává obtížně.

Nás třeba tlak na kvalitní publikace přivedl k tomu, že musíme vědu pojímat šířeji. Nejde jen o to někam přijet, natchytat ryby a potom popsat, kde ty ryby byly, protože taková deskriptivní věda nám nedá dobré publikace a hlavně nám neodpoví na otázky, proč ty ryby byly přesně tam, kde byly. Proto je nutné přidat ještě experimenty a rozsáhlá měření požadových dat, podívat se, jaké jsou to ryby, jaké mají pohlaví, abychom pochopili motivaci, proč tam ty ryby byly právě tak. A to pocítuju jako dobrou změnu. Takže já tlak na výkon a na publikace, přestože má spoustu negativních stránek, považuju za pozitivní.

Můžete se na chvíli zastavit i u těch negativních stránek?

Lidé jsou nervózní a bojí se. Bojí se, že nebudou dost dobří, že neobstojí. Je špatné, když lidé najednou ve svých spolupracovnících vidí jenom konkurenty. Ale to v sobě buď člověk má, nebo nemá a musí být schopen to vyhodnotit a poprat se s tím. Samozřejmě, že mě těší sledovat, jak mi na Google Scholar přibývají citace a jaké mám skóre na ResearchGate, i když ta čísla samozřejmě můžou i deprimovat. Ale jak říkám, to je prostě stránka vaší osobnosti, to není chyba systému, to je chyba vaše.

Jak vnímáte rostoucí nejistotu ve vědecké profesi?

Vnímám to tak, že když nebudeme mít v týmu peníze, vyhodí nás a půjdeme dělat něco jiného. To je prostě realita. Když nebudeme dobří a neseženeme si dost grantů a dost hospodářských smluv, zruší naši skupinu a ústav zavřou. Nedeprimuje mě to, ale vím, že spousta kolegů to hodně znervózňuje. Ovšem naše skupina pořád roste, takže navzdory těmto tlakům to vypadá, že my to nějak zvládáme. A možná i z toho pramení přesvědčení, že se toho nemusím bát.

A dovedete si představit, že byste dělala něco jiného než vědu?

Ne! Opravdu nedovedu. Myslím, že by mě nic jiného tolik nebavilo. Dělat bych mohla téměř cokoli, ale nebavilo by mě to tolik a tolik by mě to neuspokojovalo. Proto u vědy setrvávám, i když to není vůbec jednoduché. Je to vlastně můj největší koníček. Beru to ale tak, že mám určité schopnosti a zkušenosti, a když o ně na trhu nebude zájem, bude jasné, že musím získat jiné.

Jaké jsou vaše plány do budoucna, ať už rodinné, nebo pracovní?

Musím dokončit svůj grant, který končí letos, a napsat také nějaké články, které s grantem souvisejí. Myslím, že výsledky zase otevřou pole novým hypotézám, které bude třeba prozkoumat. Nejsem si ale jista, jestli budu schopna napsat další grant. A je mi také jasné, že se dvěma dětmi bude asi problém pracovat na větší úvazek. Proto vůbec nevím, jak si to mám představit do budoucna. Viděla bych to tak, že si ještě pořídíme druhé dítě a že si hodně snížím úvazek. Jsme docela velký tým, takže jenom čtením e-mailů strávíte spousta času. Nevím, jak se tohle řeší, když máte malý úvazek. Možná bude řešením mít dobré studenty.

Rozhovor byl publikován na webových stránkách www.zenyaveda.cz v květnu 2014.

PhDr. et Mgr. Alena Rettová, Ph.D.

Narodila se v roce 1975. Vystudovala filozofii, germanistiku a afrikanistiku na Univerzitě Karlově v Praze, kde v roce 2005 úspěšně ukončila doktorské studium v oboru historie a kultura zemí Asie a Afriky. V současné době působí na School of Oriental and African Studies na University of London, kde od roku 2006 vyučuje svahilskou literaturu a kulturu. Mezi lety 2005 a 2006 působila na univerzitě v německém Bayreuthu a předtím v Ústavu Blízkého východu a Afriky na Univerzitě Karlově. Kromě výuky se také věnuje vedení disertačních prací a výzkumné práci. Je autorkou řady publikací, včetně několika monografií, mezi nimi přehledu africké filozofie v evropských jazycích *Africká filosofie. Dějiny, trendy, problémy* (2001), knihy o filozofiích v afrických jazycích *Afrophone Philosophies: Reality and Challenge* (2007) nebo nejnověji studie konžské hudby a jejího vztahu k filozofii *Chanter l'existence: La poésie de Sando Marteau et ses horizons philosophiques* (2013).

„Pracuju v Londýně, ale žijeme v Čechách.“

O práci a začátcích v Londýně

Když s vámi v roce 2006 kolegyně dělala rozhovor, měla jste zhruba rok po ukončení doktorského studia, končila jste v Ústavu Blízkého východu a Afriky a právě jste vyhrála konkurz na School of Oriental and African Studies na University of London. Jak se od té doby odvíjela vaše pracovní dráha a váš život?

Do Londýna jsem nastoupila na podzim roku 2006 jako Lecturer (odborný asistent). Potom jsem byla tři roky na tzv. probation period, to znamená zkušební dobu, po které mi byla v roce 2009 smlouva prodloužena na dobu neurčitou a byla jsem povýšena do pozice Senior Lecturer, která zhruba odpovídá české docentuře. Po třech letech probation period máte nárok na tzv. sabbatical, na výzkumnou „dovolenou“ trvající dva trimestry. V lednu 2010 jsem nastupovala na sabbatical a otěhotněla jsem. Od září 2010 do srpna 2011 jsem byla na mateřské, kterou jsem strávila v Čechách. Pak jsem se vrátila do práce. Pracuju v Londýně, ale žijeme v Čechách. Když jsem v práci, o děti se stará partner. V roce 2012 jsem znovu otěhotněla a od prvního prosince 2012 jsem byla na mateřské. Druhá holčička se narodila v lednu. V červnu 2013 jsem ukončila mateřskou dovolenou a podzim strávím na výzkumné dovolené. Budu mít několik přednášek v Hradci Králové a v Bayreuthu a budu připravovat svou novou knihu o realismu v literaturách v afrických jazycích. V lednu 2014 se vracím do Londýna. To je v kostce moje pracovní dráha.

Jak náročné pro vás byly pracovní začátky v Londýně a jak náročná byla vlastní „probation period“?

V probation period jde o to, aby univerzita zjistila, jestli jste schopna vykonávat danou práci. Ale je poměrně málo případů, kdy by vám neschválili obnovení smlouvy. V Anglii jsou velmi silné odbory a není jednoduché někoho propustit z práce. Mnohem přísnější je samotný výběr kandidátů. Během probation period vyučujete, publikujete, jsou na vás kladeny mírně snížené požadavky. Nemáte třeba takové povinnosti v oblasti administrativy a máte také o něco méně učení, což ale v mém případě neplatilo. Já jsem učila v normálním rozsahu. Máte čas se trochu rozkoukat v novém zaměstnání. Další povinnosti a funkce se vám nabalují až postupně.

Cítila jste, že k vám jsou vstřícní?

Byli velmi vstřícní. Myslím si, že Anglie nabízí, co se týče podmínek pro univerzitní pedagogy a vědce, ideální podmínky. Máte výborné materiální zázemí, vlastní kancelář. Jste samozřejmě tlačena neustále publikovat. Ve srovnání s Českem nebo i s Německem tam je učení možná o něco méně. Většina pedagogů, kteří jsou také činní ve výzkumu, učí maximálně osm hodin týdně, často méně. Situace je odlišná pro vyučující jazyků, kteří učí až osmáct hodin týdně, ale nevyžadují se od nich výzkumné výstupy. V rámci své pozice se mám teoreticky věnovat

z padesáti procent výzkumu, z třiceti procent učení a z dvaceti procent administrativě (schůze, organizování běhu univerzity atd.). V praxi to bývá trochu jinak, podle toho, jaké máte funkce.

Právě díky tomu, že je součástí mého úvazku výzkum, mohu pracovat částečně doma, a můžeme proto žít v Čechách. Já odlétám na dvě až tři noci týdně do Londýna, tam odučím své kurzy a splním další povinnosti a zase se vracím zpět. Aspoň teď, když jsou děti malé, to tak chci dělat. Pak uvidíme, co bude dál – jestli se přestěhujeme, nebo jestli zůstaneme. V Čechách jsme spokojeni a byla bych ráda, aby děti vyrůstaly v Čechách až do střední školy, protože si myslím, že školy tady poskytují dobré základní vzdělání, které je v podstatě zadarmo. V Anglii jsem slyšela nepříznivé věci o státních školách a soukromé školy jsou velmi drahé a poněkud elitářské, což se mi moc nelíbí. Taky bych chtěla, aby děti byly plně gramotné v češtině. Zatím máme takové hypotetické představy, myslím si, že to člověk bude reálně řešit, až to přijde.

Dovedu si představit, jak je vaše práce náročná. V práci ale máte po relativně krátké době nárok na sabbatical, to se mi v kontextu české situace, kde si vyučující na vysokých školách často stěžují, že jsou zahlceni učením a nemají pořádně čas na vědu, jeví jako svým způsobem vysněné zaměstnání...

Na sabbatical máte nárok po prvních třech letech na dva trimestry a pak každé tři roky na jeden trimestr. Když zastáváte nějakou významnou funkci (např. Head of Department, děkan atd.), máte po skončení funkčního období nárok na roční výzkumnou dovolenou. Sice to vypadá jako dovolená, ale čeká se od vás práce na výzkumu. V Anglii je výzkum na prvním místě, protože od toho se pak odvozují finance, které univerzita dostane. Jak mi říkal můj předchůdce Farouk Topan: „Učení je jako pravidla silničního provozu. Očekává se, že je budete umět a že budete řídit dobře a podle těchto pravidel. Ale nikdo vás za to nepochválí. Je to samozřejmost. To, od čeho se všechno odvozuje, včetně povýšení a finančního ohodnocení, je výzkum.“ Například za psaní učebnic se ocenění nedočkáte, protože to není originální výzkum. Tlak na publikování je v Anglii opravdu velký, nikoli ve smyslu kvantity, nýbrž kvality. Pravidelně se tu provádí hodnocení výsledků práce. Nejvýše jsou hodnoceny monografie a články v prestižních recenzovaných vědeckých časopisech. V anglosaském světě jsou podmínky nastaveny pro vědeckou práci ideálně. Učíte poměrně málo, ale o to více se zdůrazňuje výzkumná práce.

Jak a kde jste trávila sabbatical?

Na jeho začátku jsem otěhotněla. Jak jsem zmiňovala v rozhovoru z roku 2006, měla jsem těžce postiženého syna. Měli jsme velký strach o další dítě, nechtěli jsme nic riskovat. Zůstala jsem po dobu těhotenství doma. Jinak jsem ale dělala výzkum o konžském zpěvákovi Sando Marteauovi, ve kterém jsem pokračovala i na mateřské. Teď v dubnu 2013 mi o Sando Marteauovi vyšla knížka. Do práce jsem šla zpátky, když byl holčičce rok.

Už od začátku jste v Londýně fungovala v režimu, kdy jste tam jezdila na tři noci týdně a zbytek týdne jste trávila tady?

Na začátku jsem nevěděla, jak to mám dělat. Myslela jsem, že budu v Londýně bydlet, přemýšlela jsem, že bych tam přestěhovala svého syna, ale to by znamenalo najít ústav a vytrhnout ho z péče rodiny. Zjistila jsem také, jak je v Anglii všechno hrozně drahé. Moje představy se proto trochu přehodnotily. Tři roky jsem v Londýně bydlela ve studentském stylu a byla jsem velmi nespokojená, dá se říct až nešťastná, s tím, jak tam člověk živořil. Ta práce byla sice skvělá, dávala mi všechno, co jsem si kdy od svého povolání přála, ale všechno ostatní bylo hrozné. Domů jsem lítala zhruba jednou za dva týdny. Nevyhovovalo mi to, protože člověk citově strádal, bylo to nevyrovnané. Řekla jsem si, že se to pokusím nakombinovat jinak, létat každý týden domů a mít jen provizorní ubytování v těsné blízkosti SOAS. A zalíbilo se mi to. Nejsm jediná, kdo to takhle dělá. Jsou tam lidé, kteří bydlí ve Francii a pendlují Eurostarem.

Vyplatí se vám to celé finančně? Zbudou vám po tom, co zaplatíte ubytování a letenky, ještě nějaké peníze?

Ano. Zkraje člověk s penězi vyšel jen velmi těžko – první dva měsíce jsem jenom splácela dluhy. Sice jsem tam přijela s určitou zásobou peněz, ale ta mi vydržela tak dva týdny! Ale čím jste tam déle, tím máte plat lepší, hodně se zlepšil při povýšení. V současné době se to rozhodně vyplatí, mohu pohodlně zajistit rodinu, dokonce ušetříme.

Vy jste teď zmiňovala spíše negativa, ale co pozitivního vám tato životní zkušenost přinesla, samozřejmě kromě skvělé práce?

Z lidského hlediska mě Anglie fascinuje v tom, že tam člověk získá pocit, že můžete být kdokoli a dělat cokoliv a nikdo vás neodsuzuje. Myslím, že třeba se závistí, o které se hodně mluví tady v Čechách, se tam člověk téměř nesetkává. Studenti jsou tam odvážní a věří si. To znamená, že je můžete také pro leccos nadchnout. Konkrétně mám projekt, v rámci něhož své studenty připravuji každý rok na svahilistické kolokvium v Bayreuthu. Němečtí studenti v Bayreuthu mi říkají: „Nikdy bychom si netroufli mít ve druhém roce studii příspěvek na konferenci!“ Je to otázka prostředí, akademické kultury, ne národnosti. Naši studenti afrických studií jsou z celého světa, samozřejmě Britové, ale početní jsou také studenti z dalších zemí Evropské unie, máme i studenty z Asie (Hongkong, Jižní Korea, Japonsko) a Afriky. Řada studentů jsou děti rodičů pocházejících z oblasti Karibiku. Anglie je pro mě v tomto smyslu zemí svobody. Ale člověk musí mít určité zázemí, aby toho mohl využít, a nikoliv bojovat o holou existenci...

Hodně vyučujících tam bojuje o přežití?

Myslím si, že na úrovni Lecturer nebo Senior Lecturer už máte dobré postavení. Ale třeba učitelé jazyků na univerzitě mají mnohem nižší platy a myslím, že to není úplně ideální. Jeden můj kolega, učitel jazyka, řešil, jestli si má do Londýna přestěhovat manželku ze své země. Rozhodl se, že ne, že to finančně neutáhne, i když to pro něj znamená dlouhodobé odloučení od rodiny. Vychovávat v Anglii s jeho platem dvě děti je skoro nemožné.

V rozhovoru z roku 2006 jste o své nové práci v Londýně říkala: „Samozřejmě se moc těším a jsem velmi zvědavá, jak bude má práce vypadat a jací budou studenti.“ Jak se splnila vaše očekávání?

Zkraje jsem měla pocit, že se ode mne čeká něco úplně jiného než v Německu, kde jsem působila před tím. V Bayreuthu byl člověk klasický přednášející, který především musí studentům zprostředkovat vědění. V Anglii jste tak trochu bavič – musíte studenty samozřejmě taky naučit látku, ale čeká se od vás, že váš výklad bude zábavný. První rok v Londýně se mi stalo, že mi přišel do hodiny kolega. Máme tam tzv. peer observation of teaching, což znamená, že vám někdo z kolegů přijde do hodiny a poté si s ním o tom popovídáte. Tehdy mi do hodiny přišel jeden německý kolega, který je na SOAS profesorem. Říkal mi: „Ty přednášíš takovým tím německým stylem.“ Od té doby nad tím přemýšlím. Mám pocit, že se musím se svou povahou nutit do větší extravertovanosti. Ale beru to jako výzvu, nutí mě to rozvíjet i jiné než jen čistě vědecké schopnosti.

Ono to patrně souvisí s tím, že v Británii se školy platí a je to dost drahá záležitost, takže školy asi bojují o studenty...

Určitě. Myslím si, že to je hlavní příčina. V Anglii máte pocit, že jsou studenti skutečně pány – vy jako vyučující musíte opravdu reflektovat to, co vám řeknou. Studentské evaluace se neberou na lehkou váhu. Když vám někdo ze studentů do evaluace napíše něco špatného, musíte to vedení vysvětlovat. Oproti tomu v Čechách je druhý extrém – studenti si mohou stěžovat, jak chtějí, ale profesor má autoritu, on je pánem. Studenti si proto většinou ani moc nestěžují. Když si třeba vzpomenu, co jsem zažila na Karlově univerzitě (například měli studenti referáty a vyučující při nich usnul), to by se v Londýně okamžitě řešilo.

Jak už jsem říkala, se studenty v Anglii se dá podniknout spousta věcí. Co považuji za svůj učitelský úspěch, za který jsem získala v roce 2012 ocenění Director's Teaching Prize, je, že studenty připravuji na onu mezinárodní svahilistickou konferenci. Znamená to seznámit je s náležitostmi vědecké práce a vtáhnout je do opravdového výzkumu. Je třeba je seznámit s obsahem současného výzkumu na poli svahilských studií a přimět je k originálnímu zpracování tématu, které si vyberou. Pro to je, myslím, Anglie ideální prostředím – studenti jsou sebevědomí a mají určité finanční možnosti: cestovat, provést na vlastní útraty menší terénní výzkum atd. Mají kuráž a chuť nechat se inspirovat k něčemu, co může z počátku znít šíleně – například v druháku vystoupit na mezinárodní konferenci a tykat si tam se světovými literáty a vědeckými špičkami v oboru... Loni jsme tam měli sedm nebo osm přednášejících ze zhruba pětaticeti, což už je poměrně velké zastoupení.

O vědecké práci

Co vaše vědecká práce? Posunulo se třeba nějakým způsobem vaše výzkumné téma?

Musím říct, že poté, co jsem dokončila práci na tématu své disertace, se dostavilo takové velké prázdno. Pro mě to nastalo v roce 2007, dva roky po dokončení vlastního doktorátu, kdy jsem přepracovanou a značně rozšířenou disertaci vydala knižně. Člověk najednou nevěděl, na jakém novém tématu začít pracovat. Nechcete do konce života přežvykovat téma svojí disertace, jako se to bohužel často stává. Chtěla jsem dělat něco nového, ale nevěděla jsem co. To nejlepší ze sebe jsem dala do disertace. Takže jsem chvilku tápala.

V Anglii jsem do sebe nasála současné vědění o literaturách v afrických jazycích, které je poměrně nedostupné, a Londýn je kromě Bayreuthu jedním z mála míst v Evropě, kde jsou tyto zdroje k dispozici. V dalším výzkumu mě také hodně ovlivnily cesty do Afriky v roce 2009, první do Konga, pak do Tanzanie a do Keni. Hlavně to Kongo – tam jsem potkala zpěváka Sando Marteaua, o kterém jsem pak napsala knihu. A myslím, že velký posun nastal během obou mateřských, kdy jsem byla doma a vzdálila jsem se načas z univerzitního prostředí. Učení a univerzitní život mě velmi baví, takže se snadno nechám vytížit řadou dalších povinností a odlákat od nezávislé výzkumné práce. Teď, po dokončení knihy o Sando Marteauovi, směřuji k tématu zobrazení reality v literaturách v afrických jazycích, k otázce literárního realismu a odklonů od něj. A po letech, kdy jsem se věnovala svahilské literatuře, se zase vracím zpátky k tématu africké filozofie. Od ledna budu na SOAS učit dva kurzy africké filozofie a afrofonních filozofií.

Je na vaší univerzitě patrný tlak na účelové financování a získávání grantů?

Ano, ten tlak je značný. Myslím, že na povýšení na dva nejvyšší stupně akademické hierarchie (tj. Reader a Professor) je nezbytné mít za sebou nějaký grant jako vedoucí. Na britských univerzitách je ale hodně lidí, kteří nikdy neměli grant nebo o něj ani nikdy nezažádali. Celý život jenom učí a dělají svůj výzkum vlastními prostředky. Buď můžete být v takovém udržovacím modu, nebo můžete mít hvězdnou kariéru, kdy získáte jeden nebo dva velké granty, publikujete řadu monografií, což vám zajistí rychlý kariéerní postup, pak jsou vám přiděleny různé prestižní funkce atd. Záleží na osobních ambicích a schopnostech.

O rodičovství

Jak dlouho plánujete být s dcerou doma?

Já myslím, že rok, který SOAS svým zaměstnancům nabízí, je ideální doba zůstat s dítětem doma. Tuto druhou mateřskou dovolenou jsem přerušila před jejím koncem, ale budu s dcerou až do roku věku díky výzkumné dovolené. Nikdy mi nepřipadalo, že by mě děti – tedy mluvím spíš o zkušenosti s první dcerou, protože druhou holčičku mám poměrně krátce a můj syn byl úplně jiná kategorie – zásadně brzdily. Mateřskou jsem naopak brala

jako čas na vyčištění mysli a „restart“. Doba doma mě inspirovala k výzkumu novým směrem. Rok po návratu do práce byl pro mě úžasný. Byla jsem nabita energií a práce mě bavila daleko více než předtím!

Jak jste řešila péči o syna, když jste pobývala v Londýně?

Vzhledem k tomu, že jsem na syna byla sama, mi pomáhali rodiče. Bez nich by to vůbec nešlo. Syn se narodil zdravý, ale v devatenácti dnech dostal zánět mozkových blan, došlo k devastujícímu poškození mozku a od té doby byl těžce postižený. Člověk několik let nevěděl, co bude dál, pořád si říkal, že třeba bude chodit, že se bude rozvíjet, ale zastavil se na úrovni několikaměsíčního kojence. A bylo to pořád horší, jeho vývoj se spíš obrátil a postupně zapomněl i to, co se v dřívějších letech naučil. Řešila jsem tehdy s rodiči, jestli mám zůstat doma, nebo jít pracovat. Rozhodli jsme se, že půjdu pracovat, a nelituji toho. Letos, na konci dubna, můj syn ve věku dvanácti let zemřel. Kdybych neměla svou práci, těžko bych teď začínala z ničeho. Myslím si, že kontakt se synem jsem udržovala v rámci možností pořád, jeho přítomnost byla také původním důvodem mého pendlování mezi Londýnem a Prahou. Žil u mých rodičů. Po narození první dcery jsem se s novou rodinou odstěhovala do bytu v téže městě, ale denně k rodičům chodíme. Když jsem pracovala, partner tam vodil dceru. Druhá dcera se se starším bratrem nikdy neviděla, protože byl krátce po jejím narození hospitalizován a už se domů nevrátil.

Obdivuji vás, že jste to nevzdala a i v tak pohnuté situaci jste rozjela úspěšnou kariéru...

Měla jsem velkou podporu od rodiny i mimo ni. Prošla jsem si rezignací hned zkraje, když syn onemocněl. V té době jsem právě dostudovala filozofii, k tomu jsem ještě dokončovala studium afrikanistiky a germanistiky. Pořád jsem byla po nemocnicích a vůbec jsem nevěděla, která bije. Tenkrát mi profesor Kropáček řekl: „Co bude s doktorátem? Přihlaste se na doktorát a budete tady interní doktorandka!“ Tak jsem do doktorského studia šla, v podstatě bez jasného plánu. Začala jsem na fakultě učit, pak jsem se nabídla, že budu učit dál jako dobrovolník a posléze mě zaměstnali. Dostala jsem poloviční úvazek a myslím, že učení mi rozhodujícím způsobem pomohlo z deprese. Najednou jsem měla pocit, že nejsem jenom matka postiženého dítěte, ale že mám také jiný smysl života než sedět v nemocnici a řešit něco, co zjevně řešení nemělo. Setkala jsem se ale s různými reakcemi, včetně těch odsuzujících. Lidé, kteří nemají tu zkušenost, těžko pochopí, co to znamená mít postižené dítě.

Samozřejmě jsem nad tím hodně přemýšlela a osobně nepovažuji obětování se za dobrou volbu. Myslím, že z jednoho postiženého vytvoříte pět šest postižených tím, že všechno vzdáte. Je správné obětovat nejen vlastní život, ale také život a štěstí celé rodiny, život případných dalších dětí, svou práci a to, jak v ní můžete být prospěšná ostatním? A to všechno, aniž byste postiženému skutečně pomohla? Potkala jsem hodně matek postižených dětí, které našly smysl života v pomoci postiženým. Já to tak nemám. Mě práce vždycky držela při životě nebo alespoň v nějakém normálním fungování. Opravdu nevím, co by bylo, kdybych ji neměla, ale to už je spekulace.

Svého současného partnera jste potkala v Londýně?

Potkali jsme se v roce 2005 na konferenci v Německu. Před narozením starší dcery jsme spolu měli vztah na dálku – je Belgičan. On je filozof, v současné době bohužel nezaměstnaný. Situace je pro něj hodně špatná, pokud jde o možnost najít si práci.

Udržujete v současné době nějaké kontakty s českým výzkumným prostředím?

Udržuji. Afrikanistika na Univerzitě Karlově sice skončila, ale africká studia se vyučují na univerzitě v Hradci Králové. Teď zrovna tam dostali grant na podporu spolupráce evropských vědců. Byla jsem v Hradci nedávno na konferenci jako „keynote speaker“. Byla bych ráda, kdyby naše spolupráce pokračovala. Letos se také chystám do Plzně na konferenci „Viva Africa“. Takže určité kontakty s českým prostředím mám, i když spíš sporadické.

Když se podíváte zpětně na uplynulých sedm let, co považujete za svůj největší úspěch? Co se vám povedlo, na co jste skutečně pyšná, z čeho máte radost?

Poslední dobou bilancuji, hodně věcí se změnilo, zvlášť teď v souvislosti s úmrtím mého syna. V mém osobním životě se dramaticky změnilo všechno, to nemusím rozvádět. Po profesionální stránce mě těší stabilizace mého pracovního postavení v Londýně. Úspěchem bylo povýšení do pozice Senior Lecturer v roce 2010 a cena za učení Director's Teaching Prize v roce 2012.

Jaké máte plány do budoucna? Plánujete, že byste si třeba časem našla práci v Čechách?

Mně se to zatím líbí tak, jak to je. Práce mě těší a pendlováním jsem našla rovnováhu, která mě uspokojuje osobně i profesionálně. Zatím nemám v plánu to nějak měnit.

Rozhovor byl publikován na webových stránkách www.zenyaveda.cz v červnu 2013.

Ing. Lucie Sedmihradská, Ph.D.

Narodila se v roce 1974. V roce 1998 absolvovala inženýrské studium v oboru finance na Vysoké škole ekonomické v Praze, kde v roce 2001 obhájila disertační práci se zaměřením na veřejné rozpočty. Svou pracovní dráhu započala v roce 1999 na Ministerstvu financí, kde absolvovala stáž v oboru finanční politiky. Od roku 2002 pracuje jako odborná asistentka na katedře veřejných financí VŠE. V minulosti absolvovala několik zahraničních pobytů v Itálii a Maďarsku, v letech 2001–2002 byla na roční postdoktorské stáži na Carl Vinson Institute of Government, University of Georgia (USA). Je řešitelkou a spoluřešitelkou řady výzkumných projektů a autorkou mnoha odborných publikací. Ve své práci se věnuje především studentům – vyučuje a vede bakalářské a diplomové práce. Ve volném čase se angažuje v neziskové organizaci zaměřené na lokální watchdog, tedy hlídání místních politiků, a ráda jezdí s rodinou na pěší i cyklistické výlety.

„Nemůžu někam odjet a mít tam takový servis, jako měl Jágr, když odjel do zahraničí hrát hokej a maminka mu tam vařila a starala se o něj.“

O práci a její kombinaci s rodičovstvím

V roce 2006, kdy s vámi kolegyně dělala rozhovor, jste byla na mateřské s druhým synem. Jak se od té doby odvíjela vaše pracovní dráha a co se ve vašem životě změnilo?

Moje pozice je pořád stejná – jsem především pedagogický pracovník. V životě se mi toho ale změnilo hodně. V roce 2010 se nám narodil další chlapeček, takže máme tři syny. Už jsem se samozřejmě vrátila zpátky do práce, ale pořád mám ještě dost malé děti.

Momentálně mám malý pedagogický úvazek, na který se nabaluje výzkum, ale je to opravdu malý úvazek a malý výzkum, z hlediska profesního se tedy moje situace vlastně vůbec nezměnila. Krátkou dobu po narození druhého syna v roce 2004 a 2005 jsem nepracovala vůbec, pak jsem si držela poloviční úvazek.

Jak dlouho jste byla na mateřské?

S prvním synem jsem byla doma půl roku, s tím druhým skoro dva roky. Když se narodil třetí, na mateřské jsem byla jenom půl roku. Moje vedoucí mi vyšla vstříc a dala mi desetiprocentní úvazek, což znamenalo udělat jeden kurz za celý semestr. Těch původních deset procent se potom navýšilo na dvacet pět, které mám poslední dva roky. Nejmladší chlapeček je sice už ve školce, ale pořád si držím čtvrtinový úvazek, protože už nechci zažít ten šílený stres, co budu dělat, když bude nemocný. Takhle mi ho jeden den v týdnu vždycky někdo pohlídá, i kdyby si muž měl vzít dovolenou. Ale jakmile jsou to dva dny, tak už jsou nervy. Naštěstí můžu mít pořád takhle malý pedagogický úvazek – učím čtyři hodiny, pak mám samozřejmě konzultační hodiny a další věci, ale ten čas, kdy je nezbytně nutné být ve škole, je pořád hodně krátký a zbytek se dá udělat doma. Naštěstí u nás v práci souhlasí s tím, že se pracuje doma. Takže s tím není problém, to dokážu zajistit za jakýchkoliv okolností.

Pokryje vám čtvrtinový úvazek skutečně objem práce, kterou vykonáte?

Pedagogickou práci mi to pokryje, veškerá výzkumná práce je ale navíc. Ta je však zaplacená z jiných peněz.

Na jakých vědeckých projektech vedle výuky momentálně pracujete?

Mám dva projekty. Jeden je grant Interní grantové agentury VŠE na specifický výzkum, do kterého jsou jako povinná součást zapojeni studenti. Práce se studenty na těchto projektech je ale hodně obtížná. Už mám třetí projekt v řadě. Poprvé jsem našla dva doktorandy, které to bavilo a kteří v mém projektu vydrželi. Pak se mi ale vždycky stalo, že jsem našla někoho, kdo mi za chvíli odešel. Měla jsem strategii, že jsem si vybrala nejlepšího studenta, toho jsem oslovila, on byl sice nadšen, ale za půl roku přišel s tím, že končí, protože si našel práci

v komerčním sektoru. Teď jsem zvolila jinou strategii. Nabrala jsem si pět šikovných studentů a uvidím, kdo z nich mi vydrží. Je hrozně těžké udržet si v týmu kvalitní studenty, protože ti dobří začínají brzy pracovat. Granty Interní grantové agentury VŠE mají tu podmínku, že v nich musejí být zapojeni hlavně studenti magisterského studia. Pro bakaláře to není a doktorandů je málo a já samozřejmě nejsem docent, abych měla vlastní doktorandy. Doktoranda vám nikdo nepůjčí, toho si každý hlídá.

Jako dříve se pořád držím tématu rozpočtů obcí a dělám různé výzkumy. Můj projekt se jmenuje Fiskální federalismus v České republice a věnuje se financování obcí. Zabývala jsem se například otázkou daně z nemovitosti – které obce zavádějí místní koeficient, proč a v jaké souvislosti. Teď se chceme podívat na transparentnost hospodaření městských částí – jaké informace dávají veřejnosti k dispozici, co se z toho dá usoudit, jaké informace naopak vůbec nemůžeme zjistit, o čem se rozhoduje. Druhá věc, kterou dělám už dlouhou dobu, je výzkum transparentnosti státního rozpočtu, což je ohromný výzkum financovaný z Washingtonu. Jmenuje se Open Budget Survey, tedy výzkum otevřenosti rozpočtů. Jednou za dva roky jim vyplníme dotazník. Zahrnuje asi sto zemí, v nichž experti vyplňují takovéto dotazníky. Mají velmi propracovanou metodiku a samotný proces vyplňování je tak na rok. Z dotazníku se pak spočítá index, který je důležité nějak prodat a medializovat. Tentokrát se nám to podařilo, protože Česká republika se zlepšila a to se ministru financí Kalouskovi hodilo.

Důležité je říct, že moje výzkumná práce se teď odehrává „od stolu“. Dříve jsem dělala výzkum v terénu – ještě když jsem měla jen jednoho syna, dělala jsem rozhovory. Do toho se teď vůbec neodvážím pustit, protože je to stres. Domluví si rozhovor, pak mi do toho třeba něco přijde a já nebudu moct přijet.

Dá se tedy říct, že se s vaším mateřstvím proměnily vaše výzkumné metody?

Ano, omezuje mě to, a proto se mění i metody. Vůbec neplánuji, že bych třeba dělala ve velkém rozhovory, což by bylo samozřejmě nejzajímavější, ale na to teď prostě nemám odvahu. A druhé omezení spočívá v tom, že bych potřebovala napsat monografii, abych se mohla habilitovat. Nemám ale odvahu se do toho pustit, protože vím, že nemám souvislý čas, který bych tomu mohla věnovat. Potřebovala bych vědět, že na to mám tak pět hodin času denně, ale to bohužel nemám.

Jak se pro vás v posledních letech proměnila možnost získávat granty?

To nedokážu posoudit. My máme interní grantovou soutěž, kde je docela dost peněz a kde jsem byla opakovaně úspěšná. Jsou to malé granty, ale umožní mi jet na dvě konference ročně, koupit si toner a knihy. Nejsem proto v situaci, kdy bych obíhala dvacet dveří, aby mi někdo něco zaplatil. Mám svoje peníze, mám tam studenty, kteří můžou udělat nějakou práci. Když jsem začínala, podařilo se mi v roce 2004 získat postdoktorský grant GA ČR. Potom už jsem GA ČR nikdy nezkoušela, protože vyžaduje spolupráci s řadou dalších lidí a na to teď nemám kapacitu.

Jak jste uvedla už v minulém rozhovoru, otěhotněla jste v průběhu řešení projektu...

Dokonce dvakrát.

Vyšli vám v GA ČR nějakým způsobem vstříc?

Ano, vyšli mi v rámci možností vstříc, například jsem si místo účasti na konferenci mohla koupit počítač. Ale pro mě by samozřejmě bylo mnohem cennější, kdyby bylo možné řešení grantu přerušit a posunout o dva roky. To ovšem nešlo. Kupodivu mi vyšel nějaký dobrý článek, takže projekt byl nakonec velmi dobře hodnocen. Jenže já jsem měla mnohem větší ambice a ty se mi skutečně nepodařilo. Grantová agentura ale byla spokojená, nemůžu si tedy na nic stěžovat. V té době postdoktorické granty začínaly, v GA ČR proto ani nečekali, že taková situace může nastat, a řešilo se to za pochodu.

Co pro vás bylo nejtěžší poté, kdy jste se vrátila do práce po narození druhého syna?

Hrozně těžké pro mě bylo poprvé někomu napsat: „Omlouvám se, já to prostě nemůžu udělat.“ Ze začátku mi lidi psali, jestli bych někam nešla učit, jestli bych neudělala tohle a tamto. Já jsem si ale začala hodně hlídat, co přijmu a co ne. Na druhou stranu se samozřejmě ukázalo, že když jednou něco někomu odmítnu, další nabídka už většinou nepříjde. V některých věcech se se mnou přestalo počítat. Ale jinak mám pocit, že to docela jde. Jen jsme asi v některých věcech doma snížili standard – hlavně s úklidem a vařením. Jinak by to nešlo. (směje se)

Jak se zapojuje do péče o děti a o domácnost váš manžel?

Hodně se věnuje dětem. Zajišťuje jim doprovod na spoustu akcí, je třeba schopen je vzít sám někam na víkend. Když jsem týden pryč, tak je ráno obstará a odpoledne je má maminka, protože přece jenom muž chodí z práce domů později. Ukázalo se, že některé věci ale nejde sdílet, že určité oblasti musí mít na starosti jen jeden z nás. Nemá například smysl, aby se manžel staral o každodenní úkoly dětí, z toho by se zbláznil, proto to všechno sleduju já.

Takový ten každodenní management je tedy čistě na vás?

Ano, ale to podle mě musí dělat jeden člověk. Manžel se zase stará o technické věci. Všechno, co je spojené s dětmi, s každodenní péčí o domácnost nebo s jídlem, je na mně a já mu říkám, co je potřeba udělat. Zní to možná hloupě, ale chci tím říct, že třeba není problém, aby došel nakoupit, když mu to řeknu. Vodí děti na kroužky, což v případě, že jsou tři, není úplně jednoduché. Když manžel někam na týden odjede, jsem z toho nesvá, protože na mě spadne spousta úkolů, které normálně nemám.

Pomáhá vám ještě někdo?

Máme flexibilní babičku, moji maminku. Sice by se do toho nechtěla nechat zatáhnout, ale když jí řeknu dopředu data, kdy bych potřebovala pomoc s hlídáním, není problém. Je v důchodu, ale má své zájmy. A pomáhá mi i škola (tj. VŠE), je tak flexibilní, že tam nemusím chodit každý den a můžu pracovat z domova.

Nesetkala jste se v práci s nějakými negativními reakcemi na to, že máte tři děti?

Měla jsem velké obavy, když jsem šla říct paní vedoucí, že budeme mít třetí dítě. Naštěstí naši katedru už léta vedou ženy, které také mají děti, samozřejmě dneska už dospělé, ale pamatují si, co to znamená mít malé děti. Byla jsem tehdy první, kdo tam z nás mladých měl děti, vzbudilo to tehdy velký zájem. Teď už mají děti skoro všichni.

Kolik je vašim chlapečkům let?

Nejmladšímu jsou čtyři a starším je devět a deset let.

To už jsou velké děti...

To ano, ale pořád je s nimi spousta práce. Vypravít je každý den do školy a dělat s nimi úkoly je náročné. Prostřední syn je navíc dyslektik, takže mu to ve škole moc nejde a musím se mu hodně věnovat.

O rodičovství, spolupráci a akademické mobilitě

V rozhovoru z roku 2006, kdy byl váš druhý syn ještě malinký, jste vyjadřovala určité obavy, jak to budete všechno zvládat. Jak se vám to daří a jak se vaše původní představa liší od reality?

Hodně jsem se přizpůsobila. S prvním synem se dalo dělat všechno. Zhruba do roka věku dítě hodně spí a můžete ho s sebou všude vzít. Je ještě takové „skládací“. V okamžiku, kdy to začne být človíček, už ho všude vzít nemůžete. S tím prvním, dokud byl malinký, to tedy šlo dobře. Pak přišel druhý, do toho najednou ten první začal být velké dítě a vlastně už nebylo možné doma nic udělat, pokud tam byly děti. Dnes to už naštěstí není problém – pokud je doma muž nebo moje máma, můžu pracovat, protože to děti respektují. Je otázka, nakolik byla ta změna způsobena tím, že děti byly najednou dvě, nebo tím, že byly větší. Postupně jsem se naučila nic nikomu neslibovat, odmítat nabídky spolupráce. A toho se držím pořád – jsem strašně opatrná, než cokoli nového vezmu, a vlastně mě to i hodně omezuje v tom, že s nikým nechci spolupracovat, abych nikomu nic neslibovala a pak to nemusela ve stresu plnit. Radši si všechno dělám sama, což je špatně, ale jakákoliv spolupráce je pro mne hrozně obtížná.

Myslíte si, že bude možné časem opět navázat kontakty ke spolupráci?

Doufám, že ano. Ale ono to záleží i na mé povaze. Nejsem člověk, který se rychle zasítuje a dobře spolupracuje. Ale uvědomila jsem si, že na tom můžu začít pracovat. Myslím, že to časem bude lepší.

Zaujalo mě, že máte tři děti. To mezi mladými vědkyněmi není příliš obvyklé...

Došla jsem k závěru, že stejně žádnou velkou vědeckou kariéru v životě neudělám. Protože ani se dvěma dětmi bych kariéru neudělala, tudíž s tím třetím už to zas takový rozdíl nebude. Říkala jsem si, že mě třetí dítě možná na pět let zbrzdí, ale že to nemá celoživotní význam. Už dvě děti jsou velký závazek.

Jestli tomu tedy dobře rozumím, je podle vás velký rozdíl mít jedno dítě a dvě děti, ale mezi dvěma a třemi dětmi už zas takový rozdíl není...

Myslím si, že z hlediska kariéry není. Z hlediska každodenních starostí samozřejmě ano. Ani se dvěma dětmi bych stejně nemohla nikam na delší dobu vyrazit. Možná už bych dnes měla napsanou monografii, odsunula jsem ji, když jsme si pořídili třetího syna. Až mi bude padesát, bude mi z pracovního hlediska úplně jedno, jestli mám dvě, nebo tři děti. (směje se)

Na základě čeho jste usoudila, že nemůžete udělat velkou vědeckou kariéru? To byl důsledek vaší zkušenosti s mateřstvím?

Abych dělala vědu na špičkové úrovni, musela bych strašně moc jezdit do ciziny. Aby člověk skutečně něčeho dosáhl, musel by například jet znovu na půl roku do ciziny. Odjet ale na delší dobu než týden, zvlášť opakovaně, je pro mě problém. Myslím si, že možnosti tady jsou, ale člověk musí být absolutně mobilní, což v okamžiku, kdy má partnera, není, natožpak pokud má děti. Může to asi fungovat, když je vědec muž a má ženu, která s ním jede, pak klidně můžou mít i děti – pokud je to odvážná ženská, která je ochotna se stěhovat a o děti pečovat. Ale v okamžiku, kdy tohle není (a v mém případě by to samozřejmě nikdy nebylo), je to problém. Můj muž řekl: „Pojedeme někam na půl roku.“ Dobře, ale pro mě by to znamenalo, že tam budu pracovat, vydělávat peníze a budu se k tomu starat o všechno a on bude „jenom“ hlídat děti. To je přece strašně nevyvážené! Nemůžu někam odjet a mít tam takový servis, jako měl Jágr, když odjel do zahraničí hrát hokej a maminka mu vařila a starala se o něj. Došlo mi, že budu muset zůstat doma, a tady se žádná špičková věda neudělá!

Proč myslíte?

Je nutné být ve velmi stimulujícím prostředí. My jsme spíše masová vzdělávací instituce, minimálně polovinu pracovní kapacity nám zabere práce se studenty. Výzkum tady bude vždycky na druhém místě. Máme několik tisíc studentů v ročníku a s tím je strašně moc práce. Já vedu třeba patnáct diplomek a bakalářek za rok. Ti, kdo mají velké přednášky, pořád opravují nějaké testy. Možná se dá dělat špičkový výzkum i na našich univerzitách, ale s úplně jiným pedagogickým úvazkem.

Jestli to chápu dobře, význam mobility jako podmínky pro dobrou vědu pro vás spočívá v tom, že na půl roku vypnete a děláte právě jenom vědu?

Ano, a k tomu nasbírám nějaké kontakty. Ukazuje se totiž, že lidi, kteří mají dobré publikace, je mají s někým zvenku. To je podle mě polovina úspěchu. Zahraniční spoluautor se ale získá tak, že ho člověk potká na konferenci, potká ho podruhé, potká ho potřetí, pak vyjede ven a začnou spolupracovat. To se nedá dělat přes e-mail. Já dokážu odjet na dva týdny v roce pryč, ale jet na delší dobu už je hrozně složité. Pro rodinu je to velký nápor a to mi za to nestojí. Připadá mi hloupé odjet a nechat to všechno na nich, sama nemám ráda, když muž odjede na dlouho pryč. Se třemi dětmi je to logisticky hodně složité. Dobře to funguje, když jsme dva, ale když jeden zmizí na týden, těžko se to zvládá.

Já to tady nemůžu zabalit a odjet si na půl roku pryč. Na druhou stranu si myslím, že můj muž by to také nemohl zabalit na půl roku a odjet. I když domluvit se s manželem, aby se mnou odjel, by bylo asi to nejjednodušší. Vzal by si třeba neplacené volno. Ale řešit, kam dám děti? Máme tiché, introvertní děti, ty nemůžu vytrhnout ze školy a školky a hodit je do nějaké zahraniční školy! Děti máme navíc tři, je tudíž otázka, jestli se můžu spolehnout na to, že je vůbec budu mít kam dát. A dále je otázka, jestli bych z peněz, které bych tam vydělala, uživila čtyři další lidi. Nevím, nezabývala jsem se tím podrobně, zcela jsem to zamítla jako věc, která dnes nepřípadá v úvahu.

V rozhovoru z roku 2006 jste mluvila o řadě zkušeností se zahraničními pobyty. Byla jste v Holandsku, Itálii, USA...

Ano. To jsem ale neměla nikoho. To se to jezdilo! Problém nastal v případě mého pobytu v USA. To už jsme s manželem chodili a strašně se mi stýskalo. Už tehdy se ukázalo, že to je velký problém.

V době, kdy už jsme měli děti, jsem byla na delší dobu v zahraničí jen jedinkrát. Byla jsem čtrnáct dnů na kurzu v Budapešti. Byl to úžasný kurz na Středoevropské univerzitě. Ukázalo se ale, že pro moje rodiče to bylo příliš náročné. Od té doby už radši nikdy nechtěli hlídat děti na delší dobu, úplně se tím vyčerpali. Vzít si malé děti na čtrnáct dnů je velký závazek. Dětem bylo tehdy rok a půl a tři. Rodičům se vůbec nemůžu divit, že z toho byli vyřízeni. Pak už jsem nikdy na tak dlouho pryč nejela.

Když už oba dva starší synové chodili do školky, měla jsem fellowship v Budapešti z Local Government Initiative, což znamenalo asi čtyři týdenní pobyty, školení a koordinační schůzky během roku. Ve školce děti neměly ještě žádné úkoly a nebyly tam žádné další povinnosti, takže to bylo mnohem lepší než dnes, ale stejně to byla šilena akce. (směje se)

Neuvažovali jste o tom, že by s vámi jel do USA i váš manžel?

Hodně jsem o tom pak přemýšlela. Možná by to šlo, kdybychom spolu byli bývali chodili dřív, když se to domlouvalo. Ale začali jsme spolu chodit až v době, kdy už jsem měla všechno domluvené. Kdybychom některé věci věděli o rok dřív, asi by se to dalo zařadit jinak. V té době, kdy jsem byla v USA, byl manžel na rok na vojně.

O plánech do budoucnosti, úspěchu a proměnách vědeckého prostředí

Přemýšlela jste někdy o tom, že byste šla pracovat někam jinam?

To jsem nepřemýšlela a vlastně teď už o tom nepřemýšlím vůbec, protože mě moje práce baví. Naprosto mi vyhovuje a nemám jediný důvod, proč bych odcházela. Pořád doufám, že se na VŠE nebude propouštět a že nebude ani jiný důvod, proč bych musela odejít. A kdyby se to náhodou stalo, hledala bych práci zase na vysoké škole. Už jsem svojí práci věnovala tolik času, mám určité know-how a získat ho v jiném oboru by bylo velmi pracné.

Cítíte, že máte na fakultě nějakou budoucnost a perspektivu?

Já nevím, může se změnit cokoliv – financování se mění každý rok. Každý rok se mění publikace, které se budují, je třeba to sledovat a přizpůsobit se. Nevím, co by se mohlo zásadního změnit. Asi ubude studentů a bude větší tlak na publikace. Když budu mít požadavek na jeden superčlánek za rok, můžu na tom dělat, ale když bude důležité napsat čtyři, no tak napíšu čtyři průměrné. Nevím, co šíleného by se muselo stát, abych odešla. To by musely být nejspíš nějaké osobní problémy.

A pozorujete ve své práci nějaké změny v souvislosti s proměnou vědních politik v České republice? Mám na mysli dopady zvyšujícího se tlaku na vykazatelnost, rostoucí nejistotu pracovních pozic atd.

Nás drží to, že učíme. Financování vzdělávání je mnohem stabilnější než financování vědy, takže pořád máme své jisté. Je pravda, že výkvy jsou velké, ale faktem je, že naše paní vedoucí se v tom zorientovala a tu nejistotu se snaží nějakým způsobem vyrovnávat.

Mně spíš vadí, že se rychle mění pravidla toho, jaké publikace jsou uznávané, a že není úplně zřejmé, na co se má člověk soustředit. Teď zpětně vidím, že jsem udělala úplně špatné rozhodnutí, když jsem pro asociaci sdružující školy veřejné správy ve východní Evropě NISPAcee editovala tři knihy. Sice mi to hodně dalo, bavilo mě to a stálo mě to dost práce, ale v okamžiku, kdy jsme to dodělali, se ukázalo, že to je výstup, který je na nic, protože se nikam nepočítá.

V našem oboru třeba dlouho nebylo vůbec důležité mít články v časopisech, proto jsem nikdy do časopisů nepsala a přišlo mi zajímavější soustředit se na kapitoly do knih nebo pak na jejich editování. Jak se ale ukázalo, byla to chyba. Hezky je ta změna vidět na našich doktorandech. Když jsme byli v doktorském studiu my, vyžadovaly se sice publikace, ale za publikaci se počítalo všechno, i příspěvek ve sborníku ke konferenci v Čechách. My jsme měli takové příspěvky za celé doktorské studium čtyři a bez problémů jsme obhájili. Kdo měl příspěvek v angličtině, který mu třeba vyšel v nějakém zahraničním sborníku, byl hvězda. Teď po studentech najednou chceme, aby měli dva recenzované články v časopise, ale jsou i fakulty, kde po nich chtějí článek v časopise s impaktem. To je samozřejmě hrozně složité, protože co studenti dokážou napsat? Teď to nemyslím nijak zle, ale jsou to de facto začátečníci, nemůžeme očekávat, že napíší něco světoborného, pokud nebudou spolupracovat s nějakým docentem. Chápu, že je v pořádku, aby byl na seniorní pracovníky kladen požadavek, že mají publikovat dobré články, byť ne každý rok. Jenže chtít to po doktorandech, to mi přijde úplně šílené. Pak se nemůžeme divit, že nedokončí studium. Jsou na ně kladeny obrovské nároky, přitom perspektivu kariéry na VŠE nebo jinde ve vědě nemají, protože tam prostě místa nejsou. Těžko říct, jak fungují soukromé školy, ale mám strach, že ty už jsou také naplněné. Takže to studium jim de facto k ničemu není. Nabídka pracovních míst pro lidi s doktorátem je totiž velmi malá.

Co myslíte, že by se s tím dalo dělat? Snížit počet doktorandů?

Ne, my doktorandy nutně potřebujeme, protože učí. Spíš si myslím, že by bylo potřeba otevřít nějaké pozice a brát lidi, i když je třeba úplně nutně nepotřebujeme. Když jsem nastupovala já, existoval fond rektora, díky kterému nás mohli vzít hned dva. A když už jsme na fakultě byli, samozřejmě nás využili. Měla jsem štěstí, že pro mě tehdy vytvořili místo.

Mám podobné zkušenosti. Jedinou perspektivou, kterou fakulta nabídne svým doktorandům, je učit kurz zadarmo nebo za pár stovek za semestr...

Nikdo si nemůže dovolit to dělat úplně zadarmo, zejména pokud tam není perspektiva, že třeba po roce dostane plnohodnotné místo. Na druhou stranu, pokud bude stále větší tlak na to dělat vědu, mohlo by nás být víc, učili bychom míň a měli bychom na vědu více času. Samozřejmě je problém, že společenské vědy těžko obhájí svoji potřebnost, i když ta tu evidentně je. Spousta analýz, které dokážeme udělat, by se politikům hodila, jenže si je neobjednávají a neplatí. Výsledky našeho zkoumání jsou velice relevantní, na jejich základech by se mělo rozhodovat, ale bohužel se to neděje. Třeba se to jednou zlepší...

Když se zpětně podíváte na uplynulých sedm let, co byste vyzdvihla jako svůj největší úspěch, na co jste pyšná, z čeho máte radost?

Že to stíhám. Že jsem dokázala nastavit nějakou rovnováhu mezi prací a rodinou. Největším úspěchem je asi to, že už se nedostávám do hektických situací, kdy něco musím rychle dodělat, a pokud takové okamžiky jsou, nejsou už tak vyhocené, jako tomu bylo třeba těsně po tom, co jsem se vrátila do práce po druhém synovi. Teď se do takových extrémů nedostávám tak často.

Na závěr bych se chtěla zeptat, jaké jsou vaše plány do budoucna, ať už soukromé, nebo pracovní.

Chtěla bych postupně pokračovat ve své práci. Věřím, že se děti nějak „zautomatizují“, že času bude postupně víc a že se dokážu habilitovat. Chtěla bych napsat knihu, dopsat články. Nevím kdy, ale tímhle směrem bych chtěla jít. Jde to ale strašně pomalu.

Když už budu věnovat čas své monografii, chci napsat něco, co by se použilo. U nás převládá naprostá neznalost principů finančního hospodaření státu a obcí, stálo by tedy za to tuto oblast nějak zpracovat. Problémem ale je, že pokud bych napsala něco takto popularizačního, už to zase nebude monografie! Je to absurdní, protože přesně taková kniha tu hrozně chybí.

Jaké povinnosti musíte pro habilitaci splnit?

Člověk musí mít monografii, dva impaktované články a osm nebo deset recenzovaných článků. Kromě toho má učit, být v grantech, mít nějakou zahraniční zkušenost, psát recenzní posudky, být v různých zkušebních komisích, což jsou všechno věci, které běžně dělám.

Tak to vám držím palce. Hlavně abyste to všechno ve zdraví zvládla!

Já to zvládnu, mám hodného muže. To je nejdůležitější, že mě podporuje ve všem. Díky němu je rodina finančně zajištěná. Kdybych byla sama, vůbec si to neumím představit.

Rozhovor byl publikován na webových stránkách www.zenyaveda.cz v lednu 2014.

O autorce

PhDr. Marta Vohlídalová, Ph.D., vystudovala sociologii na Fakultě sociálních věd UK. Od roku 2005 působí v oddělení Gender & sociologie Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i., a od roku 2008 spolupracuje na projektu Národního kontaktního centra – ženy a věda. Ve své práci se zabývá genderovými aspekty vědeckých kariér a mobility, sexuálním obtěžováním v akademickém prostředí, sociologií rodiny a soukromého života, genderovými nerovnostmi na trhu práce a rodinnou politikou. Je autorkou a spoluautorkou řady odborných monografií, publikuje rovněž v odborných časopisech. Je editorkou knih *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: analýza, souvislosti, řešení a Akademické duety: o profesním a soukromém životě ve vědě* a spoluautorkou publikací *Nejisté vyhlídky: Proměny vědecké perspektivy. Vědci a vědkyně v pohybu: o akademické mobilitě, Živitelé a živitelky: reflexe (a) praxe* a podílela se na publikaci *Práce a péče: Proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*.

Rozehraná partie: talentky sedm let poté

Marta Vohlídalová

Fotografie: **Michal Ureš (fotografie M. Fejtové – Gabriela Kontra, 2007)**

Jazyková korektura: **Veronika Hesounová**

Sazba a grafická úprava: **Anna Issa Šotolová (www.imagery.cz)**

Tisk: **Art D – Grafický ateliér Černý, s.r.o.**

Vydal: **Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**

Jilská 1, 110 00 Praha 1

Vydání první.

Praha 2014

Distribuce: Tiskové a ediční oddělení Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.

Jilská 1, 110 00 Praha 1, telefon 210 310 217, e-mail: prodej@soc.cas.cz

ISBN 978-80-7330-261-0

